Ecologia – o şansă pentru mileniul trei

NATURA

Nr. 03 (349)

Martie 2021

Publicaţie de ecologie, turism şi cultură

Director: Alecu Reniţă

NOI CREDEM ÎN PRIMĂVARĂ! DAR VOI?

APEL DE URGENȚĂ

Alecu RENIȚĂ,
votant al Declarației de Independență a Republicii Moldova

Criza politică profundă și îndelungată nu poate justifica inactivitatea instituțiilor statului. Se cer măsuri urgente, care ar face funcțional Guvernul și domeniile sale de bază legate de viața și sănătatea oamenilor. Niciun obiectiv politic nu poate fi mai presus decât viața cetățenilor, care a ajuns în pericol de moarte pe timp de pandemie.

Adevărurile se cer spuse clar și pe înțelesul tuturor: sistemul medical din R. Moldova e aproape paralizat și continuă să suporte pierderi uriașe în resurse umane calificate. În fiecare săptămână mor medici, fără de care tratarea bolnavilor devine imposibilă. Ne închinăm în fața devotamentului lor impresionant față de oameni și profesia nobilă de medic. Faptele lor eroice și de sacrificiu sunt apreciate de pacienții responsabili, nu și de către putere. De rând cu medicii-eroi, au decedat peste 3700 de cetățeni infectați de virusul ucigător.

În Chișinău spitalele sunt supraaglomerate, iar locuri libere în spital aproape că nu există pentru persoanele infectate de COVID-19. Ceea ce este la fel de alarmant – pacienții cu alte boli grave nu au șanse să fie internați. Spitalele încep să devină inaccesibile, iar o parte din ele – să se transforme în lazareturi de groază.

Se cere să răspundem franc la întrebarea: de ce sistemul medical nu s-a reorganizat din martie anul trecut ca să facă față pandemiei? Se pot invoca un șir de cauze pretins obiective, dar esența dezastrului poate fi rezumată într-un răspuns foarte simplu – în goană după voturi, Igor Dodon s-a vrut „olecuțîcî doftor” și s-a autoproclamat „prezident pe sistemul medical și pe pandemie”. Exemplul lui prost de a călca în picioare regulile sanitare a creat în societate o atitudine iresponsabilă față de cerințele medicilor, iar indicațiile „prețioase” pe care el le dădea de pe pozițiile șefului „atotștiutor” a dezorganizat sistemul medical, împingându-l în dezordine, harababură și zăpăceală. Când a descoperit că lupta cu virusul înseamnă puține voturi, dar multă muncă, pricepere și resurse, Igor Dodon a plecat urgent „să se roage” pe muntele Atos, dar în realitate s-a dus la odihnă pe litoralul elen, unde o noapte de hotel costa 20 de mii de dolari.

Avem o sumedenie de probe că în perioada mandatului de președinte și a pandemiei, comportamentul lui Igor Dodon a fost unul batjocoritor, odios și profund criminal. Se cerea ca în ziua de 25 decembrie 2020, când trădătorul și-a pierdut imunitatea, să fie arestat și dat pe mâna justiției, atât pentru „kuliok” și mulțimea de acte de corupție, cât, mai ales, pentru dezorganizarea sistemului medical și moartea a peste trei mii de pacienți. Invocarea unor aberații și înșelătorii publice că episodul „kuliok”, chipurile, filmat fără aprobare, nu poate servi ca probă juridică, e o insultă la adresa întregii societăți și demonstrează, odată în plus, că justiția din R. Moldova e parte organică din rețeaua criminală, care a capturat instituțiile statului.

După anunțarea rezultatelor alegerilor prezidențiale din 15 noiembrie, semnalam în săptămânalul „Literatura și Arta” că „Igor Dodon va lansa Planul B și va trage de timp ca să-și poată reorganiza rețele banditești din legislativ, economie, justiție și din Transnistria. Orice zi pierdută e în favoarea mafiei. Se cere decuplarea imediată și definitivă a lui Igor Dodon de la toate butoanele instituțiilor statului”.

Au trecut două luni de când cel mai corupt șef de stat din Europa și-a pierdut imunitatea, dar Procuratura, Justiția și noul Consiliu Suprem de Securitate nu au avut voință să aplice legea, lăsându-l pe Igor Dodon la libertate și dându-i posibilitate să organizeze la 16 decembrie, în Parlament, o adevărată lovitură de stat, de la care s-a dat startul acțiunilor subversive de paralizare a tuturor instituțiilor și domeniilor. Partenerii lui principali în sabotarea funcționării structurilor statale sunt Zinaida Greceanâi, președinta Parlamentului, grupul diversionist camuflat sub numele de partidul socialiștilor și „inocenții” lui Șor. Pentru a începe să-și facă datoria cât de cât, deputații ar trebui să ceară chiar săptămâna aceasta demisia Zinaidei Greceanâi.

Poate la Președinție încă nu se prea cunoaște, dar fostul președinte, ghidat de serviciile secrete rusești și susținut de bandele locale de mafioți, convoacă miniștri și dă indicații din culise să fie stimulate anarhia, criminalitatea și nemulțumirile cetățenilor, să fie diminuată, prin orice mijloace, încrederea alegătorilor în Maia Sandu. Perdantul Igor Dodon, împreună cu sistemul lui banditesc, a declanșat un război de gherilă împotriva propriului popor, urmărind revanșa, răzbunarea și puterea deplină. El atacă în mod perfid peste tot, dar îndeosebi sistemul de sănătate publică, unde pandemia face ravagii.

Repet ceea ce am declarat pe 17 noiembrie 2020: „Atâta timp cât Igor Dodon, se va afla la libertate, în R. Moldova nu va fi liniște, pace și înțelegere în societate.”

Fac un Apel de Urgență către Doamna Președinte Maia Sandu: sub presiunea pandemiei, dar și a unor „celule dodoniste”, situația din domeniul sănătății degradează vertiginos și poate degenera într-o catastrofă națională. Se cere convocarea neîntârziată a Consiliului Suprem de Securitate, care să găsească soluții la două chestiuni de interes major național:

1. Numirea în fruntea domeniului sănătății a unei personalități puternice, cu voință, viziune profesionistă și capacități manageriale, care să facă față expansiunii periculoase a pandemiei. Fiecare zi amânată din cauza blocajului organizat de criminalii lui Dodon, înseamnă pierderi de vieți omenești;
2. Igor Dodon prezintă un imens pericol social. El se află în spatele paralizării activității Parlamentului, Guvernului și Justiției „independente”. Episodul „kuliok” este o probă incontestabilă, de bază, pentru izolarea, anchetarea și tragerea la răspundere penală a coruptului Igor Dodon.

Până vom stârpi sistemul corupt și vom învinge la alegerile parlamentare anticipate, mai avem nevoie de un lucru foarte necesar – să rămânem în viață și să participăm la vot. E rugămintea tuturor celor care v-au susținut și vă susțin în continuare.

Nota redacției: *Din 22 februarie (de când a fost scris editorialul) s-a schimbat atitudinea clasei politice față de pacienții-suferinzi și față de pandemie?*

Răutul în Țara Florilor

Urmează cursul unui râu și vei afla toate secretele pe care le ascunde...

Elena BĂLĂȚEL

A fost o adevărată aventură să-mi petrec vacanțele din copilărie în satul Lunga, cu peisajele unice ale Răutului care încep de la Florești și până în satul de baștină al bunicilor. Peisajele se schimbă într-una: de la toltrele ce par să păzească bătrânul Răut până la tablouri de luncă liniștite, unde vara trecută am avut bucuria de a vedea lebede, egrete și cocostârci. În Moldova este o experiență exotică să intri în contact cu fauna sălbatică ce parcă a reînviat datorită pandemiei. Cei mai bucuroși sunt localnicii care vin în fiecare zi la podeț să admire lebedele ce parcă deja s-au deprins cu ei. După spusele lor, lebedele sosesc aici deja de vreo trei ani, ca urmare a îmbunătățirii stării ecologice a râului și a malului acestuia.

Dacă în trecut vedeam gunoiști de grajd neautorizate de-a lungul albiei, dar și multe izvoare murdare sau secate, acum peisajul este mult mai frumos grație fâșiei de protecție a Răutului, ce are drept scop reducerea poluării apei din râu, consolidarea malurilor și împiedicarea înnămolirii râului. Evident, pentru îmbunătățirea calității apei din Răut mai avem încă de lucru, dar startul a fost dat prin activități de salubrizare și plantare de fâșii de protecție. Conform valorilor indicelui de poluare a apei (IPA), în aval de Florești calitatea apei râului se încadrează în clasele III (moderat poluată) și VI (foarte poluată), iar comparativ cu anii precedenți, s-a îmbunătățit la 2 secțiuni, trecând din clasa de calitate IV (degradată) în clasa III (moderat poluată).

Satul Lunga, înșirat pe lungimea Răutului, este neasemuit de frumos: fiecare gospodărie are câte o grădină mare cu flori. Nu în zadar această localitate face parte din raionul numit Florești! Localitatea a fost atestată documentar la 20 august 1588 cu denumirea de Drojdiești, toponim provenit de la un proprietar pe nume Drojdie. Domnitorul Alexandru Lăpușneanu a dăruit acest sat hatmanului Andrei, pârcălab de Suceava. Pe toată durata existenței sale, satul a apărut sub diferite denumiri: Lunca pe Răut (1642), Lungeni pe Răut, zis Vadu-Țării (1785), Lunga pe Răut (1786); Lunca (1787); Drojdiești (1803, 1809, 1817), Lunga (1808-1812), Drojdieni (1836) și altele. Astăzi, numele Lunga coexistă în vorbirea orală în paralel cu numele Drojdiești. Nu e exclus faptul ca Lunga să fi fost un sătuc care a existat simultan cu Drojdiești, mai târziu contopindu-se și mult timp fiind atestate în documente ba cu numele de Lunga, ba cu numele dublu Drojdiești-Lunga. Documentar, toponimicul Lunga apare și în datele recensământului din 18 iunie 1774. Conform acelor date, în sat existau pe atunci 21 case, un preot și un dascăl, ceea ce ne sugerează ideea că funcționa și o biserică.

Astăzi, satul Lunca are o clopotniță recent ridicată de Vitalie Teleba în amintirea bunicilor Bezniuc Gheorghe și Paraschiva. Pe interior, pictura a fost realizată în stil bizantin cu vopsele acrilice de către Alexandru Teleba, care a studiat tehnica picturii la mănăstirea Frumoasa din raionul Călărași.

Ce înseamnă pentru mine acest sat? Este universul în care am copilărit. Parcă și acuma mă privește cu dor casa buneilor, ce are aproape o sută de ani, clădită din lut și acoperită cu oale. Fiecare obiect din ograda buneilor parcă vorbește cu tine, dar cel mai mult mă leagă amintirile de masa mare făcută din lemn tare, așa ca să încapă toti nepoții în jurul mesei. Țin minte cum bunelul Gheorghe îmi povestea despre război, iar la acea vreme mi se părea o poveste; însă când am crescut am înțeles că asta a fost istoria lui de viață: războaie și foamete, dar și o viață frumoasă alături de familie.

Din fragedă copilărie am crescut cu priveliștile încântătoare ale Răutului care scaldă lunca de la marginea satului. Acest imaș inundabil este presurat unde și unde cu niște stânci, din vârful cărora vezi satul ca în palmă, iar privirea alunecă mai departe, spre orașul Florești. Îmi aduc aminte cum în copilărie Vitalie Teleba ne ducea la aerodromul de la Mărculești, amplasat fizic pe terenul satului Lunga, și ne așeza pe ditamai aripa avionului. Mi se păreau atât de mari atunci! De câteva ori ne-am pierdut pe teritoriul aeroportului, însă aveam noroc de turla bisericii din sat, căci după ea ne găseam drumul spre casă. În preajmă este și cazarma pentru soldați, unde în copilărie ne duceam după dulciuri.

În spatele acestor amintiri idilice se află de fapt o tristă realitate și o tragedie a apei noastre potabile. Din cauza bazei militare staționate pe aeroportul de la Mărculești, apele freatice din satul Lunga au fost poluate la sfârșitul anilor ‘80 cu gaz lampant. Primara satului, Galina Burduja, spune că gazul a ajuns în apele freatice în urma scurgerii din cisternele cu gaz ale aeroportului și, apoi, au ajuns în fântâni. Chiar și astăzi oamenii uneori scot din fântâni gaz lampant în loc de apă. Din motive de securitate, majoritatea fântânilor unde s-a depistat gaz au fost acoperite și decorate cu simboluri specifice localității. În prezent, circa 90% din localnicii satului se alimentează din sistemul centralizat de aprovizionare cu apă potabilă (adusă din bazinul de la Gura Căinarului), iar restul iau apă din fântânile nepoluate.

Satul Gura Căinarului este faimos pentru apele sale minerale. Localitatea e așezată în preajma căii ferate Bălți-Florești, la confluența râurilor Răut și Căinări, afluentul primului. Această zonă este de o frumusețe deosebită, căci zona de luncă se întretaie cu mici coline și creează peisaje de o prospețime aparte, în special în timpul primăverii. Specialiștii în arheologie au indentificat aici urmele a două amplasamente antropice fondate cu peste 40.000 de ani în urmă, și totodată în apropierea satului de astăzi au fost descoperite vetrele a 4 localități din mileniiile IV-III î.HR.

Următorul sat după Lunga este Vărvăreuca, situat vizavi de orașul Florești. Se zice că moșia pe care astăzi se află orașul Florești și satul Vărvăreuca au fost ale boierului Florea, care avea o soție pe nume Varvara. Boierul a hotărât să construiască pe ambele maluri ale Răutului două localități, una în numele său, alta în onoarea soției. Treptat, aici au început să vină locuitori din diferite colțuri, fiind atrași de confortul din valea Răutului, având apă la dispoziție și fiind apărați de vânturi.

Un pic la est de orașul Florești, urmând cursul Răutului, ajungem în satele Rogojeni și Țâra, amplasate între dealurile stâncoase ce răsar în lunca râului și o țin tot așa până la Domulgeni și chiar mai în vale. Aceste sate sunt vestite prin faptul că și-au păstrat locuințele săpate în pământ, numite băști sau bordeie, ce datează de la începutul secolului al XIX-lea. Deși acest tip de locuințe tradiționale au dispărut din alte localități învecinate, la Rogojeni unii oameni continuă să trăiască în aceste bordeie, săpate în malurile stâncoase, fiind astupate de pământ încolțit cu iarbă, date cu var de un albastru aprins și având o ușă joasă și două ferestre mici. Imaginea pitorească a satului presărat cu „băști” are un potențial turistic imens, însă deocamdată autoritățile locale nu au bani pentru conservarea și restaurarea acestor vechi locuințe tradiționale.

Răutul nu se oprește aici, curge mai departe și trece prin alte locuri la fel de frumoase și spectaculoase.

„Peștera Răposaților” din satul Rudi

Subterana de sub cimitir

Vadim ȘTERBATE

În top trei peșteri din Republica Moldova, după peștera „Emil Racoviță” și „Peștera Surprizelor”, care sunt prea dificil de parcurs pentru turistul obișnuit, este și „Peștera Răposaților” din satul Rudi. Aceasta este mult mai ușor de străbătut, dar oricum nu oricine riscă să intre în ea. Aflată sub cimitirul satului Rudi, a fost numită „Peștera Răposaților”, sau i se mai spune „Peștera Morților”, denumire care-i sperie pe mulți și totodată îi atrage ca un magnet pe doritorii de aventuri subterane.

Ca să-i găsiți intrarea ar fi bine să fiți însoțiți de cineva care a mai fost în ea sau să cereți ajutorul unuia dintre localnici. Pentru a intra va trebui să vă aplecați și să mergeți în pirostrii sau în genunchi. Cei cu dureri de spate sau care suferă de claustrofobie ar fi bine să se abțină de la o astfel de aventură. „Sala de primire” este una destul de spațioasă, dar trebuie coborâtă cu atenție, până ajungeți la o strâmtoare săpată de apele subterane de-a lungul mileniilor, prin care trecerea poate fi un pic cam dificilă. Fiți atenți de ce vă apucați și să nu vă speriați dacă dați nas în nas cu vreun liliac, care ar putea fi la fel de speriat ca și voi. Zeci de pietroaie stau atârnate deasupra capului, gata în orice moment să se prăbușească.

Urmează o galerie mai largă, dar pe unde va trebui să mergeți semi aplecați. Zeci de inscripții lăsate de cei „vii” sluțesc „Peștera Răposaților”. Nu vă opriți până nu ajungeți la „Sala crocodilului”, unde în cale apare o piatră lungă asemănătoare cu un crocodil. Mai departe accesul este îngreunat.

Se consideră că peștera ar avea peste 70m, deși ea este mult mai lungă. Unii localnici cred chiar că ar ajunge până la Nistru. După câteva zeci de metri, ea se strâmtează și un om matur cu greu se poate strecura, deși, la lumina lanternei, se vede că ea iarăși se lărgește. „Peștera Răposaților” este un loc bun de antrenament și un examen pentru cei care și-au pus ca scop să cerceteze peșteri mult mai dificile și mai periculoase.

Distanța de la Chișinău: 194 km

Orașe apropiate: Otaci - 22 km; Soroca - 41 km

Atracții turistice în regiune: Mănăstirea Rudi (1 km); Punctul de observație al Arcului Geodezic Struve inclus în patrimoniul UNESCO (4 km)

NOTA BENE: Pentru a explora „Peștera Răposaților”, luați o lanternă cu bateria încărcată, căci lumina telefoanelor mobile este insuficientă!

Cartea „99 de atracții turistice din Republica Moldova” poate fi procurată din librării sau de pe www.bookstore.md.

CONCURS

SATELE MOLDOVEI

Dragi cititori,

Am înregistrat cei mai mulți participanți la concursul nostru, toți cu răspuns corect privind fotografia publicată în ediția din februarie. Cu adevărat, în imagine se afla Mănăstirea Saharna din raionul Rezina. Prin tragere la sorți, precum este condiția, premiul va ajunge la Ion Rebeja din satul Corjova, raionul Criuleni.

Dacă ați recunoscut ce este reprezentat în imaginea de la concursul din acest număr, scrieți-ne (prin e-mail sau prin poștă), până la data de 5 aprilie 2021. Premiul oferit la concurs - o traistă cu logo revistei NATURA.

Sterilizarea câinilor: o problemă urgentă

Silvia URSUL

Castrarea sau sterilizarea animalelor de companie este una dintre cele mai responsabile decizii pe care trebuie să le ia un posesor de câine. Această intervenție aduce cu sine o serie de beneficii, atât pentru patruped, cât și pentru societate în general. Însă, tema este în continuare controversată, pentru că nu există comunicare suficientă.

Atunci când discutăm despre câini, se folosesc următoarele noțiuni: „sterilizare" în cazul femelelor (înseamnă extirparea ovarelor și a uterului), și „castrare" în cazul masculilor (vizează îndepărtarea testiculelor și a structurilor asociate). Ambele noțiuni se referă la o procedură chirurgicală prin care sunt înlăturate organele reproductive ale animalului, astfel încât acesta să nu mai poată da urmași.

Ciclul reproductiv

Câinele domestic există și se înmulțește ca urmare a faptului că strămoșul acestuia – lupul preistoric – a fost îmblânzit de către om încă din zorii civilizației. Lupul locuia pe atunci în vastele păduri din zona temperată, unde trăim acum, fiind supus unui anumit ciclu reproductiv ce se baza pe disponibilitatea luminii și a hranei. La câinii sălbatici, ca și la lupul preistoric, ciclurile de reproducere sunt puternic sincronizate cu mărirea numărului de ore de lumină, care survine primăvara. În această perioadă, anumite părți din creierul animalului trimit semnale chimice către glandele suprarenale, iar acestea secretă hormoni specifici. Ca urmare, animalul începe să-și caute un partener. Lupii se reproduc strict o dată pe an – primăvara, iar organismul lupoaicelor se pregătește doar pentru o singură sarcină pe an. Acest lucru înseamnă că substanțele nutritive sunt absorbite în cantități diferite, chiar dacă sunt disponibile multe alimente. De exemplu, absorbția calciului în concentrații corecte e crucială: dacă se absoarbe prea puțin, atunci oasele și laptele matern vor slăbi, iar dacă se absoarbe prea mult, atunci se declanșează artrită și gută. Așadar, totul este interconectat și interdependent și funcționează cu precizia unui ceas elvețian.

Deși au trecut mii de ani de la îmblânzirea lupilor și domesticirea câinilor, totuși, din punct de vedere evolutiv e prea puțin pentru ca animalele noastre de companie să se adapteze la mediul în care le-am adus. Ele continuă să se conducă de legile fundamentale din sălbăticie. Sursele de lumină constantă pe care le folosim cauzează creierului canin o stare de perpetuă confuzie, nu mai înțelege ce perioadă a anului este și este supus în permanență dorinței urgente de a se înmulți. Această nevoie fiziologică determină ca organismul câinilor să se uzeze mai repede. Femelele se confruntă și cu riscul apariției de tumori canceroase la nivel de uter și ovar. Dacă nu se găsește nici un mascul disponibil pentru reproducere, ovulul pur și simplu nu este eliminat, rămâne captiv în ovar și se transformă într-un microchist. Cu cât sunt mai multe chisturi, cu atât cresc șansele de apariție a tumorilor ce ajung să afecteze și uterul și, în final, provoacă moartea.

Spre deosebire de oameni, care spre sfârșitul vieții au la dispoziție o perioadă liniștită în care nu sunt activi sexual, câinii obișnuiesc să moară repede, deoarece sfârșitul fertilității pentru ei este aproape sinonim cu sfârșitul vieții, chiar dacă restul sistemelor din organism sunt în ordine.

Beneficiile sterilizării/ castrării

Odată cu sterilizarea, tot acest mecanism delicat de lucru între creier, glande suprarenale, ovare și testicule este rupt. Hormonii sexuali continuă a fi eliberați, însă creierul încetează să mai fie febril, iar câinele trăiește liniștit ca și cum nici nu a intrat încă în pubertate. În plus, animalul își revine repede după o operație de sterilizare, și uită de instinctele de reproducere. O femelă sterilizată va avea totodată un risc redus de cancer mamar sau ovarian, piometrite sau endometrite. Castrarea masculilor reduce agresivitatea și tendința de dominare a acestora în perioadele de reproducere, previne cazurilor de pierdere a patrupedului sau de mortalitate în accidentele rutiere în care sunt implicate animalele care hoinăresc în căutarea unei femele în călduri. La ambele sexe crește calitatea și durata vieții, întrucât animalul îmbătrânește la fel de încet și trăiește atâta timp cât sănătatea altor organe o permite. Castrarea nu îngrașă și nu determină câinii să devină leneși. Acest mit s-a dezvoltat în urmă cu câteva decenii, înainte de invenția laparoscopiei, când operațiile erau foarte invazive și se efectuau fără anestezie, având efecte grave asupra corpului. Unii veterinari susțin că îngrășarea survenită după sterilizare se datorează proprietarilor plini de compasiune care hrănesc exagerat câinii operați.

Potrivit lui Mihai Lazăr, medic veterinar la o clinică privată din orașul Chișinău, procedura de sterilizare/castrare nu prezintă riscuri majore dacă se respectă anumite cerințe. „*Operația se face doar cu anestezierea totală a animalului și doar într-o clinică veterinară cu tot echipamentul necesar sau o clinică mobilă echipată corespunzător. Intervenția chirurgicală trebuie efectuată de un medic veterinar cu studii finisate și cu experiență în calitate de chirurg*", declară Mihai Lazăr.

Costurile diferă în funcție de sexul animalului. De obicei pentru o femelă intervenției costă mai mult din cauza că procesul de ovariohisterectomie este mai complex și presupune mai multe materiale utilizate, mai multă sedare și un timp de intervenție mai îndelungat, și comportă anumite riscuri în timpul operației și postoperator, mai ales dacă femela este însărcinată. Pentru un mascul de 10 kg costul intervenției este în medie între 350-900 lei. Pentru o femelă cu aceeași masă corporală prețul variază între 500-1000 lei. Medicul Mihai Lazăr susține că prețul depinde de asemenea și de masa corporală a animalului, de calitatea materialelor folosite, de anestezia administrată, de antibioticul utilizat sau alte medicamente.

Ca orice intervenție chirurgicală, sterilizarea/ castrarea poate comporta riscuri în timpul operației sau post operator, indiferent de cât de dotată este clinica sau cât de profesionist este medicul chirurg. Însă potrivit lui Mihai Lazăr, câinii fără stăpân pot fi considerați cei mai expuși riscului, chiar dacă aparent sunt mai rezistenți: „*Stresul la care este supus animalul, lipsa cunoașterii istoricului medical al câinelui și condițiilor de întreținere, stabilirea cu greutate a vârstei animalelor – toate reprezintă factori care influențează direct asupra riscului în timpul unei astfel de intervenții. Există posibilitatea ca animalul să dezvolte stop respirator, stop cardiac, hemoragii sau diferite infecții.*"

Atâta timp cât stăpânul patrupedului nu are un act în care să dovedească puritatea rasei și un alt act/ licență care să-i permită înmulțirea câinelui, operația de sterilizare trebuie efectuată pentru prevenirea puilor nedoriți, prevenirea suprapopulării câinilor fără stăpân, chiar și abandonul. Din acest motiv, este important ca ambele sexe să fie supuse acestei proceduri chirurgicale.

Problema câinilor vagabonzi

Este un lucru bine cunoscut că fenomenul animalelor fără adăpost este generat de oameni. Noi am înmulțit și diversificat rasele de câini, am contribuit la răspândirea lor și apoi i-am abandonat din diverse motive. Mihai Lazăr spune că unii oameni omoară cățeii proaspăt fătați sau îi lasă să crească până pot mânca pentru ca apoi să fie abandonați la marginea drumului, în câmpuri sau în păduri, sporind astfel numărul câinilor vagabonzi.

Castrarea și sterilizarea rezolvă o bună parte din prevenirea înmulțirii necontrolate, însă fără niște legi adiționale, practice și puse la punct, problema ar continua să se mențină. „*Situația câinilor maidanezi și suprapopularea câinilor este una gravă. Pentru locuitorii din zonele rurale e complicat să asigure sterilizarea/ castrarea unui cățel. Chiar dacă există un medic veterinar în sat sau raion, mulți nu sunt pregătiți din punct de vedere profesional pentru a face o astfel de intervenție. O altă problemă este de ordin financiar: mulți oameni nu-și permit să achite intervenția și preferă mai degrabă să se dezică de căței. Alții în general nu văd nici o legătură între fenomenul câinilor vagabonzi și faptul că-și abandonează câinii. Cea mai dificilă parte este informarea oamenilor, care continuă să creadă în diverse superstiții sau consideră sterilizarea drept un act inuman. În lipsa unor campanii de sterilizare gratuită și obligatorie la nivel de republică, precum și a prevederilor legale de microcipare și înregistrare, pedepsirea abandonului, încurajarea adopției, aplicarea impozitului pe deținerea animalului, interzicerea înmulțirii și comercializarea raselor de câini fără o licență, problema câinilor vagabonzi nu se va rezolva*", susține veterinarul.

În Chișinău există câteva asociații care susțin și promovează sterilizarea animalelor fără adăpost. Majoritatea funcționează pe bază de donații pentru a putea achita costul operațiilor și a îngrijirilor post-operatorii. Una din voluntarii și donatorii grupului de inițiativă „Moldova. Sterilizarea Umană a Animalelor Fără Adăpost" este Natalia Ciobanu, care promovează puternic această cauză pe rețelele de socializare. Ea susține că prin sterilizarea animalelor fără adăpost se poate evita înmulțirea necontrolată a acestora și perpetuarea fenomenului de câini vagabonzi. „*Chiar și atunci când câinii sunt hrăniți de vreo persoană miloasă ce îi îngrijește, mâncarea pe care o primesc nu este întotdeauna de calitate. Dar de cele mai multe ori câinii pier fiind măcinați de boli, alteori sunt împușcați sau otrăviți de oameni fără inimă, sau ajung sub roțile mașinilor. De aceea, din motive etice, susțin sterilizarea câinilor vagabonzi ca să nu îi văd cum se chinuie și mor în stradă*", este de părere Natalia. Platforma pe care o susține acceptă donații prin intermediul site-ului www.sosanimals.md, iar banii colectați îi distribuie celor care au nevoie pentru a acorda servicii de sterilizare a animalelor fără adăpost. De asemenea, pe facebook există multe alte grupuri unde voluntarii fac anunțuri pentru a cere ajutor financiar: Clubul Iubitorilor de Animale Chișinău, Ajutarea animalelor fără stăpân, Îngrijirea animalelor fără adăpost Moldova și altele.

În loc de concluzii

- Cea mai etică metodă de a opri înmulțirea câinilor în propria gospodărie este sterilizarea femelei imediat după ce s-a maturizat. Unii veterinari recomandă să așteptați ca femela să parcurgă minim un ciclu de călduri înainte de operație.
- La masculii castrați se reduce dramatic dorința câinelui de a lupta cu alți rivali și de a căuta o parteneră, ceea ce se traduce printr-un comportament liniștit.
- Sterilizând un câine chiar și cu puțin înainte de bătrânețe, îi veți oferi ani de bătrânețe liniștită. Durata vieții după castrare depinde foarte mult de rasa câinelui.
- Pe lângă faptul că sterilizarea ajută enorm la îmbunătățirea stării de sănătate a animalului, această operație costă mult mai puțin decât costul întreținerii unui câine și a urmașilor săi.
- Dacă sterilizarea vă pare inacceptabilă, atunci faceți analize câinelui odată pe an la veterinar. Monitorizați-i starea fizică și psihică și astfel îi veți oferi șansa unei vieți fără chin.

Pădure, verde pădure

Lilia CURCHI

La o recentă instruire dedicată jurnaliștilor de mediu, am decis să abordăm subiectul „Pădurea și schimbările climatice" și nu am dat greș. O serie de date importante au fost comunicate de experții invitați de Asociația Jurnaliștilor de Mediu și Turism Ecologic.

Dumitru Galupa, directorul Institutului de Cercetări și Amenajări Silvice, a enumerat o listă de măsuri care trebuie a fi urgent realizate de autorități, pentru a ne bucura și pe viitor de păduri. Expertul spune că este nevoie de stabilirea unui sistem național de monitorizare a fondului forestier, în concordanță cu evoluția efectelor schimbărilor climatice. O altă necesitate este elaborarea planurilor speciale de management a habitatelor naturale, pentru a le proteja și a preveni procesul de degradare a acestora; de a reduce activitățile în zonele direct afectate. Suprafețele împădurite trebuie majorate, prin refacerea celor degradate și prin crearea altora în zone favorabile, afirmă specialistul. Trebuie realizate studii privind vulnerabilitatea diferitelor ecosisteme/specii la efectele schimbărilor climatice.

Am aflat că, spre deosebire de alte țări, în Moldova vegetația forestieră are capacitatea de a se extinde de la sine. Și dacă nu ar fi mâna omului, am avea mai multe păduri, fără eforturi prea mari! Reiese că, din nepăsare, din indiferență, rămânem codașii Europei la gradul de împădurire?!

La 21 martie vom sărbători Ziua Internațională a Pădurii. Este ocazia de a regândi atitudinea față de pădure, de la vlădică la opincă. Încă sper că fiecare își dorește ca expresia: „Pădure, verde pădure" să nu rămână doar pe hârtie.

Să facem front comun în fața tăierile ilicite, să păstrăm vie și curată pădurea de azi și să plantăm și îngrijim pentru generația de mâine.

Ce mai putem face?

În satul meu, Parcani, Șoldănești. este o pădurice. I se zice Pădurea Zanovei sau, simplu, Zanova. E un loc pitoresc, pe malul drept al Defileului „Valea Ciornei", cu cascade, cu două situri arheologice din sec. X-XII î.d.Hr. – o așezare getică și o cetățuie.

Cei de la Ocolul Silvic Șoldănești au început tăieri masive. Mulți locuitori sunt nemulțumiți că se distruge o frumusețe de pădure. Vreau să îi ajut. Am vorbit cu Agenția Națională Arheologică în ideea că, cel puțin, zona siturilor să o putem salva. Problema, însă, e întreaga pădure, nu doar zona siturilor.

Sunt, oare, legale și justificate aceste tăieri? Am vorbit și cu primarul. Dânsul a fost și s-a interesat, dar i-au spus că totul e legal și el nu vede ce-ar mai putea face.

Ce mai putem face?

Parcani

Nota redacției: Primim cu duiumul mesaje de îngrijorare din partea cetățenilor, privind tăierea pădurilor. Oamenii nu pot privi cu nepăsare cum sub ochii lor sunt doborâți arbori din pădure. Este necesar, în mod evident, o campanie de informare și comunicare din partea autorităților responsabile, să știm ce se taie, de ce s-a luat decizia, care este starea reală a fondului forestier și unde să verificăm informațiile.

Susținuți de UE și prin contribuția proprie,

Locuitorii din Străşeni îşi asigură dreptul la apă şi sanitație

Cristina STRATON

Jumătate dintre locuitorii municipiului Strășeni sunt conectați la un sistem centralizat de canalizare. Cu sprijin european, dar și prin contribuția proprie, ei au depășit etapa wc-ului „în fundul grădinii" sau a fosei septice care trebuie golită periodic.

Deja de doi ani, și viața Larisei Gurschi din Strășeni a devenit mai ușoară. Prin conectarea la canalizare nu se mai preocupă de evacuarea apelor uzate. Mai mult, prin aceasta, este și mai prietenoasă cu mediul înconjurător.

Am mers la doamna Larisa în una dintre puținele zile cu zăpadă, din februarie. Nu aștepta oaspeți, dar ne-a primit cu drag. Și-a lăsat broderia la care lucra și ne-a povestit cum i s-a îmbunătățit viața în ultimii ani.

Deși gospodăria era conectată la apeduct de mai mulți ani și se folosea de apă în casă, nu se putea bucura pe deplin de facilități. Motivul – lipsa unei canalizări. În plus, veceul încă era în fundul grădinii, iar „apa uzată și toată mizeria" se ducea într-o groapă, special săpată în grădină, la câțiva metri de casă. Astfel, de era vară sau iarnă, cald sau frig, drumul din casă până la „groapă" era bătătorit de toți membrii familiei.

Cu peste o mie de lei au scăpat de-o grijă

Conectarea la sistemul de canalizare a costat-o peste o mie de lei, dar „a fost o cheltuială necesară", care a scăpat-o de mai multe griji. Una dintre cele mai mari – curățarea fostei „gropi" pentru apa uzată.

„Chemam mașina specială de două ori pe an, scoteam apa și o căram. Îi plăteam șoferului și persoanei care venea să conecteze țevile. Trebuia să îi plătesc, că oamenii munceau, era murdărie. Plăteam cât cereau – odată 500, altă dată – 400 sau 350", își amintește femeia.

Acum, însă, achită lunar, în funcție de câtă apă folosește. De exemplu, conform uneia dintre ultimele facturi, pentru opt metri cubi a achitat puțin peste 85 de lei. *„La drept vorbind, îmi pare cam scump. Dar, având în vedere că acum nu avem probleme cu canalizarea, este bine"*, zice Larisa Gurschi.

Totuși, femeia spune că este neplăcut că apele uzate de la casele situate în apropiere se adună la câțiva zeci de metri de gospodăria ei și, uneori, este miros neplăcut. *„Probabil, nu au avut altă ieșire din situație, aici e locul cel mai jos. Și deja trebuie să ne împăcăm cu ce avem"*, explică doamna Larisa.

50% din locuitorii din Strășeni sunt conectați la sistemul de canalizare

Primara municipiului Strășeni, Valentina Casian, spune că toți locuitorii din oraș sunt conectați la apeduct, iar la canalizare – circa 50%. Totuși, ea speră ca, datorită proiectelor implementate cu sprijin european, să extindă rețeaua de canalizare și să construiască o stație de epurare.

„Încercăm să identificăm surse externe de finanțare, pentru că bugetul local este unul auster și nu ne permite să facem astfel de investiții. Recent, am implementat un proiect datorită căruia a fost construit sistemul de canalizare pe o lungime de peste 3,5 km", relatează Valentina Casian.

Astfel, prin proiectul realizat cu sprijinul Agenției de Dezvoltare Slovacă și contribuție din bugetul local și a cetățenilor, peste 20 de mii de locuitori ai orașului Strășeni s-au conectat la sistemul de canalizare.

„În comunitate este deja o practică bună, o regulă – fiecare gospodărie care se conectează la sistemul de canalizare achită o contribuție unică inițială de 3000 mii lei. În rezultatul adunărilor cu locuitorii am convenit că pot alege dintre două opțiuni: fie se conectează din surse proprii la magistrală, fie achită această contribuție unică și noi contractăm antreprenorul care efectuează lucrările. Toate acestea au loc sub supravegherea specialistului din cadrul ÎM Apă Canal Strășeni, cu

contractarea și evidența ulterioară a apelor reziduale, așa cum se face și cu apa potabilă", a relatat dna Casian.

După conectare, gospodăriile achită 10,7 lei pentru metru cub de apă reziduală și 14,6 lei pentru metru cub de apă potabilă. Se prevede o modificare a taxei, după ce va fi construită magistrală Chișinău-Strășeni-Călărași, finanțată de Republica Federală Germania, prin intermediul KfW.

Autoritățile mizează pe proiecte europene

Totuși, conectarea la canalizare nu soluționează definitiv problema apelor uzate. Potrivit Valentinei Casian, construcția unei stații de epurare este un obiectiv prioritar al primăriei. Anterior, în baza unui contract, apele uzate din Strășeni erau pompate spre Chișinău, printr-o magistrală care unește cele două localități. Din păcate, aceasta are mai multe defecțiuni.

„Nu putem vorbi despre extinderea rețelei de canalizare fără epurarea apelor reziduale. Până se va construi stația de epurare, se execută

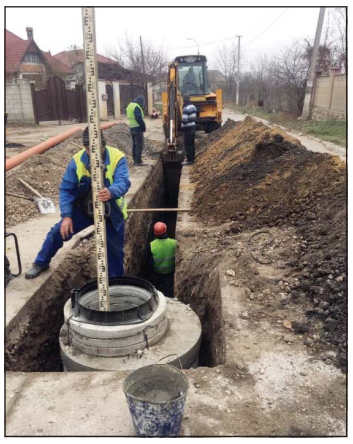

toate lucrările de reparație a acelor porțiuni deteriorate din magistrală și apele reziduale vor fi pompate spre Chișinău", ne spune dna Casian.

În prezent, apele reziduale se acumulează într-un bazin, iar, uneori, acestea se revarsă pe un teren adiacent de circa 30 de hectare. Lipsa stației de epurare este problema numărul unu din municipiu, afirmă primara.

Ajutorul este așteptat tot prin fonduri europene. O stație de epurare este planificată într-un proiect susținut de Agenția Cehă. În scurt timp va fi lansată o procedura de licitație în acest sens. „Licitația se va desfășura în Cehia, se caută un singur antreprenor capabil să elaboreze și proiectul tehnic, și lucrările", explică Valentina Casian.

Lipsa stațiilor de epurare afectează mediul

„Sistemele de apă, canalizare și epurare aduc beneficii enorme, inclusiv confortul de a avea acces la apă potabilă în locuință, de a soluționa problema apelor uzate. Pe de altă parte, lipsa acestora provoacă daune considerabile de mediu, prin poluarea apelor subterane, a râurilor, infectarea solurilor și, într-un final, afectarea stării de sănătate a oamenilor", spune Tudor Bostan, inginer în domeniul apă și sanitație.

De-a lungul carierei sale, a participat la implementarea mai multor proiecte în R. Moldova și crede că, pentru localitățile care încă nu sunt conectate la apă și canalizare, ar fi bine să existe soluții de tranzit, cum ar fi fosele septice, toaletele ecosan sau stații de epurare locală. Evident, un mediu înconjurător sigur va exclude riscul contaminării cu boli asociate apei potabile de calitate joasă.

„Mediul este extrem de poluat. Din aceste motive, pe an ce trece, găsim un procent tot mai mic de surse acvatice naturale care să întrunească condițiile de apă potabilă. Respectiv, apa necesită a fi tratată înainte de a fi furnizată către oameni", afirmă Tudor Bostan. Tratarea înseamnă, însă, costuri suplimentare, care trebuie incluse în tarif.

Un pas important întru diminuarea poluării resurselor acvatice ar fi și ca agenții economici să-și construiască stații de epurare locală, susține Inspectoratul pentru Protecția Mediului. La această soluție pot apela și cetățenii, însă investiția necesară este de câteva mii de euro.

Asociația Jurnaliștilor de Mediu și Turism Ecologic, fondatoarea Ecopresa.md, este beneficiara Programului de Granturi Locale al Uniunii Europene (UE) și implementează Proiectul „Responsabilizare prin informare în localitățile codrene" în raionul Strășeni. Programul de Granturi Locale este lansat în baza Cadrului Unic de Sprijin a UE, acordat pentru Republica Moldova (2017-2020) din cadrul Instrumentului European de Vecinătate, prin intermediul Proiectului „Abilitarea cetățenilor din Republica Moldova" (2019-2021), finanțat de către Uniunea Europeană și implementat de Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ). Partenerul proiectului pentru creșterea potențialului de vizibilitate și implicare a cetățenilor este Asociația Presei Independente (API).

Pentru apă mai bună în localitățile din Strășeni și Călărași

Guvernul Germaniei alocă alte 10 milioane de euro pentru dezvoltarea sistemelor de aprovizionare cu apă în localitățile raioanelor Strășeni și Călărași. În acest sens, Agenția Dezvoltare Regională Centru a semnat un acord suplimentar de grant cu banca de dezvoltare KfW, pentru implementarea proiectului „Îmbunătățirea infrastructurii de apă în Moldova Centrală".

Potrivit unui comunicat de presă de la ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului, din totalul grantului alocat, 8,5 milioane euro vor fi utilizate pentru elaborarea proiectelor tehnice și contractarea lucrărilor de construcții pentru localitățile selectate.

Acordul suplimentar ce asigură grantul de 1,5 milioane euro este destinat măsurilor complementare ce țin de dezvoltarea instituțională și creșterea capacităților de operare a întreprinderilor ce gestionează serviciul de aprovizionare cu apă în raioanele menționate.

O activitate importantă ce va fi realizată în cadrul proiectului este regionalizarea operatorilor de apă din Strășeni și Călărași, astfel fiind posibilă prestarea serviciilor către toate localitățile conectate la noua sursă de apă în urma construcției magistralei Chișinău-Strășeni-Călărași.

Proiectul „Îmbunătățirea infrastructurii de apă în Moldova Centrală" este susținut financiar de Guvernul Federal German prin intermediul KfW, iar ADR Centru este instituția responsabilă de implementarea acestuia. Costul total al investițiilor preconizate constituie circa 27,65 milioane de euro, dintre care 25 milioane de euro reprezintă grantul acordat de Guvernul Germaniei, iar 2,65 milioane de euro constituie contribuția garantată de Fondul Național de Dezvoltare Regională.

Delia MORARU

La cea mai mare stație de epurare ecologică din Europa

Cu suportul Uniunii Europene, locuitorii municipiului Orhei se pot bucura de serviciile celei mai mari stații de epurare ecologică din Europa. Stația a fost construită în satul Selițte și activează din 2013 în baza așa-numitei tehnologii a zonei umede construite, este prietenoasă mediului înconjurător și implică costuri de întreținere și exploatare considerabil mai mici decât tehnologia tradițională. Construcția stației a fost finanțată de Uniunea Europeană (2.9 milioane dolari SUA), Ministerul Mediului al Republicii Moldova (2.2 milioane dolari SUA) și Banca Mondială (0.4 milioane dolari SUA).

La prima vedere, pare un lac imens acoperit de stuf. De fapt, suprafața de 5 hectare din satul Selițte, acoperită de aceste plante benefice, reprezintă cea mai mare stație de epurare ecologică din Europa. În Republica Moldova mai sunt câteva stații similare locale, însă acestea au o suprafață mult mai mică și o capacitate redusă de prelucrare a apelor uzate. Stația din Selițte a fost construită deoarece cea „clasică" din Orhei este veche și necesita lucrări de renovare costisitoare. „În Franța există asemenea stații, cu o capacitate de la o mie la două mii de metri cubi. Capacitatea stației noastre este de 4600 metri cubi. Tot procesul de epurare este subteran", explică Mihai Chiperi, director adjunct al S.A. „Regia Apă-Canal Orhei".

Stația nu produce miros și nici zgomot

Stația din Selițte este complet automatizată și tratează apele uzate venite de la 60% din locuitorii Orheiului, din satele Pelivan și Burcuta, dar și de la Asociația „Codru". Datorită metodologiei utilizate, stația nu emană deloc miros, nu produce zgomot, nu poluează mediul și înregistrează o economie de 50% a energiei folosite la transportarea apelor prelucrate. Apa se colectează în două tancuri de egalizare și oxigenare, apoi trece prin două etape de filtrare: într-un bazin cu pietriș fin și stuf, apoi printr-un filtru vertical de nisip. Ulterior, apa este dezinfectată cu hipoclorit de sodiu și adunată într-un bazin de unde se revarsă curată în râul Răut.

Stația veche din Orhei încă mai activează, însă acolo se prelucrează doar 40% din apele reziduale colectate din municipiu.

Lipsa sistemului de canalizare și de tratare a apelor duce la poluarea râurilor

Stația din Selițte a fost proiectată ca o stație regională, pentru a prelucra inclusiv apele venite din satele Selițte, Lucașeuca, Isacova, Mana, însă aceste localități nu dispun încă de sisteme de canalizare. Astfel, în prezent, stația din Selițte funcționează la o capacitate de doar 20-25%. Între timp,în satele care nu sunt conectate la rețeaua de canalizare, oamenii aruncă apele uzate în grădină, care pătrund în sol și ajung astfel în fântânile care se poluează.

Stațiile clasice de epurare sunt învechite și neadaptate la noile tehnologii

Specialiștii afirmă că lipsa stațiilor de epurare duce la poluarea apelor râurilor din care ne alimentăm, afectându-ne starea de sănătate.

Înainte de construirea stației de epurare din Selițte, apa din râul Răut era tulbure. Acum este limpede și curată, susține Maria Sandu, cercetătoare științifică la Institutul de Ecologie și Geografie. „Și stațiile clasice sunt utile și eficiente, însă acestea trebuie să utilizeze tehnologii moderne. Sunt necesare tehnologii specifice pentru fiecare tip de activitate a agenților economici. Stațiile de epurare biologică sunt mai econome și mai eficiente, iar stuful care se cosește odată la doi ani poate fi utilizat ca materie primă pentru peleți", spune experta.

Diana Lungu,
Asociația Presei Independente (API)

Rozătoarele în viața noastră

Victoria NISTREANU,
Institutul de Zoologie

Șoarece de câmp (Microtus arvalis)

Cine sunt ele?

Mamiferele rozătoare (*Rodentia*) reprezintă cel mai răspândit și numeros grup de mamifere, fiind întâlnite în toate regiunile Pământului de la tropice până la poli. Acest fapt se datorează abilității lor de adaptare la cele mai variate condiții ale mediului. De asemenea, capacitatea lor mare de înmulțire reprezintă un alt avantaj, pentru că asta înseamnă șanse mai mari de răspândire, în comparație cu alte grupuri de mamifere.

Deși sunt numeroase, despre puține dintre rozătoare se poate spune că sunt folositoare omului. Totuși, mamiferele rozătoare au un rol extrem de important în natură. Ele ajută la formarea constantă a solului și la afânarea acestuia, asigură fertilitatea stratului de cernoziom, contribuie la pătrunderea mai eficientă a aerului și apei în straturile adânci și la reducerea evaporării apei din sol.

Roluri și funcții

De exemplu, prin activitatea lor, rozătoarele generează energie și căldură, care influențează valorile temperaturilor din stratul de aer din sol și modifică astfel microclimatul în locurile în care trăiesc: scorburi, cuiburi, vizuini. De asemenea, ele transformă solul și modifică condițiile de creștere ale plantelor, pentru că sapă permanent și în acest fel deplasează particulele de sol care la rândul lor modifică mediul pentru semințe și plantulele în curs de germinare. În acest mod, rozătoarele reînnoiesc stratul fertil al solului, aducând la suprafață material de la adâncimi de 4-5 m.

Vizuinile, cuiburile, galeriile și tunelurile subterane ale rozătoarelor se află la diferite adâncimi (între 5 și 200 cm), iar acest lucru permite rădăcinilor diverselor specii de plante să pătrundă mai ușor până în straturile profunde ale solului. În timpul ploilor abundente, în vizuinile rozătoarelor se acumulează o anumită cantitate de apă care nu se difuzează imediat în sol. Prin faptul că apa se îmbibă treptat în straturile adiacente din jurul vizuinilor, umiditatea solului se menține un timp mai îndelungat, ceea ce e foarte important în timpul verilor caniculare sau în zonele de deșert.

Speciile care obișnuiesc să formeze mușuroaie, cum ar fi orbetele (*Spalax leucodon*) și șobolanul de apă (*Arvicola terrestris*), afânează solul și modifică ușor relieful la suprafață, fapt care împiedică procesul de netezire a pământului în urma ploilor torențiale și a vântului. Totodată, mușuroaiele acoperă o cantitate destul de mare de plante ierboase, care se descompun mai repede și îmbogățesc solul cu substanțe organice.

Rozătoarele care fac rezerve de semințe (veverițele, pârșii, speciile forestiere de șoareci și șobolani) contribuie la amestecarea diferitor tipuri de păduri. În vizuinile șoarecilor guleraţi (*Apodemus flavicollis*) din plantațiile de stejar au fost găsite rezerve de semințe de carpen, fag și alte esențe lemnoase, pe care indivizii le-au adus din sectoarele învecinate ale pădurii, iar unele dintre aceste semințe erau germinate. Pe această cale, componența diverselor păduri este mereu diversificată și de multe ori are loc extinderea habitatelor forestiere.

Rozătoarele contribuie indirect la procesele de descompunere din stratul de frunze moarte. Excrementele lor se acumulează în sol și-l îmbogățesc cu enzime, iar aproximativ jumătate dintre excremente nimeresc în vizuini, unde se descompun și favorizează îmbogățirea solului cu humus și săruri minerale. Nu în ultimul rând, rozătoarele reprezintă baza trofică a multor vertebrate (reptile, păsări, mamifere) și, prin urmare,constituie o verigă importantă în lanțurile trofice ale lumii vii. De exemplu, unele specii de rozătoare sunt hrana permanentă și indispensabilă a animalelor răpitoare, și fără aceste rozătoare existența răpitorilor ar fi imposibilă.

Cine produce pagube?

Cele mai mari pagube le produc orbeții (*Spalax leucodon*), șoarecii de câmp (*Microtus*) și șoarecii de casă (*Mus*), care nimicesc plantele în diverse perioade ale ciclului de dezvoltare ale acestora: găsesc semințele proaspăt semănate, consumă plantulele germinate și semințele plantelor adulte. Au fost înregistrate cazuri când speciile menționate au distrus până la 50% din roada de cereale și leguminoase din terenurile cultivate în apropierea cărora trăiau.

Șoarecele de casă (*Mus musculus*) și șobolanul cenușiu (*Rattus norvegicus*) produc daune imense atât prin pagubele pe care le fac în terenurile cultivate, cât și prin activitatea lor negativă în construcțiile oamenilor: beciuri, hambare, grajduri, depozite etc. De asemenea, ei distrug cantități însemnate de ouă, atacă puii, păsările, iepurii și chiar purceii din crescătorii și din gospodăriile oamenilor.

Orbeții preferă terenurile de tip deschis și consumă cu plăcere părțile subterane ale plantelor cultivate. În „depozitele" orbeților au fost găsite până la 15-18 kg de cartofi și sfeclă de zahăr per individ. Un alt rozător, care de asemenea face rezerve pentru perioada de iarnă, este hârciogul (*Cricetus cricetus*), în ale cărui depozite subterane au fost găsite cele mai diverse rezerve: grâu, porumb, cartofi, morcov, sfeclă și alte produse similare cu greutatea între 10 și 20 kg. Au fost semnalate cazuri când în vizuina hârciogilor au fost găsite circa 90 kg de grâu și alte cereale!

Multe rozătoare sunt purtătoare de diverși paraziți și din acest motiv reprezintă vectori permanenți a foarte multe infecții periculoase pentru om și animale. Ele pot găzdui paraziți de suprafață precum căpușe, purici, acarieni și mulți alții. Numărul de paraziți interni (endoparaziți) ajunge până la circa 60 specii. Speciile purtătoare ale celor mai mulți și periculoși paraziți sunt șoarecele de casă (*Mus musculus*) și șobolanul cenușiu (*Rattus norvegicus*). Aceștia, fiind în contact permanent cu omul și animalele domestice, au și cel mai mare rol atât în răspândirea paraziților, cât și în vehicularea agenților infecțioși: virusuri, bacterii sau fungi.

Speciile de pădure sunt mai puțin dăunătoare din acest punct de vedere, dar produc unele pagube în economia forestieră prin consumul mare de semințe și lăstari, împiedicând procesul de regenerare a pădurilor și cel de creștere a plantațiilor și perdelelor forestiere.

Ce putem face?

Pentru a menține diversitatea optimă a rozătoarelor în diverse tipuri de ecosisteme, este nevoie să protejăm habitatele naturale pe care le avem și să diversificăm peisajul agricol, prin crearea perdelele și plantațiilor forestiere sau a pâlcurilor de arbuști. De asemenea, trebuie să ținem sub control și să reglăm activitățile umane care deteriorează starea habitatelor naturale: defrișările rase, drenarea zonelor umede, depozitarea deșeurilor etc.

În cazurile când numărul de rozătoare a unei anumite specii depășește limitele ecologice, trebuie de luat un șir de măsuri care ar limita creșterea acestui număr. Bineînțeles, măsurile trebuie aplicate în zone agricole și localități, acolo unde rozătoarele provoacă cele mai multe daune. Specialiștii recomandă efectuarea la timp a lucrărilor agrotehnice, care nimicesc mai mult de 80% din șoarecii de câmp. Recoltarea întârziată a culturilor agricole și stagnarea terenurilor neprelucrate este benefică pentru rozătoarele dăunătoare. Nu în ultimul rând, e necesar să creăm condiții favorabile pentru animalele care se hrănesc cu rozătoare, căci răpitoarele controlează biologic acești dăunători. Putem face acest lucru prin extinderea plantațiilor forestiere.

Există un șir de metode de combatere mecanice și chimice, care pot fi utilizate în terenurile agricole și în grădini. Dintre metodele mecanice pot fi menționate colectarea manuală sau cu diverse tipuri de capcane, inundarea galeriilor rozătoarelor. Printre metodele chimice se numără utilizarea rodenticidelor și momelilor otrăvitoare. Însă, substanțele otrăvitoare au proprietatea de a se acumula de-a lungul rețelelor trofice și pot dăuna și altor specii de animale. Această metodă se recomandă mai mult pentru încăperi: depozite alimentare, de cereale, mori, hambare, ferme.

Depune până la 30 aprilie 2021 declarația cu privire la impozitul pe venit (CET18) și direcționează 2% către Mișcarea Ecologistă din Moldova.

Declarația poate fi depusă personal la cel mai apropiat oficiu teritorial al Serviciului Fiscal de Stat, prin poștă sau online (cu aplicarea semnăturii electronice).

Pentru a direcționa 2%, trebuie să indicați, în rubrica M2 a formularului CET18, codul fiscal al organizației spre care faceți direcționarea.

Codul fiscal al Mișcării Ecologiste din Moldova este 1011620003372.

AJUTĂ
MIȘCAREA ECOLOGISTĂ DIN MOLDOVA
să protejeze mediul înconjurător și
să promoveze educația de mediu!

Direcționează
2%
din impozitul tău pe venit

Cod fiscal: 1011620003372

Ghionoaia

Stanislav DUDUCIUC

La început, mărul înfipt, parcă întâmplător în creanga de corn, fu ispita mănunchiului de pițigoi. Spre amiază, fructul dovedi să atragă o gaiță, niște vrăbiuțe gălăgioase. Surpriza mare a fost ghionoaia. De mult mă căzneam să-i pun „mutra" pe matricea aparatului de fotografiat și uite că mi-a surâs norocul.

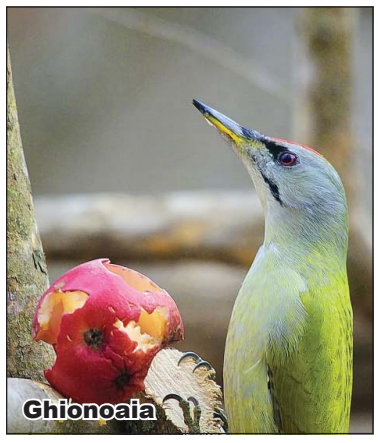
Ghionoaia

După un tir de o duzină de cadre, ghionoaia pleacă, eu ,naiv din fire, mă mai rețin în locul de pândă, nădăjduind și la o sesiune-foto cu vreo răpitoare... Șoimuleț, să zicem! Deși, acesta va trece în gașca vegetarienilor „la paștele calului!".

Ce se întâmplă când neglijăm păsările femele?

Silvia URSUL

Ornitologii din toată lumea încearcă să corecteze prejudecățile și presupunerile greșite care pot periclita patrimoniul științific din cauza neglijării femelelor, care de obicei în lumea păsărilor sunt mai șterse și ocupă planul secund.

Nevoi și cerințe diferite

Cu aproape un deceniu în urmă, ornitoloaga Ruth Bennett trăia în Honduras și studia pitulicea cu aripi de aur (*Vermivora chrysoptera*) - o specie de pasăre aflată în declin și puțin înțeleasă. Ruth a observat un lucru surprinzător lângă Universitatea la care studia: în sezonul rece, păsările din această specie erau în mare parte femele. Masculii se găseau mai departe de oraș, în pădurile umede și dense din munți. La acea vreme nu se știa de ce femelele iernează separat de masculi, însă observația lui Ruth s-a dovedit a fi una importantă. Din cauza că femelele se adunau pe timpul iernii la altitudine mai mică decât masculii, adică în orașe, dezvoltatorii imobiliari au fost mai predispuși să le distrugă habitatul. Drept urmare, femelele de pitulice cu aripi de aur au pierdut 8% din habitatul lor de iernare în perioada 2000-2016, în timp ce masculii au pierdut doar 4%. Pornind de la această realitate, Ruth și colegii ei au analizat mai multe date și au ajuns la concluzia că aproape 2/3 din speciile de păsări migratoare periclitate din America de Nord își petrec iarna în locuri separate în funcție de sex. Alte cercetări au arătat o concluzie similară: păsările de sex feminin sunt adesea subevaluate și trecute cu vederea - fapt care subminează nu numai conservarea, ci și știința fundamentală, cum ar fi cea ecologică și evolutivă.

Femelă de vânturel de seară.
Foto: V.Ajder

Nedreptate în lumea sunetelor

De obicei, în cazul păsărilor, cântecul este apanajul masculului. Însă femelele comunică și ele prin cântec. Din păcate, la multe specii de păsări cântătoare, despre care se știe că și femelele cântă, nu există înregistrări de calitate ale sunetelor.

Păsările femele nu sunt ignorate intenționat. Ornitologii începători, dar chiar și cei experimentați, pot uneori face confuzie între cântece sau pot să nu priceapă deloc sunetele emise de femele, care sunt adesea mai șterse în ceea ce privește culoarea penajului și comportamentul. La alte specii, masculii și femelele sunt aproape imposibil de deosebit fără o analiză amănunțită. De asemenea, mai există și problema legată de principiul de bază al desfășurării studiilor ornitologice: timp de secole, experții credeau că doar masculii cântă, și de aceea atunci când auzeau o pasăre cântând, presupuneau automat că e vorba de un mascul, perpetuând astfel eroarea științifică.

Însă un număr tot mai mare de dovezi arată acum că femelele cântă mai des decât se credea anterior. Dintre speciile la care există informații, se estimează că 70% dintre femele cântă, fie solo, fie în duet cu un mascul. Grație acestor date, se conturează o nouă epocă a ornitologiei: una în care se corectează erori și prejudecăți, se ajustează dezechilibrul de informații și cel mai important e că științei i se oferă încă o șansă de a fi corectă.

Lipsa efortului intelectual e o pierdere irecuperabilă

Silvia STRĂTILĂ

Cartea, lăsată pe noptieră, cu un semn în ea ca a doua zi, înainte de somn, să se revină fie și la câteva pagini citite, astăzi este din ce în ce mai mult înlocuită cu mobilul. Nu am pretenția și nu mă apuc să critic ce obiect se folosește ca mijloc de informare – un obiect mai vechi cu foi pe care le muți, delicat și cu o răbdare cuminte, până se termină ultimul cuvânt, sau mișcarea așa cu degetul pe un ecran lucitor al unui calup de informații, amestecate cu imagini, de ultimă oră, care dispar într-o oră. Gândindu-mă la fond, nu la formă, cred că, indiferent din ce sursă culegi informația, important este ca ea să fie cu folos. Al doilea obiect, mobilul, aproape că a devenit pentru mulți o adicție. Necesar într-o vreme pe care tot noi o grăbim ca să nu știu ce și nu știu cum cantitatea să întreacă orice măsură, „generația cu cheia la gât", copii sprinteni și sănătoși mental, crescuți în voia timpului, este înlocuită cu generația cool. Ei au căști în urechi, sunt absenți la ivirea ghioceilor și a sosirii primăverii, sunt mereu cu privirea în buric, peste care își țin mobilul, plimbându-și degetele pe ecranul mișcător în sus și în jos.

Din martie 2020, acestor tineri, învățând la distanță, dependența de mobil (sau de alt gadget, că nici nu mai contează denumirea neologică) li se insuflă prin intermediul programului școlar. Ținuți obligatoriu în fața computerului, a tabletei sau a mobilului, adicția nu mai are vindecare.

Astăzi orice căutare a informației, indiferent de domeniu, este găsită printr-un „copy-paste". Citirea e pe diagonală, cu muzica la maximum în căști, cu iluzia că poți realiza o sarcină dificilă, creierului însă nu i s-a mișcat niciun neuron. Uneori, informației, care ne vine de-a gata, uităm să-i punem ghilimele, pentru a răsplăti munca autorului fără a-l lăsa în anonimat, dar și pentru a nu săvârși un furt intelectual. Câțiva elevi au imitat o piesă de I. L. Caragiale, înscenată de un renumit teatru, în rolul principal era Florin Piersic, pe care au copiat-o de pe Youtube. Întrebați fiind cine e autorul, elevii au răspuns că ei au jucat-o, celelalte sunt detalii. Tot ce ne oferă sursele digitale sunt pentru a economisi timpul. Acesta este un mare avantaj economic. Are câștig de cauză în acest sens și sistemul nostru cognitiv?

Omul e o ființă spirituală, iar lipsa efortului intelectual, a culturii literare, a achiziționării bunurilor spirituale sunt pierderi irecuperabile. Este adevărat că nu în venele fiecăruia curge sânge de elitist, dar foamea și setea de cultură cred că ar trebui să le simtă oricine. Averea bunei educații, despre care a scris în cartea sa Teodor Baconschi, diplomat și om de cultură, ar trebui să fie o achiziție în fiecare familie. Nu e nevoie să descoperi alte planete în căutarea bunei educații, e mai simplu să deschizi o carte – ceea ce poate fi la îndemâna oricui. Ești ceea ce citești, se spune adesea, dar se citește din ce în ce mai puțin. Am uitat din neatenție câteva cărți bune într-o altă sală de clasă. Au stat acolo neatinse până le-am găsit. Mulți tineri, pe care i-am întrebat despre rostul cărților și a lecturii, au confirmat rolul lor uriaș de important, dar teoria asta în 2021 este prea puțin valorificată, pe lângă numărul suficient de mare al bibliotecilor de la noi. Recomandarea despre cărțile care-ți schimbă viața este de la un cititor elitist Mihai Neamțu, scriitor, filozof și teolog român. După o listă lungă de cărți în formarea unui tânăr, începând cu vârsta copilăriei (*Pinocchio* de Carlo Colldoni, *Legendele sau basmele românilor* de Petre Ispirescu, *Cartea junglei* de Rudyard Kipling, *Amintiri* de Ion Creangă, *Micul Prinț* de Antoine de Saint-Exupéry, Jonathan Swift, Daniel Defoe, Frații Grimm, Mark Twain, A. A. Milne (Winnie-the-Pooh), Lewis Caroll, Hector Malot, Jules Verne, Charles Dickens, Ionel Teodoreanu), apoi cele potrivite adolescenței care, menționează scriitorul, „face bună companie cu operele lui Cehov (maestrul decenței burgheze), Gogol (moralistul rus), Tolstoi (filozofia istoriei), Dostoievski (psihologia adâncurilor), cititul te face mai frumos și te ajută să vorbești la fel de frumos. „Când vorbești mult și n-ai vocabular, reiterează Mihai Neamțu, e ca și când ai umbla dezbrăcat pe stradă".

Maxima lunii

Felix qui, quod amat, defendere fortiter audet

(lat. „Fericit cel care cutează să apere cu putere ceea ce iubește")

Spune Ovidiu în cartea sa „Amores" – „Iubirile". O idee apropiată despre curaj în iubire este: „Unde este frică, nu încape dragoste".

Frumusețea din Cotul Morii

Colectivul Gimnaziului Grădiniță Cotul Morii

Într-o discuție frumoasă, cum des se întâmplă să am, cu una dintre cele mai bune eleve, Nicoleta Guștiuc, am aflat că școala din care vine, Cotul Morii, raionul Hâncești, este recent construită, dar păstrează mai mult de un secol tradițiile unei bune educații. M-am convins că instruire bună și carte se fac și în instituțiile rurale, că elevi excepționali, așa cum este Nicoleta, sunt instruiți de pedagogi bine pregătiți. Acestea le-am aflat și din comunicarea generoasă cu directoarea IP Gimnaziul Grădiniță Cotul Morii, Rita Dănilă.

După inundațiile devastatoare din 2010 se construiește satul nou și, respectiv, o nouă școală. La scurt timp, în condițiile sociale deloc ușoare economic, specifice statului nostru, la 1 septembrie 2013 școala nounouță își începe activitatea în satul nou cu 191 de elevi și 15 cadre didactice. Din ianuarie 2014 a căpătat statut de Instituție publică Gimnaziul Grădiniță Cotul Morii, iar din septembrie 2015 devine IP Complex Educațional Gimnaziu-Grădiniță Cotul Morii. A fost o realizare record, un drum mai ușor spre lumina vieții pentru copiii din satele Sărăteni și Cotul Morii, cu atât mai mult că aici vin să învețe și cei din satele vecine: Obileni, Ivanovca și Leușeni. Întârzierea construcției unei școli sau lipsa ei într-o localitate, ar fi o nedreptate, dacă ne amintim că în perioada postbelică sau în epoca Iluminismului primele semne de cultură au fost apariția școlilor. Și directoarea Rita Dănilă, care are în grija ei de toate zilele o clădire nouă și frumoasă, ține la vechimea instituției, cu atât mai mult că disciplina pe care o predă, istoria, o obligă să respecte memoria datării acesteia.

Dna directoare Dănilă ne ghidează prin școala de azi, vorbind despre ea ca despre un patrimoniu: prima mențiune a școlii existente în s. Cotul Morii datează din 1909. Era o clădire mică, o casă de locuit unde își făceau studiile 30-40 de elevi. În anul 1923 erau doar patru clase cu trei învățători, care a existat până în anul 1940. Numărul de copii a crescut, învățau 7 clase, aproximativ 130 de copii, instruiți de 8 învățători. În 1961, cu ajutorul locuitorilor, s-a construit o școală cu 8 săli de clase, unde își făceau studiile 400-470 de copii. Școala de 8 ani a devenit, în 1984 „Școală medie incompletă, unde activau 18 cadre didactice. Astăzi instituția cuprinde 3 trepte de școlarizare: preșcolar cu 4 grupe și 85 de copii, primar - 4 clase cu 80-84 elevi și gimnazial - 5 clase cu 100-110 elevi. În gimnaziul de acum activează 15 cadre didactice. Toate disciplinele sunt predate de specialiști în domeniu, angajați de bază. Echipa managerială a Ritei Dănilă are două cadre didactice de încredere – prof. de limba și literatura română Lucia Gurița, dir. adj. în procesul de instruire, și Maia Merzîncu, dir. adj. pe educație, profesoară de educație muzicală.

IP Complex Educațional Gimnaziu-Grădiniță Cotul Morii, o școală încadrată perfect în comunitatea educațională, a atras pașii și interesul de colaborare a multor personalități. Partenerii strategici, demnitari înalți, au adus cu ei bucurii și realizări. Astfel, sistemul modern de încălzire cu biocombustibil al școlii s-a construit prin intermediul unui proiect susținut de Uniunea Europeană, șeful delegației de atunci fiind diplomatul Pirkka Tapiola. Panourile solare se datorează tot ajutorului acordat de UE, cu șeful delegației actual, Peter Michalko. Biblioteca s-a îmbogățit datorită unei donații de carte (800 de volume și 2 calculatoare) din generozitatea Primei Doamne Margareta Timofti, care i-a vizitat, împreună cu președintele de atunci, Nicolae Timofti. Întâlnirile cu oamenii cărții, Iulian Filip și Aurelian Silvestru sunt momente de neuitat pentru copiii din Cotul Morii. Continuă colaborarea cu prietenii din Prahova, în special cu vicepreședinta Consiliului Județean, Ludmila Sfîrloagă.

În pofida restricțiilor impuse de pandemia prin care trece toată lumea, școala este ca o flacără aprinsă, încurajând elevii să fie activi. Concursuri, olimpiade, colaborarea cu reviste și ziare, lecturile ca necesitate mai fac parte din viața extrașcolară a elevului. Nu e nevoie de multă laudă ca să scoți în evidență imaginea frumoasă a unei școli. E de ajuns să te convingi că o școală condusă bine are imaginea reală a frumuseții ei depline.

Un viitor campion

Un cavaler al muzicii

Roman Popovici este un tânăr și talentat artist în devenire. Student al Colegiului de Arte „Nicolae Botgros" din Soroca, născut în satul Chișcăreni, raionul Sângerei, absolvent al Liceului Teoretic „N. Casso" din localitatea natală, Roman la ai săi 18 ani trăiește o dragoste plenară: de părinți și sat, de cântec și de profesorii lui.

Să ai bucuria întâlnirii cu tineri care să-ți inspire încredere în viitor, de unde să nu lipsească buna educație și valorile, este cazul unei reale speranțe. Această încredere mi-a oferit-o profesoara de regie, Vera Selevestr, de la Colegiul de Arte din Soroca „N. Botgros", recomandându-mi să-l cunosc pe Roman Popovici. Nu m-a dezamăgit nici recomandarea colegei, nici Roman, un viitor artist, cu talent de la Dumnezeu, cu norocul lumesc de a avea profesori buni și cu mintea deschisă că harul se obține prin școlire. Are o voce minunată, atunci când cântă, dar și când vorbește cuvântul lui însuflețește, de parcă gândește Orfeu prin el.

Familia care l-a adus pe lume, doi părinți, despre care spune că „sunt cele mai importante ființe", mama Rodica, medic cu nume de floare alecsandrină, și tata Andrei-biruitorul. De la părinți a moștenit plenitudinea dragostei: de muncă, de neam, de cântec. A fost un copil cu patru aripi, pentru că nu uită de și de bunici, care, spune Roman, „mi-au înlocuit părinții atunci când a fost nevoie", dar mai ales că talentul îl moștenește de la bunicul Nicolae Cucuș, un mare lăutar al satului. Cu aripi crescute în familie a pornit de acasă în propriu-i zbor.

Are deja un mic repertoriu: „Satul meu e Chișcăreni", „Doru-i dor și dor rămâne", „Părinții mei iubiți", dar nu se laudă cu ele, ci le mulțumește compozitorilor și textierilor Timofei Tregubenco, Elena Răileanu și Raisa Pupăză. Nu-i uită nici pe cei care l-au învățat cum să țină microfonul în mână. Ei sunt directoarea Angela Plăcintă și Ion Plăcintă, conducătorul Casei de Cultură din Chișcăreni. Le mulțumește pentru că l-au învățat cum să-și stăpânească primele emoții pe când debuta.

Școala pentru Roman Popovici a fost și va rămâne marea influență în dezvoltarea caracterului și a personalității. Născut să fie artist, pentru el „armonie" nu este doar o potrivire melodioasă de sunete, dar și respect între el și ceilalți, mai ales când e vorba de dascăli. Așa îl vede și profesoara de limba și literatura română Eugenia Șușu în al cărui CV, merituoasa profesoară, are un loc memorabil. Și elevul ei este determinat de aprecierile doamnei să se ridice la calificativul „distins". Deocamdată, Roman, spune profesoara, trăiește „în lumea lui misterioasă", iar locul din „prima bancă nu l-a cedat nimănui". A fost mereu curios și interesat de lucruri frumoase, iar ceea ce l-a desprins de vârsta sa erau „bunătatea sufletească și responsabilitatea". Și profesoara de specialitate Raisa Berbeci, dirijor de cor, e de părere că Roman „are talent de la Dumnezeu și încearcă să cucerească sufletele oamenilor prin cântecele lui, talentul însă fără muncă nu are sorți de izbândă". A luat acest sfat în serios și are deja în palmares mențiuni și diplome la concursuri și festivaluri: mențiune la concursurile „Floarea omeniei", „La umbra nucului bătrân"; Diplomă de gradul I la Concursul „Stelele baștinei mele". Vocea

Roman Popovici

lui a răsunat și la festivalurile „Folclor la el acasă", a „Sarmalelor și a plăcintelor" din s. Coșcodeni, r-l Sângerei, „ Ziua Mărului" și Festivalul Agricultorului" din Soroca, „Ziua Vinului" din Chișinău etc.

Roman Popovici cântă frumos, iar cântecul îl îndrăgește și mai mult pe acest tânăr, pentru că talentul său este generos și conștient să fie recunoscător celor care se bucură cu el. Este pios în fața maestrului Ion Paulencu, Artist al Poporului, pe care îl consideră cavalerul muzicii populare. Nu uită să le mulțumească (pentru că îl ajută să se formeze ca artist și pentru creațiile scrise pentru el) compozitorului și acordeonistului Timofei Tregubenco, profesoarelor Raisa Pupăză, Eugenia Șușu, Viorica Ignatiuc și Raisa Sîngereanu din satul natal, prof. Vera Silvestr de la Catedra de regie.

Mulțumirile vor veni înapoi la Roman Popovici cu aplauze, atunci când titlul de cavaler al muzicii i se va recunoaște pe bună dreptate!

Pagină realizată de Silvia STRĂTILĂ

IN MEMORIAM

Nicolae Dabija

15 iulie 1948 - 12 martie 2021

Scriitor, poet, om politic, membru de onoare al Academiei Române și membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei, redactor-șef al săptămânalului „Literatura și arta”.

Despre inimă…

Însetată după apele cele mai adânci ale vieții, inima parcă se rupe de atâta întristare…

Ea, care mai știe încă să vorbească-n locul meu. Care știe că nimic nu-i statornic în viață, nici măcar fericirea. Și iat-o că astăzi, îmi fură din zâmbet și-mi torturează sufletul că-mi vine să-i strig: „Oprește-te, inimă, că mă doare!” Dar ea, se pare că nu mă aude și nici nu mă înțelege… de parcă-n mine ar fi două lumi. Și continuă să-ntindă în mine coarda insuportabilului, făcându-mă să cred că și clipa mă dă afară din mine.

Și încep să privesc lumea cu ochi de piatră și cu sufletul chircit de spaimă… pășind parcă afară din timp. Și degeaba încerc să mă înving, când ea nu mă mai vrea… și mușcă din mine ca un câine flămând, vrând parcă și soarele de pe retină să mi-l ia…

Și nu-mi lasă decât o fereastră și aceea oarbă, prin care însă sper să aprind toate stelele deodată și să mă satur de apa veșnic vie și de lumina ce nu apune niciodată.

Doina DABIJA

◊ ◊ ◊

A plecat la Domnul fratele nostru întru credința românească, marele român, Maestrul Nicolae Dabija. Incredibil, ce pierdere uriașă ne-a lovit. A fost, este și va rămâne un simbol al Renașterii Românești din Basarabia, un simbol al unității noastre seculare.

Contribuția lui Nicolae Dabija, ca tribun popular, publicist combatant și om politic, la deșteptarea națională și la extinderea adevărului despre originea românească a moldovenilor încă nu poate fi apreciată și prețuită la dimensiunea reală, deși în spate îi stau munți de cărți pe care le-a scris pentru binele și viitorul moldovenilor, în arhive tăinuite stau numerotate mii de discursuri publice și luări de cuvânt, la radioteleviziune zac sute de emisiuni patriotice, în stenogramele Parlamentului mai răsună vocea și pledoariile Poetului în favoarea acestui răbdător popor și pământ.

Opera sa imensă, care constituie în toată diversitatea ei cel mai autentic document al românității Basarabiei, reprezintă sufletul, aspirațiile și trăirile basarabeanului luptător pentru dreptatea istorică și națională, credința sa nestrămutată în frumusețea și tăria poporului român, în neuitarea lui Dumnezeu a tuturor celor suferinzi, scoși cu forța din casa părintească și aflați în așteptare să li se facă parte dreaptă.

Sincere condoleanțe Doinei, familiei lui Nicolae Dabija, rudelor, prietenilor, tuturor românilor, care trec prin această cumplită pierdere.

Alecu RENIȚĂ

El, Nicolae Dabija, a fost și rămâne un fenomen.

De acum înainte viața noastră rămâne a fi împărțită în două: Epoca de până la Nicolae Dabija și - Epoca de după Nicolae Dabija.

Vor ajunge nimeni și nimic toți acei care i-au stat în cale Nemuritorului de a trăi bucuria împlinirii Idealului nostru Sfânt, devenit una cu numele Nicolae Dabija, pe când acest Simbol al luptei pentru Reîntregirea Neamului și Țării - Nicolae Dabija - va triumfa peste veacuri!

Să ne unim, frați și surori, în cuget și simțiri, urmând Lumina Apostolului nostru, Nicolae Dabija, care, de acum înainte din Ceruri ne va veghea...

Ionel CĂPIȚĂ

◊ ◊ ◊

Nicolae Dabija - un uriaș om de cultură al României, fără de care nu îmi pot imagina mișcarea de eliberare națională de peste Prut, din anii aceia de glorie care păreau a schimba hărți și continente.

A murit Nicolae Dabija și nu îndrăznesc să îmi imaginez visurile cu care a plecat de aici; căci pe celelalte, visurile cu care a trăit aici, cred că le știu.

A murit Nicolae Dabija și lumina încrederii noastre într-o țară aidoma poeziei sale se mai stinge puțin.

Prof. Dorin POPESCU

◊ ◊ ◊

Nicolae Dabija, confratele nostru de generație, fotograful de fulgere și Poetul purtând o aripa de geniu sub cămașă, iată, s-a pornit, la ora Luceafărului matinal, pe lungul drum al nemuririi numelui și operei sale cu adevărat monumentale.

S-au stins luminile irișilor săi pământești, dar Ochiul Al Treilea, cel fără obloane, rămâne să vegheze neadormit peste văduviții codri ai Tigheciului, peste apele Căinarilor, peste întreaga Basarabie înmărmurita-n durere.

Ion HADÂRCĂ, poet

◊ ◊ ◊

Cu Nicolae Dabija pleacă o lume, dar rămâne una pe care el a zămislit-o prin cuvintele limbii române, prin trăirile unui neam care nu se poate simți întreg până nu dispare granița de pe Prut.

Nicolae Dabija lasă mărturie despre timpul său un număr de cărți mai mare decât numărul anilor pe care i-a trăit. Iar una dintre cărțile sale, din seria „Opera poetică”, se cheamă, sugestiv, profetic, dacă vreți, „Poeme pentru totdeauna”.

Nicolae BĂCIUȚ, poet

◊ ◊ ◊

Nicolae DABIJA: Omul care a știut să dea aripi. Omul care a binecuvântat multe clipe de zbor. Omul care a înălțat munți de speranță s-a urcat în al nouălea cer și a ajuns la Dumnezeu. Maestrul ne roagă să fim uniți și să nu uităm că avem o Temă pentru acasă. Să nu uităm că a venit primăvara și să facem loc dragostei cât mai adânc în sufletul nostru.

Ne va fi dor, Maestre! Iartă-ne pentru tot ce te-ar fi putut răni. Odihnă lină și îngeri aproape!

Zina IZBAȘ, jurnalistă

PE ARIPILE TIMPULUI (II)

Dr. Mugur ANDRONIC

În prima epocă a fierului, *Hallstatt*, numită astfel după o localitate austriacă, se constituie mai multe culturi arheologice ale tracilor nord-dunăreni, existente de ambele părți ale Prutului, în fapt în tot spațiul românesc de mai târziu.

Despre TRACI, părintele istoriei, grecul HERODOT, spunea că sunt cei mai numeroși din lume, după populațiile Indiei, și că dacă ar fi uniți ar fi de nebiruit. Locuiau la vest, din Boemia și până dincolo de Nistru, la sud și nord de Dunăre. Dintre ei, în cea de-a doua epocă a fierului, numită *La Tène*, după o localitate din Elveția, s-au definitivat etno-cultural, strămoșii noștri direcți, geto-dacii. Tot Herodot a scris despre geții, citez, *CARE SE CRED NEMURITORI*, că sunt... *CEI MAI VITEJI ȘI MAI DREPȚI DINTRE TOȚI TRACII*.

Foarte important, marele istoric grec STARBON a scris, citez: ...*GETII ȘI DACII AU ACEEAȘI LIMBĂ*. Geții locuiau în afara arcului carpatic, iar în interior dacii.

În Basarabia aceeași cultură și populație, ca dincolo de Prut, care a ridicat și ea fortificații, precum cea de la BUTUCENI, inclusiv acolo și un sanctuar de tipul celor de la SARMISEGETUZA. La fel la Dolineni, reg. Cernăuți. În sec. III î. Hr. era deja constituită cultura geto-dacică clasică.

Invazia bastarnilor din părțile răsăritene ale Germaniei, afectează teritorii întinse. Pe la 200 î. Hr. izvoarele scrise îi atestă la nordul Dunării de Jos. Se atestă arheologic și o infiltrare a lor în centrul Transilvaniei. În jumătatea de nord a întregii Moldove s-a constituit cultura lor arheologică, numită după primele descoperiri *Poienești* (jud. Vaslui) – *Lucașeuca* (r. Orhei). Inițial, au dominat politic teritoriul ocupat. Se implică militar în unele conflicte zonale, chiar la sud de fluviu. În așezări se atestă o coabitare cu autohtonii. Se consideră că rolul lor dominant este încheiat o dată cu puterea militară a lui Burebista, pe la jumătatea sec. I î. Hr.

Getul Burebista, cu reședința ipotetică la Popești, pe Argeș, unificatorul tuturor neamurilor geto-dacice, zdrobește în vest triburile celtice ale boilor și tauriscilor, și extinde statul de la Bratislava, unde s-au descoperit urme de fortificație dacică, de *davă* (vezi orașul Deva de azi), până în nord-vestul Mării Negre. Cel mai mare stat din istoria românilor, devenit principalul pericol și concurent pentru Roma. Burebista, despre care se spunea că putea ridica o oaste de 200.000 de oameni, se implică în războiul civil din imperiu, pentru putere, dintre celebrul Caesar, cuceritorul Galiei (Franței de azi), și generalul Pompeius Magnus.

Să vedem până aici și unele afirmații aiuristice prezente în produse informative puternic politizate, în scopul susținerii statalismului antiunionist, și uneori a românofobiei, precum site-ul www.moldovenii.md, sau filmul în trei episoade ISTORIA MOLDOVEI, realizat cu finanțare probabil rusească și girat de fostul președinte Dodon. Citez din primul: *Vechea Dacie a fost formată de sarmați (protoslavi) și geți. În cinstea acestei comuniuni capitala Daciei a și fost denumită Sarmisegetuza.* Potriveli după ureche... de prostit neștiutorii.

1. La data sosirii triburilor sarmate, și doar în spațiul estic al Daciei, geto-dacii erau deja definitivați etnocultural. La data lui Burebista (sec. I î. Hr.), sarmații nu erau împrăștiați în toată Dacia, să fi creat statul. La vremea războaielor cu romanii, la est de Carpați erau roxolanii. În anul 20 d. Hr. triburile iazigilor au migrat în Câmpia Ungariei, UNICUL LOC UNDE ȘI-AU FĂCUT AȘEZĂRI STABILE.

2. La noi, doar descoperiri de morminte cu inventar tipic, și în zona Bălți, sau zona de câmpie sudică basarabeană, sau Câmpia Jijiei, de la Botoșani spre sud. Neamuri de migratori trăind în corturi și căruțe, pastorale, nu și în zonele maxime de locuire, privilegiate, de podiș, de deal-munte ale geto-dacilor.

3. Sarmații, iranieni, NU sunt protoslavi. Triburile diverse protoslave au apărut doar într-un spațiu nordic, între Elba (cultura *Praga*) și Nipru (cultura *Kiev*, apoi *Jitomir-Korciac*). Minciuna are scop de a lega din start așa-zisul popor moldovenesc de slavi.

4. Capitala, în inima teritoriului dacic, în Transilvania, și nu extracarpatic, nu are nicio legătură etimologică cu sarmații, care nu au locuit acolo. Râul unde fusese ascuns tezaurul lui

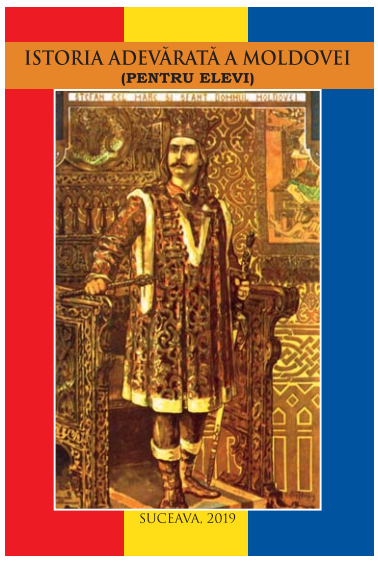

Decebal, se numea Sargeția, probabil curgând nu departe de capitală.

Altă tâmpenie, TERIBILISM STATALIST moldovenesc, citez: *Moldovenii sunt mai vechi ca românii*. Aceeași laudă de sine în stil sovietic, fără acoperire științifică evidentă. Și se mai spune: *Italicii și alte naționalități din Italia provin de la strămoșii direcți ai moldovenilor.* Culegere de teorii spectaculoase de pe Internet, căci la fotbal, femei și istorie toți se pricep. Chiar și teribilistul, fostul meu asistent de la facultate, Lucian Boia, ce a luat-o razna cu totul (corupție?).O altă teorie nedemonstrată științific: *Nu moldoveneasca și româna provin din latină, ci invers.* În realitate toate limbile neolatine din Portugalia până la noi, arealul fostului Imperiu Roman, provin din latina populară a imperiului, preluată prin romanizarea, mai mult sau mai puțin, a băștinașilor. Să amintesc că din limba geto-dacilor se cunosc, încă doar ipotetic, doar circa 100 de cuvinte, prin comparare cu albaneza. Și anonimii autori ai site-ului, continuă cu alte fantezii de prost gust: *Italicii și alte naționalități din Italia provin de la strămoșii direcți ai moldovenilor*, ulterior în text scăpându-se: citez: *Studiile de genetică ADN, efectuate au demonstrat, de asemenea, că populația contemporană din regiunile carpato-danubiano-pontică nu este înrudită genetic cu locuitorii Peninsulei Apenine (italienii).*

Pentru copierea gratuită a cărții ISTORIA ADEVĂRATĂ A MOLDOVEI PENTRU ELEVI, intrați pe Google, cu linkul goo.gl/b9BQne. Rog arhivați fiecare parte.

O viață dedicată naturii

Bine-cunoscutul biolog Petru Tarhon, doctor habilitat în biologie, profesor universitar, om emerit în științe, Laureat al Premiului de stat al R. Moldova, născut în comuna Cornești, jud. Bălți, într-o familie numeroasă de 12 copii (2 fete și 10 băieți), a ajuns la onorabila vârstă de 91 de ani. E savantul, pedagogul și patriotul care și-a consacrat viața binelui acestui plai, cu nemărginită dragoste de Neam și Țară.

A efectuat multiple cercetări ale plantelor lemnoase alogene, spre a fi introduse în practica de înverzire a spațiilor urbane decorative. În baza rezultatelor obținute, au fost recomandate pentru implementare în spațiile verzi 20 specii de plante introduse, dintre care 3 specii de platan, 3 specii de catalpă, 4 specii de nuc, 4 specii de paltin, lespedeța bicoloră, mărul siberian, arborele de lalea, glădița caspică, albiția mătăsoasă. Toate aceste specii de plante noi au fost aclimatizate pentru condițiile R. Moldova și au fost transmise pentru a fi utilizate în înverzirea zonelor de recreație din această republică.

Pe parcursul activității științifice de doctor și doctor habilitat a publicat 5 monografii și peste 150 de articole din domeniul introducției plantelor lemnoase (Magnoliophyta), a fondat 2 dendrarii și 24 recomandări de utilizare a speciilor de plante lemnoase pentru spațiile verzi.

Ca pedagog a contribuit la pregătirea cadrelor de înaltă calificare în domeniul fiziologiei plantelor, ecologiei, biotehnologiei și dendrologiei. A publicat 24 cărți. Este autorul a două manuale: „Fiziologia plantelor” în 2 volume și „Lucrările de laborator la cursul de fiziologia plantelor”. Manualul de fiziologia plantelor a obținut premiul de stat (1996).

În anul trecut, 2020, a văzut lumina tiparului volumul II (I – în 2019) al lucrării autobiografice „Viața cum a fost sau destin împlinit”.

Sănătate, dragul nostru profesor!

Ştefan LAZU, dr. în ştiinţe biologice

Diana CRUDU, proprietara unei companii de consultanță în domeniul agriculturii:

„Am siguranța că într-o zi voi face politici agricole”

Diana Crudu

- Doamnă Diana Crudu, ați devenit cunoscută prin lansarea unor inițiative de susținere a producătorilor locali din agricultură, iar mai recent ați anunțat apariția primului catalog al producătoarelor din Republica Moldova – un ghid dedicat femeilor care, în ciuda tuturor greutăților, fac minuni în zonele noastre rurale. Ce ați urmărit pregătind această publicație, la editarea căreia și-a dat concursul și Federația Națională a Fermierilor?

- De foarte mult timp mă urmărea ideea că în Republica Moldova mass-media nu promovează suficient femeile din agricultură. Deși avem femei excepționale care dețin, spre exemplu, 50 de hectare de livadă de prun, cu certificare pentru piețele europene și internaționale, care merg exclusiv la export, cum ar fi cazul Rodicăi Chișcă din Hâncești, sau al femeilor care dețin ferme de vaci pentru lapte, cu un efectiv de aproape 600 de capete, cum este Ana Pancrat, care de multe ori, la necesitate, urcă și la volanul combinei de recoltat, și la volanul unui camion, dar care stau în anonimat. Mi-am propus ca, prin această primă ediție a Catalogului producătoarelor locale, să atragem atenția asupra faptului că avem un potențial uman nevalorificat, că în Moldova există femei care oferă zeci de locuri de muncă în companiile create de ele, că la noi femeile, doar cu un pic de suport financiar, pot să ducă afacerile lor agricole la alt nivel. Totodată, am făcut acest lucru pentru că de foarte multe ori publicațiile media se plâng că la nivelul Ministerului Agriculturii nu există o bază de date digitală pe care să fie amplasate datele de contact ale acestor companii, inclusiv numerele lor de telefoane, ca să le fie mai ușor să ia legătura cu ele în eventualitatea în care și-ar dori să relateze în presă despre poveștile de succes ale descurcărețelor noastre femei.

- Catalogul este bilingv: în română și engleză. Prin asta s-au urmărit eventuale atrageri de investiții pentru agricultoarele noastre sau o promovare peste hotare a ceea ce produc moldovencele?

- Catalogul a fost creat ca să ajungă și la ambasadele străine din Republica Moldova și la alte misiuni internaționale, pentru că în ultima perioadă am atestat un interes sporit din partea angajaților din corpul diplomatic pentru produsele autohtone moldovenești. Angajații ambasadei Suediei, spre exemplu, sunt consumatori fideli ai migdalelor produse de o protagonistă a catalogului nostru, angajații ambasadei SUA, la fel, colaborează cu o patisieră din grupul nostru. Angajații ambasadei României la Chișinău au achiziționat de sărbători de la colegele noastre,producătoare de vinuri, cantități semnificative de acest produs. Bucură faptul că străinii ne apreciază eforturile și ne încurajează cu achiziții permanente.

Acest catalog a trezit interes și pentru diaspora noastră. Cei plecați în străinătate își doresc tare mult să contribuie prin achiziții de produse autohtone. Poți scoate moldoveanul din Moldova, dar Moldova din moldovean - niciodată. Deși au produse similare și acolo unde sunt stabiliți peste hotare, ei continuă să solicite struguri „Moldova” de acasă, mere, prune uscate, migdale, nuci, miere de albine. Urmează ca să facem și un șir de interviuri cu un portal din Franța despre fiecare protagonistă în parte. Sunt sigură că această ediție de catalog nu va fi ultima, iar ediția următoare va include peste 100 de protagoniste.

- Susțineți că femeile pot face totul: de la a conduce bine o țară și până la o afacere care pare strict bărbătească. De unde și de când această încredere?

- Din 1940, în curtea noastră, nu s-a născut nici un bărbat.

În familia noastră, matriarhală, femeile au reușit să facă aproape totul. Niciodată să ne fi trecut prin cap că am fi cu ceva inferioare bărbaților… Și am reușit pentru că ne-am sprijinit una pe alta. Nu s-a pus problema să nu conducem mașini sau să dezvoltăm afaceri care păreau a fi tipic masculine. Am învățat din mers și agronomie, astfel încât, la un moment dat, puteam da sfaturi altor bărbați, bunăoară, cu ce produse chimice și când e mai potrivit să fie stropită vița-de-vie sau care este sistemul potrivit de irigare. Dar unele femei au nevoie, uneori, de un pic mai mult sprijin. Femeile din Moldova nu au zonă de confort, ele au zonă de frică, trebuie încurajate să își depășească temerile și să le insuflăm mereu că ele pot reuși. Și, credeți-mă, atunci când femeile se unesc într-un grup, nu le mai oprește nimeni. Cu riscul de a-i supăra pe unii bărbați, pot să spun cu certitudine că femeile și în politică sunt mult mai corecte. Am văzut ce au făcut și nu au făcut bărbații în politica moldovenească timp de 30 de ani de la declararea Independenței… Mă bucură faptul că Moldova este una dintre cele 11 țări din lume care are pe post de Președinte o femeie.

Dacă vom sprijini mai multe femei, ca să ajungă în funcții-cheie de răspundere, avem șanse să schimbăm și fața politicii moldovenești, dar și soarta oamenilor de pe acest petic de pământ.

- În ultimul timp, promovați insistent micii fermieri locali, chiar și pe rețelele de socializare. Ați chemat lumea să vină la târguri. Ce v-ați propus prin aceste acțiuni?

- Desigur, prin micile noastre târguri, nu putem rezolva problemele întregii agriculturi, ele însă au menirea să genereze în societate discuții despre existența noastră, a femeilor din agricultură. Când le povestești unora că în Moldova se produce șofran sau pomușoare de goji, ei se arată sceptici, dar venind la evenimentele noastre - se conving de potențialul pe care îl are această bucățică mică de pământ.

Câți dintre moldoveni cunosc că Moldova este în top 10 cei mai mari exportatori de mere, prune și nuci din lume? Atunci când mergem să ne promovăm evenimentele la instituțiile mass-media, avem ocazia să comunicăm celor care ne citesc, privesc sau ascultă că agricultura este carcasa pe care se ține întreaga economie moldovenească.

La Ambasada României din Republica Moldova

Cel mai mult bucură faptul că oamenii vin la evenimentele noastre în număr foarte mare, iar producătorii pleacă acasă fericiți, reușind să facă vânzări râvnite. Să știți că sprijinirea producătorilor autohtoni este o formă de manifestare a patriotismului. Încercăm să promovăm mesajul solidarității și empatiei. Ori de câte ori avem ocazia, îndemnăm oamenii ca, înainte de a susține prin achiziții producătorii turci, ucraineni sau ruși, să îi sprijine pe cei de alături, întru binele neamului.

Evenimentele noastre au suportul Federației Naționale a Fermierilor din Moldova (FNFM), cu care avem o colaborare strânsă. De altfel, fără sprijinul financiar al FNFM, catalogul producătoarelor nu ar fi văzut lumina tiparului.

- Care sunt cele mai grave probleme în viața unui producător din sectorul agricol din Moldova, dar și ale celui care vrea să inițieze o afacere în agricultură?

- Birocrația este una dintre metehnele sistemului nostru, care descurajează potențialii investitori în acest sector. Birocrația inevitabil duce la corupție. Subvenționarea insuficientă a sectorului. Bunăoară, să luăm anul agricol 2020 - cel mai dificil din ultimii 30 de ani. De ce agricultorului din satul Sculeni, județul Iași, i-au fost virate în cont câte 300 de euro per hectar despăgubiri la culturile afectate de secetă, iar agricultorului aflat la o distanță de 10 km - satul Sculeni din raionul Ungheni - câte 200 de lei pentru fiecare hectar de porumb?

O altă problemă este lipsa pieței de desfacere. Am cedat atât de ușor piața internă încât pe produse alimentare avem un deficit comercial de peste 100 de milioane de euro. E bine că exportam vin de 2 miliarde de lei anual, dar este trist că importăm ceai de 500 de milioane de lei. Mai e lipsa laboratoarelor care să ne permită să exportăm carne și ouă pe piața UE, deși avem cotă acordată de Uniunea Europeană; lipsa sistemelor de irigare, deși Moldova se află între două râuri - Nistru și Prut - cu un potențial mare de irigare: întreg sistemul de magistrale de irigare a fost distrus; lipsa unui sistem viabil de asigurări în agricultură… Problemele sunt multe și complexe, dar, inevitabil, agricultura rămâne domeniul în care mulți ar putea performa, dacă ar exista pe la noi un pic de voință politică.

- Cine este Diana Crudu? Unde și cum ați acumulat cunoștințe pentru a oferi consultanță în domeniul agriculturii? Ați încercat și o afacere în agricultură?

- Tot ce sunt eu astăzi datorez Țării mele, România. O familie de români a mâncat mai puțin, ca să-mi achite mie, Diana Crudu, bursă timp de 8 ani de zile, atât la liceu, cât și la facultate. Aveam 14 ani atunci când am ajuns în România. În 1997 la Chișinău era o sărăcie lucie, tocmai de aceasta am fost, sunt și voi fi mereu recunoscătoare pentru șansa de a studia la un liceu și la o facultate bună dincolo de Prut. Ani de zile am trăit din acei 50 de dolari lunar, oferiți de Statul Român. Am făcut Facultatea Economie și Administrarea Afacerilor la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași. Tot acolo, masterat în Finanțe, Bănci și Asigurări. Am fost o norocoasă, pentru că, ulterior, am mers să studiez domeniul printr-un proiect FAO și în Olanda, Bursieră Cochran în SUA, schimb de experiență în Macedonia. Știu cum trebuie să arate o agricultură performantă și îmi doresc toate acestea aici, acasă! Mi-ar plăcea să văd că tot mai mulți tineri din Moldova beneficiază de studii și programe de extensiune în afara republicii. Ceea ce poți învăța acolo depășește cu mult calitatea studiilor de acasă.

Da, avem afaceri în agricultură și tocmai de asta știu cât este de dificil să o practici într-un sistem de conducere imperfect.

- Cândva erați activă și în viața politică, dar ați abandonat. De ce?

- Am siguranța că într-o zi voi face politici agricole - aici sau dincolo de Prut! Astăzi, în mediul asociativ sunt mult mai utilă colegilor mei din domeniu, decât într-un fotoliu la Ministerul Agriculturii. Mi-ar plăcea ca cei care ne citesc să cunoască care sunt realitățile. În ultimul timp, autoritățile au manifestat foarte multă agresivitate împotriva agricultorilor, mai ales în cazul când aceștia au cerut să fie sprijiniți financiar în urma pierderilor suferite din cauza secetei. S-a cerut, dar ce am obținut noi din partea autorităților? Zeflemea, acuzații, precum că agricultorii așteaptă doar subvenții, că sunt cei mai mari evazioniști fiscali. Adevărul e cu totul altul…

Producția agricolă anuală a Moldovei este de 35-40 miliarde de lei, ceea ce generează în jur de 4 miliarde lei venitul la Bugetul Public Național.

Exporturile produselor agricole și a produselor alimentare constituie 42%-45% din totalul exporturilor moldovenești și se cifrează anual la 1,1-1,2 miliarde de dolari americani. Anume agricultura ne asigură aproape o jumătate din intrările de valută în țară. Industria prelucrătoare este cea mai mare ramură economică din Moldova, cu o cifră de afaceri de 60-65 miliarde de lei anual. Această ramură generează anual 12 miliarde lei venituri în Bugetul Public Național. Fără agricultură, industria prelucrătoare nu ar exista.

Agricultura și industria prelucrătoare, cu o cifră de afaceri de 100 miliarde de lei anual, constituie o treime din economia Moldovei și este de 2-3 ori mai mare decât orice altă ramură din țară, cum ar fi comerțul - cu 45 de miliarde lei anual, sau construcțiile - cu 35 de miliarde anual.

În agricultură este antrenată 60% din populația aptă de muncă din mediul rural. Circa 430 de mii de oameni de la sate sunt dependenți de veniturile din activitățile agricole. Agricultura nu este doar economie, dar și un element puternic social. Fără agricultură, satul moldovenesc moare definitiv. Agricultorii sunt cei mai buni platnici ai sistemului bancar. Volumul de credite contractate de agricultori se ridică la 3,2 miliarde de lei.

Anume agricultorii au fost cei care, ani la rând, au finanțat economia Republicii Moldova. Un exercițiu de imaginație: în anul 2020, de la fiecare tonă de motorină procurată de agricultori 2.508 lei mergeau ca accize în bugetul de stat, nemaivorbind de TVA-ul plătit pentru motorină sau pentru importurile de stropituri și fertilizanți. În acest context, este trist faptul că autoritățile au încercat să demonizeze agricultorii, antagonizând societatea. Cei care conduc domeniul ne spuneau de pe micile ecrane că așteptăm doar subvenții și ajutoare, ne reproșau că ei trebuie să taie de la educație și sănătate ca să dea agricultorilor. Realitatea este cu totul alta. Rămași fără suport în anul 2021, agricultorii nu au posibilitatea să își lucreze pământul, iar criza din agricultură riscă să se extindă pentru mai mulți ani înainte. În această situație, Bugetul Public Național riscă să rateze nu miliarde, ci deja zeci de miliarde de lei în cea mai mare ramură a economiei moldovenești.

Dacă voi ajunge să fac parte dintr-o echipă care elaborează politici agricole pentru Moldova, aș proceda cu totul invers față de cum procedează astăzi autoritățile noastre. Nu-i corect să crezi că agricultorii sunt niște cerșetori, de fapt, ei, prin munca lor, fac posibilă existența statului Republica Moldova.

- Îmi place să repet cunoscuta expresie din versul lui Dumitru Matcovschi „Sărut, femeie, mâna ta…”, mai ales în primele zile ale primăverii, când toți o sărbătorim pe cea care este izvorul vieții pe pământ. Cum credeți, ce le-ar plăcea femeilor să asculte în adresa lor cu ocazia acestei sărbători?

- Sigur, le-ar place să li se spună cât sunt ele de importante și să vadă că mai există cineva care are grijă de ele, precum ele au grijă de toți ceilalți.

- Vă mulțumim. Să intrați sănătoasă într-o primăvară frumoasă.

Gheorghe BUDEANU

Doru-mi-i de Dumneavoastră: ca unui zid - de o fereastră. Nicolae Dabija

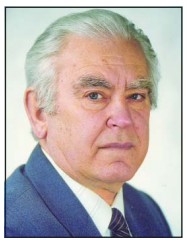

Vetrele noastre strămoșești

Măgdăceşti

prof. Anatol EREMIA

Sat, reședință de comună în raionul Criuleni. Atestat documentar în anul 1529.

Distanțe: 38 km până la Criuleni, 31 km până la Orhei, 15 km până la Chișinău. Stație de cale ferată la Chișinău (16 km).

Cadrul geografic. Localitatea este situată în partea de est a Podișului Moldovei Centrale, pe două vâlcele de dreapta râului Ichel. Prin apropiere trece șoseaua centrală Chișinău-Orhei-Bălți. În preajmă se află satele Drăsliceni, Ratuș, Pașcani, Cricova, Grătiești, Hulboaca. Spre vest, peste apa Bâcului, încep Codrii Centrali ai Moldovei, spre nord, dincolo de Peresecina – falnicii Codri ai Orheiului. Zona de așezare a Măgdăceștilor reprezintă un fragment de zonă colinară, cu înălțimi de până la 230 m. deasupra nivelului mării, mai ridicat fiind în partea de vest și mai coborât în partea de est, cu văi și vâlcele domoale, acestea purtând și ele însemnele naturale ale unor foste păduri, astăzi mici crânguri, rediuri și huceaguri.

Măgdăcești este o așezare de țărani gospodari, cu vechi tradiții în ale plugăritului și păstoritului. Despre trecutul satului aflăm pentru prima dată dintr-un hrisov al lui Petru Rareș din 9 martie 1529.

Prin acest act domnesc se întărește lui Petru Măgdiciu și fraților lui, fiii lui Mihul Măgdiciu, stăpânire peste o jumătate din satul Măgdicești de pe Ichel, pe care tatăl lor Mihul Măgdiciu l-a cumpărat în zilele lui Ștefan cel Mare de la Șandru Onesu, Mihul Măgdiciul fiind, probabil, primul stăpânitor al moșiei și satului Măgdicești. Mult mai târziu, peste aproape două secole, satul e pomenit în câteva acte de danie și de cumpărătură a moșiilor din vecinătate Drăsliceni, Pașcani și Sireți.

Printr-un document din 28 noiembrie 1724, Stoian, vornicul din Pașcani, dăruiește lui Darie Donici, vel vornic în Țara de Jos, două părți de ocină din Măgdicești, „care sânt la ținutul Orheiului pre apa Ichilului... ca să fie dumisali dată dreaptă ocină și moșie în veci”. La 1727, iulie 11, Grigore Ghica îi poruncește lui Lupul Gheuca, biv serdar, să-i aleagă lui Aftonie Băț, moșinaș în Măgdicești și Drăsliceni, părțile lui de moșie, „să stâlpească cu petre în semne de hotar” și să-i facă și „dires” (act de mărturie) „ca să nu mai aibă strâmbătate și gâlceavă cu răzeșii lui”. Către cel de-al patrulea sfert al sec. al XVIII-lea stăpân peste moșiile din Măgdicești și Pașcani era același Darie Donici. Acesta, în 1775, iunie 23, prin carte domnească de la Grigore Alexandru Ghica, este pus în drept să-și trimită vechilul său „să strângă venitul de pe numitele moșii”. În hotarnica Pașcanilor, din 6 septembrie 1807, sunt menționate moșiile satelor Măgdăcești, Vădeni, Lohănești, Ceucari, precum și semnele de hotar Helești, Fântâna, Dumbrava, Movila Săpată, Drumul cel Mare, Vadul Vădenilor, ocina Măgdăceștilor fiind a spătarului Manolachi Donici.

Ulterior, până în sec. al XX-lea, satul nu mai este menționat cu acest nume, fie pentru că și-a schimbat temporar denumirea, fie pentru că a fost înglobat ca moșie și așezare în cadrul altor localități din vecinătate. Statisticele din sec. al XX-lea conțin informații sigure asupra acestui sat: *Măgdăcești,* sat în jud. Chișinău, volostea Sireți (1913); *Măgdăcești-Păscălița*, sat în jud. Chișinău, com. Sireți (1918); *Magdăceștii*, sat în jud. Chișinău, 57 familii de țărani împroprietăriți cu 200 ha 6150 metri pătrați de pământ la reforma agrară din 1918-1924; *Măgdăcești*, sat în jud. Chișinău, plasa Roșcani, com. Drăsliceni, 76 de clădiri, 340 de locuitori, poștă rurală, 10 pepeniere de pomi fructiferi (1923); *Măgdăcești*, sat în jud. Lăpușna, plasa Chișinău, 453 de locuitori, dintre care 446 români (1930); *Măgdăcești,* sat în jud. Lăpușna, plasa Budești, com. Drăsliceni (1943).

Onomastica. După cum reiese din documentul de la 9 martie 1529, denumirea localității provine de la numele unui vechi demnitar sau curtean *Măgdici* (*Măgdiciu*), formantul *-ești* fiind un indiciu al originii antroponimice a toponimului. Numele de persoană *Măgdici* (*Măgdiciu*) pare să fie o formație cu suf. *-ici* de la *Magdu*, prin analogie cu *Comanici* (format din *Coman*), *Mărăndici* (din *Maranda*), *Toderici* (din *Toader*). Varianta *Măgdăcești* este o formă posterioară celei originale *Măgdicești*, apărută prin asimilarea lui *i* neaccentuat din a doua silabă, sub influența vocalei ă din silaba precedentă. Numele comun al locuitorilor, în vorbirea colocvială locală: *măgdăcește*an, *măgdăcește*ană (*măgdăcește*ancă); *măgdăcești*eni, *măgdăcește*ne (*măgăcește*nce). Nume de familie frecvente în localitate: *Bajura, Balan, Bâtlan, Boaghe, Bujor, Busuioc, Butnaru, Butucea, Buzu, Chiperi, Chiriță, Ciutac, Dabija, Dumneanu, Efros, Grati, Hâncu, Huzun, Lupașcu, Maxim, Moga, Munteanu, Negură, Olaru, Onică, Panfil, Popa, Roșca, Rusu, Scurtu, Soltan, Spânu, Stratan, Ursu, Vărzari, Zavtoni.*

Nume de locuri din împrejurimile satului: *Broșteni, Budăiul, Chicerea, Cieriul, Dealul Morii, Furnicosul, La Poștă*, Limbariul, Lunga, Odaia, Rădiul, Răzășia, Saca, Scurta, Șesul Ichelului, Săfestrul, Șleahul, Tișova, Valea Izvorului, Voloaca.

Cu gândul la Cartal

Cartal, sat de pe malul Dunării, celebra Oblucița, localitatea moldovenească unde oștenii lui Ștefan cel Mare făceau zăgaz puhoaielor otomane.

Nicolae DABIJA

Tudor BOTIN, pictor, arhitect

„Doamne ajută”, „Să te aibă Bunul Dumnezeu în paza Lui” și multe altele rugăciuni, spuse de mama mea, n-o să le uit niciodată. Acum aceleași vorbe le adresez copiilor mei, deoarece de fiecare dată descopăr ceva nou în spusele mamei și cu drag le repet. Că dacă este ceva sfânt pe lume – Dumnezeu este, părinții, baștina… Iar baștina mea e Cartalul meu. M-am bucurat să citesc în mai multe surse despre această veche vatră a neamului nostru, unde mi-a fost dat să mă nasc:

În secolul al II-lea înainte de Hristos, pe teritoriul actual al localității (la marginea de vest a satului) s-a așezat un trib de origine celtică întemeind Cetatea Aliobrix. Aceasta a devenit ulterior o fortăreață romană.

Prin mijlocul satului de azi trece o porțiune a Valului lui Traian, complex de fortificații cel mai probabil construit de către bizantini în secolele X-XI în timpul împăraților Ioan I Tzimiskes și Vasile al II-lea.

Prima atestare documentară a satului Cartal o aflăm în lucrarea lui Dimitrie Cantemir, *Descriptio Moldaviae* (Descrierea Moldovei), scrisă în perioada 1714-1716. Este menționat acolo astfel: „Cartal, așezat pe Dunăre, la vărsarea Ialpuhului, față în față cu Isaccea, o cetate fără însemnătate”. Denumirea satului provine din limba tătară și înseamnă vultur (șoim).

La începutul secolului al XIX-lea, conform recensământului efectuat de autoritățile țariste în anul 1817, satul Cartal făcea parte din Ocolul Cahulului a Ținutului Ismail.

După Unirea Basarabiei cu România la 27 martie 1918, satul Cartal a făcut parte din componența României, în Plasa Reni a județului Ismail. Pe atunci, majoritatea populației era formată din români. La recensământul din 1930, s-a constatat că din cei 2.584 locuitori din sat, 2.517 erau români (97.41%), 32 ruși (1.24%), 23 bulgari (0.89%), 3 țigani, 1 ungur, 1 grec, 1 găgăuz, 3 alții.

În anul 1947, autoritățile sovietice au schimbat denumirea oficială a satului din cea de Cartal în cea de Orlîvka. În anul 1954, Regiunea Ismail a fost desființată, iar localitățile componente au fost incluse în Regiunea Odesa.

Începând din anul 1991, satul Cartal face parte din raionul Reni al regiunii Odesa din cadrul Ucrainei independente. În prezent, satul are 3.047 locuitori, preponderent moldoveni (români).

Tradiție strămoșească a românilor din Cartal Foto: A. Popescu

Locuitorii satului Cartal sunt în majoritate de religie ortodoxă. În anii ’40 ai secolului al XX-lea, biserica din Cartal a fost închisă și transformată în depozit pentru materiale de construcții (var, ciment) sau pentru alimente (cartofi, legume). În anul 1992, după destrămarea URSS, depozitul a fost închis, iar lăcașul de cult renovat pentru a găzdui un muzeu de istorie. Abia după doi ani de cereri susținute la autoritățile raionale, s-a reluat săvârșirea de slujbe ortodoxe în limba română în lăcașul de cult din Cartal.

Eu am plecat din sat în anul 1971 și am luat calea spre Chișinău, la Școala de Arte, petrecut de o mulțime de vecini și neamuri, care veneau fiecare cu sfaturile lor – să ajung cu bine unde m-am pornit, și unde nu fusesem niciodată. Cel mai bun sfat a fost al mătușii mele, Catia, care avea o fiică măritată în Strășeni și ca și cum ar fi știut drumul spre Chișinău. Ea zicea: „Apoi mergi până la gara din Reni, la ora 8 seara te urci în tren și mergi toată noaptea, iar la ora 8 dimineața ești la Chișinău. Ajungi într-o gară cu un ceas mare-mare și rotund – acela-i Chișinăul”. Mi-a mai spus că de la Chișinău să plec la Strășeni, la ginerele și fiica ei, pe care toți îi cunosc acolo și pot întreba de oricine unde locuiesc, și mi-or arăta casa.

Ei, dar până la Chișinău… trenul s-a oprit în mai multe stații de cale ferată, ca, la un moment, să se oprească într-o gară „cu ceas mare și rotund”. Fiind sigur că am ajuns deja unde m-am pornit, am ieșit din vagon cu claia de bagaje drept pe peron. Și ce credeți? În câteva clipe, anunță în difuzoare că trenul Reni-Chișinău pornește mai departe. Cât pe ce eram să rămân acolo, la Tighina, unde tot era „un ceas mare și rotund”.

Tot cu peripeții am ajuns și la Strășeni, unde, de fapt, nimeni nu-l știa pe ginerele mătușii mele. Necunoscând adresa, am mers din poartă în poartă, cu bagajele în spate…

Au trecut mulți ani de când am plecat pentru totdeauna de acasă, dar am luat cu mine această icoană a ființei mele, împrejmuită de ape: Dunărea, Rusca, Cuhurlui, Ialpug și alte râuri mai mici, având forma unei peninsule, în formă de vultur, de unde. i se trage și denumirea.

Locuri frumoase împodobesc satul, purtând diferite nume: Bugeac, Boicu Vale, Daci, Traian, Movila lui Traian, Rachigiu, în Baltă, la Dunăre, la Gârlă, la Piatră (locul unde a fost cetatea dacică).

Leagănul ființei mele are trei intrări: dinspre Reni, dinspre Ismail și dinspre Bolgrad. La fiecare intrare ești întâlnit de niște troițe înălțate de consătenii mei. În centrul Cartalului stă o lucrare monumentală – troița cu patru fețe, la făurirea căreia m-am dăruit cu trup și suflet. Nu departe de școală, se află lăcașul Domnului, cu hramul Sf. Nicolai de vară. Străzile sunt largi, cu denumiri românești (schimbate recent). Una dintre acestea a fost redenumită din Ceapaev în – Tudor Botin. Nelipsită este și infrastructură rurală.

Se face simțită și activitatea Casei de cultură din localitate, cu renumitul ansamblu de dansuri populare „Opincuța”. Sunt păstrate cu sfințenie tradițiile și obiceiurile strămoșești. Mare noroc ai, omule, dacă ajungi aici în ajun de Crăciun (25 decembrie, stil nou) să vezi zeci de cete de flăcăi care colindă de la casă la casă, colinde vechi, din strămoși. Cărtălenii, participând la toate concursurile obiceiurilor de iarnă, obțin cele mai mari premii.

În ziua de Crăciun, de dimineață, în centrul Cartalului se adună tot satul. Cetele de colindători, formate din 15-20 de flăcăi, îmbrăcați în haine de marinari, soldați etc., au câte un moș mascat, care prezintă un adevărat spectacol. Să vedeți ce mai hore largi se încing!...

Aici toate sărbătorile sunt deosebite. Ca să pleci la o petrecere, trebuie să te pregătești din timp: să înveți cântece, ba și niște glume să ai în mânecă, pentru orice eventualitate.

De fiecare dată când vin acasă, la Cartal, în suflet, o tot aștept pe mama, crezând că o să apară de undeva. Iar, ducându-mi pașii prin sat, aștept să mă întâlnesc cu oameni de-o seamă cu mine, poate și mai în etate, dar, dau ochii mai mult cu generația nouă, cu nepoții, strănepoții celor pe care i-am cunoscut altădată. De acum acești urmași de gospodari duc faima și tradițiile satului mai departe.

Un adevărat magnet, care mă atrage cu o putere nedescrisă, este casa în care m-am născut, aflată chiar în mijlocul satului. Aici a rămas o parte din sufletul meu… Aici mă așteaptă fratele Victoraș cu familia lui.

Când ajung acasă și nu-mi găsesc părinții, merg la cimitir… Tata, Dumnezeu să-l ierte, a plecat de tânăr la Ceruri, aveam doar 5 ani. Mama, rămasă fără sprijinul tatii, a pus marea și greaua cruce pe umerii ei, și ne-a crescut pe cei trei băieți, dintre care cel mai mare avea 10 ani…

Acum, prin toate ale mele mă străduiesc să nu-mi fac de rușine părinții, nici consătenii, și să fiu plăcut Bunului Dumnezeu. astfel, am căutat să ofer unele lucruri necesare satului meu: o răstignire, câteva icoane pentru biserică, pictate de mine. Împreună cu cei din sat și din afara lui, am înălțat un monument-troiță cu patru fețe (arhitect Tudor Botin), consacrat cărtălenilor de ieri, de azi și de mâine. O lucrare cu înălțimea de 15 metri. Am ridicat câte o troiță – la fiecare dintre cele trei intrări în sat. De asemenea, am ținut să duc și câteva seturi de carte românească în sat, de cum s-a trecut la grafia latină.

Acum, prin ani, după ce m-am legat și mai mult de satul meu frumos si drag, revenind la baștină din când în când, îmi este și mai greu să mă despart, să plec de aici. Dar, ce să-i faci? Cu viața și destinul nu te pui… Ieșind din sat, pornesc la drum, cu atâta recunoștință și cu atâta dragoste pentru Cartalul meu, că nici praful de pe încălțăminte nu-l șterg, că mi-i drag și acela. E de acasă…

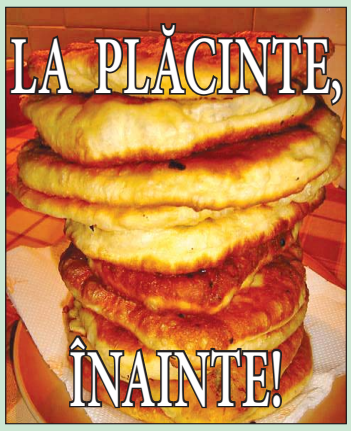

Ridichii la cuptor

Ingrediente: *500 grame de cartofi noi, 500 grame de ridichi, un bulb de fenicul, 1/4 ceașcă cu unt, ulei de măsline, sare, piper, 1/2 de lămâie pentru zeamă, 1/2 linguriță de muștar, 1/2 linguriță de miere de albine și frunze proaspete de mentă sau mărar.*

Mod de preparare: Cartofii se filează, se stropesc cu puțin ulei de măsline, sare, piper și se pun în tava tapetată cu hârtie de copt. Se lasă la cuptorul încins la 230 de grade Celsius timp de 10 minute.

Într-un bol separat se amestecă ridichile tăiate, feniculul și puțin ulei de măsline, sare, piper. Se pun în tavă împreună cu cartofii făcuți de jumătate și se lasă la cuptor încă 15 minute. Peste salată se prepară un sos din unt topit, luat de pe foc și amestecat cu zeama de lămâie, mușțarul și siropul de arțar. Se toarnă peste salată, se amestecă bine și se ornează cu frunze proaspete de mentă sau mărar.

Www.eva.ro

Humus

Ingrediente: *1 conservă cu năut, 3 căței de usturoi, 1 lingură de tahini, 3 linguri de ulei de măsline, 3 linguri de zeamă de lămâie, sare după gust.*

Mod de preparare: Se scurge bine năutul și se adaugă în vasul unui blender. Nu aruncăm zeama scursă, dacă pasta obținută nu are consistență cremoasă va fi nevoie de adăugat puțină zeamă. În plus, acea zeamă poartă denumirea de aquafaba și are un rol similar albușului de ou.

Se adaugă usturoiul, zeama de lămâie, uleiul de măsline, sare și tahini. Tahini este o pastă de susan, poate fi cumpărată sau pregătită în casă.

Se mixează până se obține o pastă cremoasă. Dacă nu are consistență cremoasă acum e momentul de adăugat lichid din conservă. Tot acum se poate regla gustul, se adaugă sare, zeamă de lămâie, tahini.

Se pune humusul într-un bol, cu coada unei furculițe se trasează niște șanțuri în care se toarnă puțin ulei de măsline. Se poate decora cu boia dulce, cu pătrunjelul verde. Se păstrează la frigider și se servește cu lipii.

www.caietulcuretele.com

Chifteluțe de post la cuptor

Ingrediente: *3 dovlecei/2 vinete mai mici, 2 cartofi, 2 morcovi, 1/2 cană orez brun, 1 ceapă mare, 2-3 linguri pesmet, 1 legătură* pătrunjel, *1 linguriță lecitina din soia, ulei de măsline, 3-4 căței de usturoi, sare de mare, după gust.*

Mod de preparare: Morcovii se dau pe râzătoarea mică și se pun într-o tigaie împreună cu câteva linguri de ulei, un sfert de cană de apă și puțină sare.

După 2 minute se adaugă ceapă tăiată mărunt și se lasă încă 5 minute, amestecând din când în când, până legumele se înmoaie și apa a scăzut de tot.

Cartofii se fierb și apoi se taie mărunt la rândul lor sau se zdrobesc cu o furculiță.

Orezul se fierbe timp de 2 minute, se scurge de apă și se lasă deoparte la răcit.

Vinetele sau dovleceii se dau prin răzătoare și se pun la scurs într-o sită pentru eventualitatea în care ar lăsa apă.

Legumele călite anterior se amestecă într-un castron cu cartofii și cu vinetele sau dovleceii și se adaugă, pe rând, orezul, pesmetul, usturoiul pasat, lecitina din soia și pătrunjelul mărunțit.

Se gustă de sare și se mai adaugă dacă este nevoie.

Se pregătește o tava așternută cu hârtie de copt și se conectează cuptorul ca să se încingă.

Până când se înfierbântă cuptorul ca să fie gata de copt, se modelează chifteluțele cu mâinile unse cu puțin ulei și apoi se pun, pe rând, în tava. Ele vor fi rotunde sau mai plate, după cum îți place, dar de mărime potrivită sau mică, nu mari.

Se coc chiftelele la cuptor aproximativ 30 de minute la foc potrivit.

Se mănâncă în mod obișnuit calde, dar sunt foarte bune și reci.

www.sanovita.ro

PE PERVAZUL CU FLORI

Primula, floarea care aduce primăvara în casă

Primula este o floare de mici dimensiuni care nu depășește 25 de centimetri în înălțime. Florile ei cresc în buchețele gingașe pe tulpini și acoperă întreg spectrul cromatic, de la alb *(primula denticulata albă)* la violet *(primula denticulata violet).*

Sunt flori specifice primăverii cu o prospețime mereu surprinzătoare. Aceste plante binedispun fără efort oferind un joc cromatic amuzant. În preajma lor te vei simți precum în mijlocul unui câmp plin cu flori, în adierea caldă a primului vânt de primăvară. Dacă vrei să te bucuri de acest sentiment în fiecare zi, atunci trebuie să înveți să crești primula în ghivece. Iar pentru a o face eficient, citește cu atenție sfaturile de mai jos.

Solul și temperatura

Primula este o floare puțin pretențioasă. Ea va crește fără probleme în spații în care nu ai crede că acest lucru este posibil. De la primele semne ale dezghețului vei vedea cum floarea ta prinde viață încet, încet. Pentru a crește repede și sănătos primula în ghivece va avea nevoie de un sol fertil. Este recomandat să folosești pământ de grădină (sau pământ de flori) amestecat cu turbă.

Nu planta floarea într-un sol cu argilă, sau care are aspect nisipos chiar dacă utilizezi fertilizatori. În acest fel înflorirea primulei de la prima plantare va fi posibilă în cel mai scurt timp. Solul trebuie să permită drenarea eficientă a apei în permanență. Umezeala este preferată de primulă, dar apa în exces, care bălțește va cauza deteriorarea rădăcinilor și apariția bolilor. Primula va crește cel mai bine la umbră, sau la semiumbră.

Dacă ai o încăpere mai răcoroasă, în care vara temperatura depășește rareori 18, 19 grade Celsius, atunci planta ta se va simți cel mai bine. În aceste condiții de temperatură și de sol primele flori vor apărea chiar de la începutul lunii martie.

Udarea corectă

Primula în ghivece are nevoie de apă și de umezeală. Chiar dacă nu se simte bine în prezența soarelui, floarea se dezvoltă bine doar atunci când are acces cât mai îndelungat la lumina naturală. Va trebui să o uzi ori de câte ori pământul va prezenta semne de uscare. Ideal este să menții solul mereu umed, însă evită udarea în exces. Solul trebuie să permită un bun drenaj, iar spațiul în care planta este ținută trebuie să fie foarte bine aerisit. În caz contrar poate apărea mucegaiul, primul semn al deteriorării primulei tale.

Îngrijirea primulei

Primula în ghivece va înflori începând cu luna martie. Va continua să înflorească până spre debutul verii, undeva pe la sfârșitul lunii iunie, dacă este păstrată la răcoare. În tot acest timp trebuie să ai grijă de planta ta pentru a proteja tulpina și pentru a încuraja apariția florilor proaspete. Astfel, înlătură florile care sunt în proces de uscare, sau de descompunere. Îndepărtează și frunzele care își pierd din vigurozitate și care urmează să se desprindă de tulpină. Aplicând aceste operațiuni vei menține planta ta proaspătă și frumoasă pentru mai mult timp.

Poți folosi substanțe fertilizatoare dar doar pe durata înfloririi. Materialul fertilizator se aplică nu mai mult de 2 ori pe lună, cele mai recomandate produse fiind batoanele fertilizante cu eliberare lentă. După luna iunie evită folosirea substanțelor nutritive pentru că acestea pot dăuna iremediabil rădăcinile plantei tale.

După căderea florilor și a frunzelor o poți transplanta în grădină, sau poți adăposti ghiveciul până la primăvara următoare. Va rezista iarna, dar doar dacă ai grijă să nu o expui temperaturilor de îngheț. Îi poți proteja rădăcinile acoperind pământul cu frunze uscate, sau ținând ghiveciul într-un spațiu în care gerul nu își face simțită prezența.

www.gradinamax.ro

Sfaturi utile

10 beneficii şi utilizări ale apei oxigenate

Apa oxigenată este cel mai natural, sigur și eficient dezinfectant. Iată câteva beneficii și utilizări ale acesteia, pe care sigur nu le știai!

Apa oxigenată, denumită și peroxidul de hidrogen, este unicul germicid compus doar din apă și oxigen, fiind considerată cel mai sigur, natural și eficient dezinfectant din lume.

Aceasta omoară microorganismele prin oxidarea acestora, ceea ce poate fi cel mai bine descris ca un proces de ardere controlată. Când peroxidul de hidrogen reacționează cu material organic, se descompune în oxigen și apă.

Notă: asigura-te întotdeauna că utilizezi dozele adecvate și fii atent să nu supradozezi peroxidul.

1. Înmoaie dopurile de ceară din urechi

Aceasta este o procedură des întâlnită în cabinetele ORL și nu implică riscuri. Așează-te culcat pe o parte, cu urechea în sus. Pune câteva picături de apă oxigenată la temperatura camerei în ureche și așteaptă 5-10 minute ca să își facă efectul, vei simți cum apa oxigenată sfârâie. Pune un prosop la ureche și întoarce-te pe cealaltă parte. Repetă procedura la fiecare ureche de câte ori este nevoie.

2. Baie de reîntinerire și detoxifiere

Utilizează circa 2 l de peroxid de hidrogen concentrat 3% într-o cadă plină cu apă caldă. Stai în apă pentru cel puțin ½ oră, adăugând apă fierbinte pe cât este nevoie pentru a menține o temperatura confortabilă.

3. Infecții

Tamponează orice infecție sau tăietură cu apă oxigenată 3% pentru zece minute de câteva ori pe zi. Chiar și gangrena, care nu s-ar vindecă cu nici un fel de medicamente, poate fi tratată cu peroxid de hidrogen. Pune jumătate de flacon de peroxid în cadă pentru a scapă de furunculi, ciuperci sau alte infecții ale pielii.

4. Îngrijirea rănilor

Peroxidul 3% este utilizat medical pentru curățarea rănilor, înlăturarea țesuturilor moarte și ca agent de dezinfectare orală. Peroxidul stopează sângerarea capilarelor.

Unele surse recomandă înmuierea porțiunilor infectate sau tăieturilor pentru

cinci-zece minute de câteva ori pe zi. Totuși spălarea și clătirea sunt suficiente.

Nu ar trebui să lași soluția pe țesut deschis pentru perioade extinse de timp întrucât, precum multe alte antiseptice oxidante, peroxidul provoacă vătămări ușoare țesutului la rănile deschise. De aceea este important să îl utilizați cu precauție.

5. Apă de gură/Îngrijirea danturii

Mulți oameni nu realizează că peroxidul de hidrogen constituie o apă de gură foarte eficientă și ieftină. Utilizează-l, adăugând puțină clorofilă lichidă pentru aromatizare, dacă dorești.

Ia un căpăcel de apă oxigenată (cel care vine odată cu flaconul) și ține-l în gură pentru 10 minute, apoi scuipă conținutul. Fă asta în fiecare zi și nu vei mai avea afte, iar dinții vor fi mai albi. Aceste remediu funcționează și atunci când ai dureri mari de dinți și nu poți merge imediat la dentist, pentru că apa oxigenată ajută la reducerea durerii.

6. Pastă de dinți

Utilizează bicarbonat de sodiu și adaugă suficientă apă oxigenată 3% pentru a forma o pastă. Îi poți îmbunătăți gustul folosind diverse uleiuri esențiale sau o poți îndulci cu stevia. Folosește-o o dată sau de două ori pe săptămână pentru albirea dinților și îndepărtarea tartrului.

7. Curățarea dinților și dezinfectarea periuței de dinți

Poți opta și pentru varianta simplă, adică înmoi periuța în apă oxigenată 3% și periezi dinții. Pentru a dezinfecta periuța de dinți ține-o în apă oxigenată pentru câteva minute. Astfel, germenii acumulați între peri vor fi distruși.

8. Dureri de dinți

Peroxidul de hidrogen nu este un bun analgezic, totuși, ca agent antiviral, antibacterian și antifungic, este eficient în tratarea patogenilor ce cauzează infecțiile.

9. Dezinfectant pentru lentile de contact

Peroxidul de hidrogen este utilizat ca dezinfectant în soluția de curățat lentile de contact, datorită capacității lui de a descompune proteinele ce se acumulează pe lentilă datorită răspunsului imunitar al ochiului, rezultând un confort sporit pentru cei cu ochi sensibili.

10. Dezinfectant pentru diverse suprafețe

Curăță mesele sau suprafețele de lucru din bucătărie cu peroxid pentru a omorî germenii și a lăsa în urmă un miros proaspăt. Doar pune puțin peroxid pe cârpă cu care ștergi sau pulverizează.

Utilizează peroxidul pentru a curăța sticla și oglinzile fără a lasă pete la uscare. Păstrează un flacon de spray cu 3% concentrație (nediluat) pentru a dezinfecta interiorul frigiderelor și cutiile de gustări ale copiilor.

După clătirea tocatorului de lemn, toarnă sau pulverizează peroxid (și apoi oțet, NU AMESTECĂ cele două soluții la un loc) pe el pentru a omorî salmonella și alte bacterii.

Combinația de oțet și peroxid constituie un agent dezinfectant ieftin, eficient și nontoxic și se spune că este bun și pentru jucăriile animalelor de companie, cuști, colivii și alte dispozitive destinate acestora.

Umple un flacon de spray cu un amestec părți egale de peroxid 3% și apă și ține-l în fiecare baie pentru a dezinfecta suprafețele, fără distrugerea scurgerilor, așa cum se întâmplă cu clorul sau alți dezinfectanți.

NOTĂ: lumina distruge rapid peroxidul de hidrogen.

Cel mai bine este să îl lași în flaconul original și să pui capul de pulverizare al sprayului pe acest flacon original.

Amintește-ți că pentru că orice dezinfectant să acționeze, suprafață trebuie bine curățată înainte de a-l utiliza.

*Acest material are scop informativ și nu înlocuiește sfatul medicului.

www.viataverdeviu.ro

Sportul și Coronavirusul

Potrivit unei ipoteze lansate recent de medicul și conferențiarul român Bogdan-Alexandru Hagiu, exercițiile fizice practicate cu moderație ar putea juca un rol în evitarea formelor grave de Covid-19, ba chiar și în prevenirea acestei boli. O lucrare științifică pe această temă a fost publicată de cercetătorul ieșean în „Journal of Pharmaceutical Research International", una dintre cele mai prestigioase publicații de profil.

Studiul indică faptul că virusul SARS-CoV-2 atacă mitocondriile (organite celulare ce produc energie și de care depinde în bună măsură imunitatea), ceea ce poate duce la forme grave ale infecției. Dat fiind că funcționalitatea mitocondriilor este îmbunătățită de practicarea exercițiilor fizice, oamenii sănătoși sunt îndemnați să nu adopte un stil de viață sedentar în timpul pandemiei, ci să facă sport. Bogdan-Alexandru Hagiu recomandă, în acest sens, mai ales practicarea unor exerciții de rezistență și anduranță (de tipul joggingului, ciclismului și înotului).

În introducerea lucrării, specialistul afirmă că inclusiv vârstnicii, considerați mai expuși în fața Covid-19, au de câștigat de pe urma practicării unor exerciții fizice. El atenționează însă că în cazul lor, pentru a avea efectul scontat în stimularea imunității, exercițiile trebuie practicate cu moderație. Cu alte cuvinte, ele nu trebuie făcute pe perioade prea îndelungate și nici nu trebuie să aibă o intensitate exagerată.

Sportul și glaucomul

„Dacă sunteți o persoană activă și faceți exerciții în mod regulat, ați putea evita apariția glaucomului". Concluzia aparține unui studiu realizat în Germania asupra a peste 9.500 de participanți de ambele sexe, cu vârste cuprinse între 40 și 81 de ani.

Experții de la Societatea Germană de Oftalmologie afirmă că sporturile de anduranță, precum ciclismul sau alergatul, reduc hipertensiunea intraoculară (presiunea exercitată în interiorul ochiului), capul nervului optic fiind mai bine alimentat cu sânge. Acești factori ar putea explica de ce amatorii de sport se confruntă cu un risc scăzut de a face glaucom.

Pe de altă parte, este încă neclar în ce măsură exercițiile ne pot ajuta să și stopăm boala, odată ce aceasta s-a instalat. Societatea Germană de Oftalmologie subliniază că acest aspect nu a fost încă investigat în suficientă măsură, dar există speranța ca factorul care împiedică boala să apară să-i oprească și evoluția.

Hipertensiunea intraoculară reprezintă unul dintre factorii de risc care conduc la apariția glaucomului. Pentru această boală nu există un remediu, și ea trece adesea neobservată pentru o lungă perioadă de timp. Cu cât diagnosticul este pus mai din vreme, cu atât cresc șansele ca nervul optic să poată fi salvat. Riscul de a face glaucom crește odată cu vârsta.

Conform „Societății Oftalmologice", circa un milion de oameni din Germania suferă de glaucom. Această boală este totodată una dintre cele mai comune cauze ale orbirii.

Formula As

Un remediu ignorat: GARGARELE

Gargara este o metodă terapeutică foarte veche. În ayurveda, medicina tradițională indiană, clătitul gurii cu uleiuri vegetale avea drept scop îmbunătățirea somnului, stimularea funcțiilor cerebrale, albirea dinților și regenerarea gingiilor.

Gargara permite eliminarea mucusului și a reziduurilor care încarcă gura și gâtul. Substanțele utilizate pot vindeca o inflamație a mucoasei, pot calma zonele iritate de aerul uscat, de poluare sau de solicitarea excesivă a coardelor vocale.

Prepararea gargarei este simplă și rapidă. Nu trebuie decât să fierbeți apa și să adăugați câteva ingrediente pe care – cu siguranță – le aveți la îndemână.

Combaterea durerilor de gât

* Pentru a le veni de hac durerilor de gât, nimic nu poate fi mai eficient decât zeama de lămâie! Astringența ei reduce inflamația mucoasei și creează un mediu acid, ostil virușilor și bacteriilor. Turnați, pur și simplu, o linguriță cu zeamă de lămâie într-o ceașcă cu apă fierbinte.

* Apa sărată este și ea eficientă. Amestecați un sfert de linguriță de sare într-o ceașcă cu apă fierbinte și adăugați o lingură cu apă oxigenată (20%), pentru distrugerea bacteriilor.

* Ghimbirul. Împotriva durerilor de gât, se pot face numeroase tipuri de gargară. Iată una care și-a dovedit eficiența: vărsați o jumătate de ceașcă cu apă fierbinte peste o linguriță de ghimbir măcinat, adăugați zeama unei jumătăți de lămâie și o linguriță cu miere. Ghimbirul posedă proprietăți antiinflamatorii, în timp ce mierea, lejeră și antiseptică, liniștește gâtul.

* Frunze de mur și miere. Tot cu miere se prepară și remediul următor: puneți pe foc 100 ml de apă împreună cu 10 g de frunze uscate de mur, lăsați să se infuzeze 15 minute, strecurați, îndulciți cu miere și clătiți-vă gura cu ceaiul astfel preparat, de două ori pe zi. Bogate în taninuri, frunzele de mur sunt în același timp antiseptice și antifungice.

* Fiind foarte bogată în clorofilă, zeama de grâu verde (iarbă de grâu) poate atenua și ea durerile de gât, dar și revitaliza, pare-se, gingiile și calma durerile de dinți. Încercați să o țineți în gură cel puțin 5 minute.

Calmarea arsurilor de stomac

* În cazul arsurilor ocazionale, încercați o gargară cu apă sărată (un sfert de linguriță de sare la o ceașcă cu apă fierbinte). Sarea liniștește senzația de arsură și favorizează cicatrizarea mucoasei iritate. În schimb, dacă suferiți de dureri cronice de stomac, ar fi mai bine să consultați medicul: ele pot fi semnalul unui ulcer sau al unei hernii hiatale. Refluxul acid regulat poate provoca leziuni pe esofag.

Vindecarea răcelii

* Încă de la primul strănut, faceți o baie de gură cu puțin sos iute (Tabasco) diluat în apă. Pentru amatorii de senzații tari, aceasta este metoda cea mai radicală de degajare a căilor respiratorii!

* Pentru o soluție mai „blândă", încercați Echinacea. Turnați 2 linguriițe cu tinctură (1:5) într-o ceașcă cu apă și faceți gargară de trei ori pe zi. Vă va vindeca gâtul, întărindu-vă sistemul imunitar.

Combaterea laringitei

Puteți accelera vindecarea, făcând o gargară cu smirnă – 10-15 picături de tinctură (1:5) la o ceașcă cu 30 ml de apă. Foarte astringentă și antiseptică, această plantă este ideală pentru calmarea inflamațiilor. Șase gargare pe zi vă vor fi de un real folos.

Formula As

O plantă pentru binele dvs.: SALCIA

Există numeroase legende care fac referire la salcie, în special - salcia plângătoare. Una dintre ele vorbește despre crengile ei, care ar fi fost folosite de către soldații romani pentru a-l biciui pe Hristos. Ca semn de pocăință și de smerenie, salcia nu și-a mai ridicat niciodată ramurile spre soare, lăsându-le să atârne către pământ. Astfel, copacul cel falnic s-a transformat, de rușine, într-o salcie plângătoare. Cu același mesaj, la sărbătoarea Floriilor, se împart la biserică ramuri de salcie sfințite.

Dar dincolo de legendă și practici religioase, salcia, mai ales scoarța ei, este printre cele mai cunoscute remedii naturale, folosit încă din Antichitate. Mai aproape de zilele noastre, în anul 1828, a fost izolată din scoarța salciei salicina, urmând ca în 1897 să se realizeze aspirina, unul dintre cele mai folosite medicamente din lume. Aspirina devine vedetă, în detrimentul salciei, care ascunde, de fapt, mult mai multe calități vindecătoare nu doar în scoarța sa, dar și în frunze, muguri, amenți sau sevă.

Gemoterapia – tratamentul natural cu muguri de plante – este, în mod special, cea care ne reînvață acțiunea terapeutică a salciei și pune pe baze științifice ceea ce se observase în mod empiric, de sute de ani, de vindecătorii timpului. La aceste efecte benefice mă voi referi în cele ce urmează.

Muguri de salcie

• *Calm, somn odihnitor, reducerea anemiei*

Am ales să încep cu mugurii Salciei, pentru că mugurele este, prin definiție, partea de plantă cea mai reprezentativă în gemoterapie. Iar în cazul Salciei, efectele terapeutice ale mugurilor sunt cu totul neașteptate, pentru ceea ce eram obișnuiți să știm despre salcie în fitoterapie.

Recomandări. Stări de nervozitate intensă (chiar isterie), insomnie generată de stări de nervozitate – se recomandă Extractul din muguri de salcie, asociat cu Extractul din muguri de Tei argintiu, căruia îi potențează efectul calmant și sedativ.

Extractului din muguri de salcie cu Extractul din mlădițe de Cătină roșie (Tamarix gallica) – principalul gemoterapic ce crește producția de globule roșii în organism. Astfel, persoanele slabe, anemice și care se confruntă adesea cu stări de nervozitate pot urma cure de 2 luni, de 2 ori pe an, cu Extract din mlădițe de Cătină roșie, dimineața și la prânz, și Extract din muguri de Salcie, dimineața. Seara, pentru un somn odihnitor, înainte de culcare cu o oră, Extract din muguri de Salcie și Extract din muguri de Tei argintiu.

Amenți de salcie

• *Echilibru al sexualității exacerbate*

Amenții Salciei sunt inflorescențele feminine și masculine care, în gemoterapie, au un efect reglator, calmant, în cazul exacerbării dorințelor sexuale, de tipul nimfomanie, onanism, ejaculare precoce. Astfel de manifestări sunt foarte rar mărturisite în fața medicului, fiind considerate probleme intime, astfel încât este bine de știut că Extractul din amenți de Salcie poate fi de ajutor în cazurile acestea de hiperexcitabilitate sexuală. Curele vor fi de 2-4 luni, de la caz la caz, continuate și după primele ameliorări, pentru un efect de durată. Este de luat în calcul și tratamentul homeopat, care va realiza o individualizare pentru readucerea echilibrului.

Extractul din amenți de Salcie se recomandă și în alte situații, precum în cazuri de amenoree (lipsa menstrei), colici uterine, infertilitate.

Scoarță de Salcie

• *Articulații flexibile, ameliorarea stărilor febrile*

Scoarța de Salcie nu putea lipsi din arsenalul gemoterapiei, folosindu-se scoarța de pe ramurile foarte tinere. Recomandările se datorează în special efectelor antiinflamator și antialgic (reduce inflamația și durerea în stări reumatice), febrifug (scade temperatura în stări febrile), de reducere a transpirației excesive (în sindroame gripale, hiperhidroză). Pentru un efect sporit, Extractul din scoarță de Salcie se recomandă alături de alte extracte gemoterapeutice, cu acțiune sinergică sau complementară. Intră și în compoziția complexului gemoterapic Polygemma 14 (alături de gemoterapicele din muguri de Jneapăn, muguri de Frasin și sevă de Mesteacăn), cu recomandare pentru întreținerea flexibilității articulațiilor și ca antiinflamator și antialgic natural. În acest caz, este importantă și acțiunea depurativă a produsului, de curățare a articulațiilor, dată de seva de Mesteacăn și mugurii de Frasin.

Spre deosebire de produsele naturale din scoarță de Salcie, extractul gemoterapic se consideră a fi lipsit de reacții adverse. Totuși, pentru prudență, nu se va administra pentru mult timp, în paralel cu medicamente care încetinesc coagularea sângelui (anticoagulante).

Sevă de Salcie

• *Revitalizarea ochiului îmbătrânit*

Seva Salciei este considerată a fi un remediu eficient pentru întreținerea sănătății ochilor, alături de alte extracte gemoterapice, precum Extractul din mlădițe de Afin (cu recomandare în miopie și în cazul reducerii acuității vizuale nocturne), Extractul din muguri de Porumbar (pentru reducerea spasmelor și durerii de la nivel ocular) sau Extractul din muguri de Frasin (pentru efectul antiinflamator, cu eficiență și la nivel ocular). Specific sevei de Salcie este efectul de revitalizare a ochiului îmbătrânit, cu eficiență în tulburări la nivelul cristalinului, precum este cataracta. Deocamdată, acest extract gemoterapic nu se găsește la noi în țară, dar așteptăm fabricarea lui.

Farm. Carmen PONORAN, Formula AS

Un ghid pentru trasee turistice în pădurile naționale

Problemele provocate de turismul haotic în pădurile naționale și lipsa infrastructurii corespunzătoare au determinat Mișcarea Ecologistă din Moldova, în parteneriat cu Agenția „Moldsilva”, să elaboreze un Ghid destinat organizării și managementului traseelor turistice în fondul forestier național.

Ghidul a fost lansat la o masă rotundă la nivel național

Publicația, ce conține informații, noțiuni și standarde referitor la proiectarea, amenajarea, exploatarea și managementul traseelor turistice forestiere, a fost lansată în cadrul unei mese rotunde, care a avut loc pe data de 25 februarie 2021. La eveniment au participat reprezentanți ai autorităților publice centrale din domeniul protecției mediului și economiei, întreprinderi silvice și rezervații naturale, precum și organizații neguvernamentale active în domeniul protecției mediului sau a dezvoltării ecoturismului.

Președintele Mișcării Ecologiste din Moldova, Alecu Reniță, a declarat în debutul evenimentului că organizația pe care o conduce a promovat încă din primii ani de existență conceptul de turism prietenos cu natura: „*Pentru noi turismul ecologic a însemnat mereu educație și cultivarea dragostei față de natură. Însăși ideea Parcului Național „Orhei” a fost una promovată intens de către noi și credem că acest areal excepțional poate deveni cartea de vizită a Republicii Moldova dacă va fi administrat bine. Sunt convins că ecoturismul poate împăca mult mai multe interese decât noi ne imaginăm, dar cea mai importantă miză este să avem oameni educați, iar Codrii noștri să rămână parte din ființa noastră în pofida tuturor problemelor și a schimbărilor climatice.*”

Dumitru Cojocaru, directorul Agenției „Moldsilva”, a oferit detalii despre evoluția turismului în fondul forestier administrat de această instituție: „*Dacă în ultimii trei au fost înregistrați circa 5000-6000 vizitatori în rezervațiile naturale care se află în gestionarea noastră, în anul 2020 au fost 12.800 de turiști, care au adus un profit de 800 000 lei. Pe de altă parte, Agenția „Moldsilva” a investit 1 milion 600 mii lei în diverse întreprinderi teritoriale și a adus îmbunătățiri legate de cazarea turiștilor pentru ca aceștia să-și petreacă timpul civilizat. Mai este mult de lucru în acest sens, iar pe viitor ne propunem să creăm trasee eco-turistice în diverse întreprinderi silvice din țară, inclusiv în Parcul Natural „Orhei”, unde este nevoie de investiții serioase pentru a primi cum se cuvine turiști*”.

Elena Scobioală, managera proiectului **„Abilitarea tinerilor pentru activități de interpretare a naturii”**, implementat de Mișcarea Ecologistă din Moldova, spune că ghidul este parte *„a unui proiect mic de educație ecologică, destinat tinerilor din școlile ce fac parte din arealul Parcului Național Orhei”*. În cadrul activităților a fost constatată inexistența unor standarde privind amenajarea traseelor turistice și, totodată, lipsa unor modele recomandate oficial de instituțiile de resort.

Potrivit doamnei Victoria Covali, șefa Direcției fond forestier, arii protejate și regenerarea pădurii, Agenția „Moldsilva”, acest Ghid stabilește etapele necesare pentru practicarea turismului forestier într-o manieră durabilă și oferă recomandări pentru dezvoltarea armonioasă a inițiativelor turistice în pădurile din țară. „*În ultima vreme, eco-turismul cunoaște o dezvoltare mai amplă, interesul cetățenilor pentru recreere în păduri devine din ce în ce mai mare, dar în Republica Moldova nu există un cadru legal bine pus la punct, care ar reglementa activitățile în fondul forestier național*”, a argumentat doamna Covali.

„*Ecoturismul natural și recreerea în aer liber sunt esențiale pentru Serviciul Forestier al Statelor Unite*”, a declarat Leah Lord, manager de programe la Oficiul Directorului al Forest Service International Programs. „*Acest subiect e unul foarte important pentru noi, și prin urmare vă suntem alături în eforturile voastre de a dezvolta infrastructura necesară eco-turismului bazat pe patrimoniul forestier: suntem gata să împărtășim toate informațiile tehnice și expertiza necesară, pornind de la standardele traseelor și potecilor și terminând cu campanii de informare, sensibilizare sau educare a publicului*”, a completat doamna Lord.

Prezentarea Ghidului „Organizarea și managementul traseelor turistice în fondul forestier național” a fost urmată de discuții și dezbateri legate de provocările întâmpinate de diverși actori ce se implică în dezvoltarea eco-turismului în regiunile Republicii Moldova. De exemplu, Valeriu Țarigradschi de la Rezervația „Pădurea Domnească” s-a referit la necesitatea de a instrui personalul rezervației la capitolul ghidaj turistic și interacțiunea cu vizitatorii, de a spori investițiile la capitolul cazare și de a crea parteneriate lucrative cu alte instituții ale statului. Gabriel Mărgineanu, directorul executiv al Asociației „BIOTICA”, și-a exprimat dorința inițierii parteneriatelor dintre Agenția „Moldsilvia” și organizațiile neguvernamentale ce reprezintă turismul și mediului înconjurător. Lilia Curchi, directoare a executivă a Asociației Jurnaliștilor de Mediu și Turism Ecologic, a punctat necesitatea unei comunicări a Agenției „Moldsilva” cu publicul larg și asigurarea accesului la informația privind starea fondului forestier național.

Ghidul „Organizarea și managementul traseelor turistice în fondul forestier național” a fost elaborat în cadrul proiectului „Abilitarea tinerilor pentru activități de interpretare a naturii”, implementat de Mișcarea Ecologistă din Moldova cu suportul Departamentului pentru Programe Internaționale al US Forest Service.

Pentru un ecoturism durabil

Panou informativ la intrarea în Rezervația cultural-naturală „Orheiul Vechi”

Atunci când vorbim despre evadarea în natură, ne imaginăm în primul rând un tablou de pădure verde și proaspătă prin care să ne plimbăm după pofta inimii. Pădurile oferă un cadru potrivit pentru conectarea la natură și la lumea sălbatică, ne pune la dispoziție locuri liniștite și pitorești. Totodată, este spațiul în care putem face drumeții, cutreiera cu bicicleta sau explora multe locuri cu sete de aventură.

Totuși, dezvoltarea ecoturismului în habitatul forestier trebuie să se facă într-o manieră armonioasă, prudentă și adecvată, care să asigure păstrarea integrității ecologice a pădurilor.

Ghidul destinat organizării și gestionării traseelor turistice în fondul forestier național, elaborat de Mișcarea Ecologistă din Moldova, în parteneriat cu Agenția „Moldsilva”, vine cu anumite reglementări pentru activitățile turistice în fondul forestier și stabilește o serie de pași de urmat necesari pentru a asigura practicarea unui turism forestier durabil sub forma creării traseelor turistice care să respecte anumite condiții.

Principalele obiective ale creării traseelor turistice forestiere sunt asigurarea accesului la mediu și educație și ocrotirea naturii. În scopul atingerii acestor obiective, autorii ghidului recomandă ca înainte de crearea unui traseu turistic în fondul forestier, să se ia în calcul condițiile naturale, obiectivele remarcabile, perioadele cele mai active de vizite, tipurile de activități propuse turiștilor.

Atractivitate, accesibilitate și informare

Indiferent de complexitatea traseelor, Ghidul insistă asupra a trei criterii principale importante: atractivitate, accesibilitate și informare.

– **Atractivitatea** traseelor pentru vizitatori constă din trei componente: frumusețea naturii, originalitatea și diversitatea acesteia. Această particularitate se realizează prin faptul că traseul se va amenaja în vecinătatea obiectivelor naturale valoroase, cu forme ciudate, neobișnuite, peisaje spectaculoase. În plus, pentru fiecare traseu turistic forestier se poate dezvolta propriul stil, în baza căruia se vor crea materiale informative, indicatoare, popasuri etc. Totuși, orice traseu atractiv trebuie să respecte obligatoriu regimul silvic al pădurii și să ocolească habitatele speciilor de plante și animale ocrotite de stat.

– **Accesibilitatea** vizitatorilor este una dintre cerințele principale în proiectarea traseului. Din acest motiv, este necesar ca începutul traseului să fie situat relativ aproape de intrarea în pădure și ca drumurile de acces care duc spre acesta să fie într-o stare bună. Traseul în sine nu ar trebui să fie dificil de parcurs (pante prea abrupte, tranziții lungi între opriri, expunere prelungită la soare).

– **Informarea** vizitatorilor, în special în domeniul biologiei, ecologiei, geografiei și altor discipline științifice. Se recomandă ca traseele să dezvăluie aspecte eco-geografice și istorice și să formeze o impresie generală plăcută la nivel vizual și auditiv.

Clasificarea traseelor

Ghidul susține că unul dintre cele mai importante criterii de clasificare al traseelor turistice forestiere este scopul acestora. În funcție de acest criteriu, traseele pot fi:

- **Cognitive-de plimbare**: traseele cu o lungime medie de 4-8 km, excursioniști se familiarizează cu natura, monumentele istorice și culturale. Pe astfel de rute, sunt abordate problemele relației dintre mediul natural și oameni, impactul activităților economice asupra naturii, vizitatorii își fac o impresie despre ce tip de activități se desfășoară pentru a proteja patrimoniul natural și cultural al zonei.
- **Cognitivo-turistice**: lungimea traseelor variază de la câțiva kilometri la câteva zeci de kilometri, iar durata călătoriei poate fi între 1–4 zile. Aceste trasee trebuie să fie foarte bine marcate, iar grupurile de turiști să fie asigurate cu materiale informaționale și instruite referitor la tehnica securității și regulile de comportament în pădure.
- **Educaționale:** trasee specializate pentru educație și conștientizare ecologică. Au o lungime de maxim 2 km și nu durează mai mult de trei ore. Aceste trasee sunt destinate în primul rând elevilor școlilor, liceelor, studenților, inclusiv profesorilor. Este necesar ca traseul să fie dotat cu indicatoare, standuri informative. Se pregătesc broșuri informative.
- **Tematice:** traseele tematice pot oferi informații cu privire la o mare varietate de subiecte (natură, istoria civilizației, folclor etc.). Acest tip de traseu trebuie să-l implice pe utilizator într-un proces interactiv de a afla mai multe despre locul respectiv și de a trăi o experiență legată de natură și de cultura locală.

Oganizarea unui traseu

De la o idee frumoasă până la funcționarea eficientă a traseului turistic forestier, este necesar mult efort și o foarte bună planificare. Sunt câteva etape ce trebuie luate în considerare:

1. Evaluarea și planificarea traseului turistic forestier;
2. Dezvoltarea unui proiect complex al traseului turistic forestier;
3. Materializarea traseului turistic forestier în natură în baza proiectului elaborate;
4. Asigurarea funcționalității (mentenanță și promovare).

Amenajarea și dotarea traseelor

La amenajarea traseelor turistice forestiere, a fost creat un anumit standard de suport informațional minim. Acest standard prezumă panouri informative, indicatoare de direcție și distanță, grupuri arhitecturale la începutul și sfârșitul traseului, amenajarea punctelor de belvedere. Dacă este cazul, pot fi instalate și compoziții sculpturale realizate din material care se încadrează cel mai organic în peisajul înconjurător. Echipamentul locurilor de recreere, de popas ar trebui să corespundă, de asemenea, spiritului traseului și să fie proiectat într-un singur stil artistic.

Indicatoarele și marcajele sunt cel mai simplu tip de obiect informațional. Cel mai adesea aceștia sunt stâlpi instalați la fiecare punct de oprire și la toate intersecțiile, indicatoare cu săgeți sau marcaje aplicate pe suprafețe naturale (scoarța arborilor, pietre etc.).

Prevederi legale

Articolul 32. Accesul cetățenilor în păduri, Codul Silvic al RM

(1) Cetățenii, au acces liber pe teritoriul fondului forestier. Folosirea gratuită a pădurilor de către cetățeni are loc în scopuri de recreere, pentru recoltarea fructelor și pomușoarelor sălbatice, nucilor, ciupercilor și altor produse ale pădurii, cu excepția cazurilor în care recoltarea se efectuează pe sectoare ameliorate sau artificiale, fie în locuri special amenajate. Modul și condițiile de folosire a pădurilor în scopurile menționate se stabilesc de Guvern.

(2) Accesul cetățenilor în păduri și recoltarea produselor accesorii pot fi limitate sau interzise de către organele silvice de stat, prin decizia autorităților administrației publice locale, în scopul prevenirii incendiilor și în alte scopuri, iar în pădurile rezervațiilor și în alte păduri cu regim special de protecție în legătură cu stabilirea unui regim special.

(3) Cetățenii sunt obligați să respecte în păduri regulile de apărare împotriva incendiilor, să nu comită tăierea și vătămarea arborilor și arbuștilor, distrugerea și deteriorarea mușuroaielor de furnici și cuiburilor de păsări, să recolteze produsele accesorii ale pădurii în termene și prin metode care nu prejudiciază regenerarea acestora.

Articolul 39. Folosirea pădurii în scopuri de recreere, Codul Silvic al RM

(1) Pentru organizarea odihnei populației, autoritățile administrației publice locale, gestionarii de terenuri din fondul forestier, precum și, cu acordul lor, alte întreprinderi, instituții și organizații, desfășoară activități de amenajare a sectoarelor de pădure și de deservire social-culturală a populației în pădurile zonelor verzi ale localităților și în alte păduri care sunt folosite pentru odihnă, sport și turism, păstrând mediul silvic și landșafturile naturale, arhitectura zonelor suburbane și respectând cerințele sanitare.

(2) Modul de folosire a pădurii în scopuri de recreere se stabilește de Guvern.

Marcarea traseelor pe teren trebuie efectuată astfel încât să fie în armonie cu natura din jur. Semnul traseului poate lua forma unui element natural - un animal, o floare etc., sau cel mai tipic simbol pentru acest traseu. Trebuie descris nu numai pe marcaj, ci și pe panourile de informații și pe coperta ghidului acestui traseu.

Pentru protecția arborilor semnele de marcaj se vor aplica direct pe copaci, prin vopsire, fiind interzisă fixarea în cuie a altor indicatoare. La executarea tuturor marcajelor se vor folosi vopsele reflectorizante rezistente la ger, căldură, soare, umezeală și agenții poluanți corozivi.

Panouri informative se instalează la intrare - o „poartă a traseului". Anume la intrare turiștii ar trebui să obțină informații generale despre forma și lungimea traseului, despre principalele atracții naturale și culturale și regulile de comportament pe traseu. De asemenea, există, de obicei, informații curente (operative) - „noutățile traseului" valabile pentru un anumit sezon (sau chiar lună), informații despre prezența unor situații speciale pe parcursul traseului (de exemplu, pante abrupte, avertizare cu privire la calitatea apei potabile, insecte, și alte pericole). Intrarea pe traseul turistic forestier trebuie să fie vizibilă din stația de transport sau din cele mai apropiate puncte la începutul traseului. Obligatoriu, informația plasată pe panourile informative trebuie sa fie concretă și veridică. Pe parcursul traseului, la fiecare popas, dacă situația permite, este necesar să fie instalat un panou informativ.

Indicatoarele, marcajele, panourile fac parte dintr-un tot întreg. Acestea sunt concepute pentru a ajuta vizitatorii să facă un tur ghidat și să obțină și informații despre zonă, pot încuraja vizitatorii să afle mai multe. Vizitatorii interesați pot găsi mai multe informații în materiale educaționale, filme, prezentări și cărți.

Punctele de belvedere sunt un element obligatoriu pentru amenajarea oricăror trasee, în special pe teren accidentat. Acestea nu numai că măresc conținutul informațional al traseului, ci contribuie și la atractivitatea acestuia. Punctele de belvedere pot fi așezate pe înălțimi naturale: vârfuri de deal, versanți de unde se deschide o panoramă mai mult sau mai puțin largă.

Spațiile de parcare – dacă neglijăm planificarea și construirea de locuri de parcare pot apărea probleme ce ar putea genera situații neplăcute, cum ar fi poluarea, blocarea accesului pentru localnici sau pentru activități de întreținere și blocaje de trafic care îi vor face pe vizitatori să piardă din timpul prețios de recreere, sau chiar să evite vizitarea unei zone.

Centrele de vizitare pot oferi o experiență de învățare privind ecosistemul silvic, ariile protejate forestiere și pot veni și ele în sprijinul dezvoltării turistice și educației în regiune.

Un centru de vizitare necesită resurse importante (financiare și umane) nu doar pentru a fi construit, ci și pentru a funcționa. Centrul necesită activități permanente de întreținere și investiții continue pentru marketing, management și re-proiectare pentru a putea rămâne atractiv.

Ghidul poate fi consultat pe pagina web a Mișcării Ecologiste din Moldova – www.mem.md.

Fonduri mici pentru rezultate mari

Granturi cu valoarea cuprinsă între 1.000,00 și 3.000,00 USD au primit cinci grupuri de inițiativă ale elevilor din raionul Orhei, pentru a realiza diverse activități cu scop informativ și de conservare a mediului înconjurător. Fondurile au fost oferite de Departamentul pentru Programe Internaționale al US Forest Service, prin intermediul Mișcării Ecologiste din Moldova, în cadrul proiectului „Abilitarea tinerilor pentru activități de interpretare și conservare a naturii". Astfel, în perioada decembrie 2020 - aprilie 2021, sunt desfășurate conferințe, simpozioane, expoziții cu impact regional, plantări de copaci, amenajări de trasee ecoturistice și lucrări de curățare a căilor de acces și a izvoarelor, semnalizarea și marcarea potecilor, cercetarea și monitorizarea biodiversității și crearea de materiale informative despre conservarea naturii.

În baza unui concurs de proiecte, grupurile de inițiativă care au obținut finanțare sunt:

- Platforma Tinerilor Ecologiști din orașul Orhei - proiectul „Dezvoltarea abilităților de viață ale tinerilor în contextul dezvoltării sustenabile".
- Instituția Publică Gimnaziul Camencea, comuna Donici – proiectul „Cărarea izvoarelor".
- Instituția Publică Gimnaziul Tabăra – proiectul „Tezaur cu adiere ecologică".
- Asociația Obștească ArtLabyrinth, în parteneriat cu Centrul de Tineret Brănești, com. Ivancea, filiala Orhei – proiectul „Poteci turistice și popas în zona Parcului Național Orhei".
- Școala Profesională din orașul Orhei – proiectul „Inspirație prin meditație".

Am discutat cu reprezentanți din fiecare grup despre motivația de a participa la programul de granturi, rezultatele atinse și provocările întâmpinate. Iată ce ne-au răspuns:

Mariana JIOARA, Platforma Tinerilor Ecologiști din orașul Orhei, coordonatoarea proiectului „Dezvoltarea abilităților de viață ale tinerilor în contextul dezvoltării sustenabile":

- Prin mini-grantul oferit în cadrul proiectului MEM „Abilitarea tinerilor pentru activități de interpretare și conservare a naturii", avem determinarea de a sensibiliza tânăra generație și a o stimula să ia atitudine privind poluarea mediului la nivel de comunitate. Avem în echipa de lucru tineri ambițioși și motivați, care s-au unit pentru un scop comun. Împreună am organizat activități de salubrizare, la care au participat elevi din mai multe școli. De asemenea, am desfășurat lecții despre Parcul Național Orhei. Elevii au aflat despre diversitatea Parcului Național Orhei, am discutat despre protejarea acestui areal natural. Participanții au elaborat și gazete de perete, în care și-au exprimat viziunile asupra protejării florei și faunei Parcului. În felul acesta, informația a ajuns și la alți elevi, care nu au fost prezenți la lecții. Toți membrii din echipa de implementare au rămas plăcut surprinși de ingeniozitatea copiilor. Totodată, am aflat părerea tinerilor referitor la protejarea mediului ambiant. Din păcate, am fost nevoiți să sistăm această activitate, ca urmare a situației epidemiologice. Chiar și așa, am observat rezultate remarcabile în urma predării lecțiilor la etapa inițială.

În cadrul proiectului ne-am propus și amenajarea unui spațiu verde, destinat recreerii elevilor în sânul naturii, cu scopul de a întări relația OM-NATURĂ.

Grupul de inițiativă a Gimnaziului Camencea în vizită la Izvorul Șumeluța

Membrii Platformei Tinerilor Ecologiști din orașul Orhei au desfășurat, în mai multe localități, lecții despre Parcul Național Orhei

Viorica CEBAN, Gimnaziul Camencea, coordonatoarea proiectului „Cărarea izvoarelor":

- Am pornit la drum din dorința de a proteja unul dintre cele mai vechi izvoare din apropierea satului: Șumeluța. Ne-am propus să reducem impactul asupra acestui izvor, care se află într-un cadru natural deosebit, să-l decorăm cu lemn și piatră; să amenajăm un loc de popas. Alte două izvoare fiice – Izvoraș și Cișmea, au nevoie de amenajare. Astfel că și acestea au fost incluse în proiect.

Am semnat un parteneriat cu Primăria Donici, care a fost deschisă pentru colaborare. Și localnicii participă, prin contribuții materiale și prin muncă. Câțiva săteni au plantat 50 de arbori pe traseul izvoarelor, oferiți de primărie. În scurt timp, vom desfășura activitățile de salubrizare a izvoarelor, instalare a indicatoarelor, decorare cu piatră a celor trei izvoare, instalarea foișorului pentru lecții în aer liber. Credem că impactul activităților asupra comunității va fi mai evident după lunile aprilie-mai. Deocamdată, am simțit aprecierea consătenilor și ne bucurăm că participă la activitățile din cadrul proiectului.

Provocarea cea mai mare este organizarea activităților pe bază de voluntariat. Fiind la primul proiect de acest fel, sperăm să avem un rezultat conform așteptărilor.

Nadejda NEGHIN, Gimnaziul Tabăra, coordonatoarea proiectului „Tezaur cu adiere ecologică":

- Ne-am propus să amenajăm traseul „Cărarea maicilor", care pornește din satul Tabăra și ajunge în satul Țigănești, trecând pădurile Parcului Național Orhei. Drept motivație ne servește problema nevalorificării turistice a acestui colțișor de rai. Satul nostru – Tabăra - datează din anul 1700. Este bogat în atracții de interes turistic: avem un izvor cu apă cristalină în centrul satului, Cimitirul Ostașilor Români, căzuți în cel de Al Doilea Război Mondial,, Mănăstirea Tabăra, cele două biserici ale satului (cea de iarnă, cu hramul „Sfântă Treime" și cea de vară, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului"), întemeiate în anul 1810 și care astăzi găzduiesc două icoane făcătoare de minuni, ce datează cu anul 1821. Prin intermediul acestui proiect, sperăm să popularizăm bunul nume ale satului nostru.

De asemenea, prin activitățile propuse, contribuim la informarea și conștientizarea tinerei generații despre potențialul natural și cultural local. Am organizat deja o masă rotundă cu genericul ,,Patrimoniul natal: istorie, cultură, natură" și am desfășurat o activitate practică de cunoaștere a viitorului traseu. Am observat interesul tinerilor participanți, care au transmis informația și altor semeni, determinându-i să adere ca voluntari în cadrul proiectului.

Pandemia de coronavirus este elementul principal care frânează desfășurarea activităților, iar uneori dă peste cap planurile făcute inițial.

Alexandru VORONIUC, Asociația Obștească ArtLabyrinth, coordonatorul proiectului „Poteci turistice și popas în zona Parcului Național Orhei":

Împreună cu tinerii din comuna Ivancea, vom organiza și amenaja un traseu turistic în arealul Rezervației cultural-naturale „Orheiul Vechi": în pădurea dintre satele Trebujeni și Furceni. Acest loc este presărat cu priveliști încântătoare, de la stânci împădurite, până la lunci verzi mărginite de râul Răut. Zona este frecventată de mulți turiști, care știu să aprecieze frumusețea cadrului natural. Din păcate, nu există poteci marcate, fapt ce reduce experiența de vizitare.

Până în prezent, am cercetat traseul pentru a identifica locurile de interes și de popas, pentru a vedea cât de greu se parcurge și în cât timp. De asemenea, am semnalizat prealabil poteca cu marcaje mai simple, pe care ulterior le vom înlocui cu indicatoare și marcaje corespunzătoare unui astfel de traseu. Am observat că pe rețelele de socializare au apărut deja câteva fotografii postate de vizitatori, în care se văd și aceste semne simple ce au ghidat persoanele care nu cunoșteau zona. Suntem siguri că în vara curentă deja vor fi mulți vizitatori pe ruta propusă!

Pandemia de Covid-19 este cea mai mare provocare, dar trebuie să ne adaptăm din mers la toate situațiile și scenariile impuse de această realitate a vieții noastre.

Elena ROGOTI, Școala Profesională din orașul Orhei, coordonatoarea proiectului „Inspirație prin meditație"

- Prin programul de mini-granturi dorim să promovăm meseria de silvicultor, care poate fi obținută în cadrul instituției noastre. Deși avem elevi care studiază această specialitate, pe an ce trece numărul acestora este mai redus. Activitățile desfășurate din fondurile US Forest Service vor contribui la dezvoltarea profesională a elevilor instituției, pentru ca aceștia să înțeleagă farmecul profesiei de silvicultor, să-și sporească cunoștințele despre speciile locale de plante și animale. Am planificat și vizite de studiu la Institutul de Cercetare și Amenajare Silvică (ICAS), la Întreprinderea Municipală „Dendrarium" și la Grădina Botanică. De asemenea, ne-am propus să realizăm, un proiect tehnologic pentru un mini-dendrarium local. Unele activități au fost deja realizate, dar mai avem de lucru până la rezultatul final.

O provocare mare este că elevii instituției învață în regim online, lucru care determină și proiectul să se desfășoare un pic diferit față de cum ne-am planificat.

Pagini realizate în cadrul proiectului „Abilitarea tinerilor pentru activități de interpretare și conservare a naturii", implementat de Mișcarea Ecologistă din Moldova, cu sprijinul Departamentului pentru Programe Internaționale al US Forest Service.

Opiniile exprimate în această lucrare sunt cele ale autorului și nu angajează responsabilitatea Departamentului pentru Programe Internaționale al US Forest Service.

O rază de Lumină în a Neamului Grădină

Lidia Kulikovskhi – 70 de ani

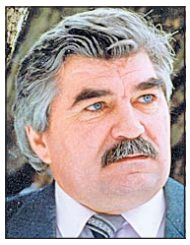

Ionel CĂPIȚĂ

Cum să n-o iubești? Cum? Dacă ea toată este o iubire de Neam și Țară! N-am auzit, n-am văzut, n-am întâlnit pe cineva în astă lume să nu vorbească cu dragoste, prețuire și recunoștință despre această modestă, sinceră doamnă, de o inteligență sclipitoare, Lidia Kulikovski, originară din Nicoreni, Drochia, care din 1990 și până în 2013 a activat ca director general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hașdeu”, Chișinău, conferențiar universitar, doctor la Universitatea de Stat din Moldova.

Nimic de-a mirării pentru mine nu a fost când dna Mariana Harjevschi, directoarea generală a Bibliotecii Municipale „B.P. Hașdeu”, Chișinău (succesoarea dnei Kulikovski din 2013 încoace), cu o lună și ceva înainte de evenimentul ce urma să fie sărbătorit, îmi dă telefon și-mi spune, cu glas primăvăratic: „Cred că nu ați uitat că se apropie Ziua de naștere a dnei Kulikovski – 8 martie?!...”

Vai, cum să uit? Dacă ai avut norocul să te întâlnești și s-o asculți măcar o dată în viață pe dna Kulikovschi, nu poți să uiți mai nimic din „perlele” dăruite ție și la o lume.

Știți ce mi-a spus dumneaei într-o discuție? Iată ce:

- Eu sunt pentru că am rădăcini.
- Dacă ai omorât rădăcinile, te-ai omorât pe tine.
- E frumos un stejar îmbătrânit…
- Satul, amintirile, familia, școala sunt reperele mele în viață.
- Limba este ființa, iar limba mamei este esența ființei.
- Cei ce îmbrățișează o altă limbă, dând-o uitării pe ce-a a mamei, sunt pierduți. În sufletul lor rămâne un bocet, o contradicție, o dificultate de a trăi…
- Tot neamul meu e românesc. Am verificat documentele de arhivă, pogorând până la anul 1711. Nici un străbunic de-al meu nu-i altceva decât român.
- Sunt româncă din români.
- Aceia mi-s prieteni – fără angajament reciproc.
- Noi, și copiii noștri, nu ne culcăm, fără a spune „Tatăl Nostru”.
- Viața mea – serviciul și familia.
- Când a avut instituția nevoie de mine, am fost prezentă, când a avut familia nevoie de mine, n-am lipsit.
- Nu-mi place să discut despre lucru acasă.
- În casă suntem egali cu toții. Eu, cumva sunt puțin autoritară.
- Am un spirit competitiv.
- Îmi place să fac ceva pentru colectiv. Deși sunt tradiționalistă.
- Nu dau vina pe cineva, caut care a fost greșeala.
- Este o cale spre lumină, găsește-o.
- Dă și ți se va da înzecit.
- Urmând să-mi asigur familia, am făcut și lucrul care-mi place. Am obținut și rezultate.
- Aș trișa, dacă n-aș spune că în viață am urmărit să-mi fie bine, să-mi văd copiii aranjați, să mă bucur de bucuria lor.
- Am strigat la copii, că-s nebună, dar n-am ridicat mâna.
- Iert și uit, nu sunt răzbunătoare.
- Ceea ce nu-i în familie, găsesc la serviciu.
- Am știut a râde peste situațiile dramatice.
- Sunt un om realizat din toate punctele de vedere.
- Nu mă fac victimă și nu caut vinovați.
- Dacă ar fi să socotesc…, chiar dacă bilele negre au fost mai multe în viața mea, oricum bilele albe totdeauna s-au aflat deasupra celor negre.
- Când merg pe stradă sau mă aflu la casa mea de vacanță și văd o floare frumoasă, spun la toată lumea…
- Când văd o floare călcată în picioare, țin durerea în mine…
- Mă bucur dimineața că pot ridica o mână, că mă pot duce la serviciu, mă bucur de-o carte…
- Am o reacție spontană. Aceasta mă face să fiu un om organizat.
- Omul trebuie să aibă libertatea de decizie.
- Orice premiu are și un aspect subiectiv.
- Bunicul Toader Ataman era mare meșter de case. Mereu inventa ceva nou. I-am semănat lui.
- Nimic în viața asta nu-i întâmplător.
- Buneii țin mult la nepoți, prin ei înțelegi morala poveștilor.
- Viața nu este decât un cerc.
- Ne naștem, fără să cerem și murim, fără să ne întrebe.
- O familie bună e cea care-și păstrează verticalitatea și merge corect.
- Omul se poate realiza oriunde, dacă vrea.
- Eu mi-am ales cel mai bine instrumentul vieții – cartea.
- De carte are nevoie și juristul, și artistul, și filozoful, și diplomatul… Fiecare vine la carte.
- Eu slujesc cartea. Eu nu pot sluji pe altcineva.
- Cartea este un eveniment.
- Nu este carte proastă.
- Cartea este obiect de lucru, este un prieten care nu trădează ci… te consolează.
- Omul are două imagini: una vizibilă și una ascunsă. Mulți trăiesc cu imaginea formată din exterior. E ceea ce bucură, dar e fals.
- Prețuiesc imaginea interioară, pentru că interiorul echilibrează.
- Are tata o vorbă: „Când te întreabă cineva cum îți merge, să spui că bine, că dacă spui că-ți merge rău, nu-i exclus ca acela să moară… de bucurie”.
- Când Lidia Kulikovski este numită în vreo comisie, unii se tem nu de aceea că este rea, ci de competența ei.
- Intervin unde-s cunoscător, ca expert, documentat și nu de dragul intervenției.
- Nu-mi place întunericul. Dacă-s în casă, în toate camerele ard luminile.
- Eu n-aș putea fi purtătorul de cuvânt al vreunui om politic, deoarece nu sunt programe perfecte, reale, ci cuprind doar fraze generale.
- Mă doare că noi, cei de jos, știm cum trebuie să facem și putem face lucruri bune, iar cei de sus – pot, dar nu fac nimic. Ades nu-i ajunge nici capul și nici mintea la ceva bun.

Cât adevăr! Câtă Lumină și dragoste pentru o viață frumoasă?!

„Dacă este ceva ce mi-aș dori foarte mult, mărturisește doamna Lidia Kulikovski– aș vrea să-mi văd strănepoții, tot așa cum m-au văzut străbunicii mei… că m-am măritat”.

Așa să fie! Sănătate, mult noroc și bucurie, iubită Doamnă, Lidia Kulikovski – Rază de Lumină în a Neamului Grădină!

La aniversarea a 30-a a revistei NATURA, organizată la Biblioteca Municipală „B.P. Hașdeu”

Acasă la Nicolae Grigorescu

Orașul Câmpina este aproape de București, așa că puteți merge fără dificultate să vizitați casa în care a locuit marele pictor român Nicolae Grigorescu. Este vorba despre Muzeul Memorial „Nicolae Grigorescu” din Câmpina, aflat în apropiere de Castelul Iuliei Hașdeu.

Mircea MITROFAN

Am plecat din București cu mașina și am ajuns la Câmpina după aproximativ două ore. Am trecut prin centrul orașului, apoi am parcat în imediata apropiere de Muzeului Memorial „Nicolae Grigorescu”. Am intrat în curtea muzeului, iar în pragul frumoasei case țărănești ne-a ieșit un tânăr care ne-a invitat să intrăm. Eram doar noi la muzeu, așa că am descoperit în liniște casa lui Grigorescu. Ne-am pus măștile, ne-am fixat o pereche de botoșei de unică folosință în picioare, apoi am plătit taxa de intrare. Ulterior, tânărul ne-a poftit în fiecare cameră. În prima încăpere rămâi fascinat de atâta frumusețe, de peisajele pline de culoare, de seninătatea valoroaselor tablouri pictate de Grigorescu. De asemenea, vezi simplele unelte cu care Nicolae Grigorescu a pictat de-a lungul vieții: pensulele, șevaletul, ochelarii, o bucată de perdea din atelierul pictorului etc.

Printre tablourile expuse în interiorul casei se numără: Mănăstirea Zamfira, Peisaj – Posada, Cap de țărancă, Vas de flori de câmp, Păstoriță stând, Care cu boi, Luncă la Barbizon pe înserat, Vas de flori de măr. În interior sunt șase variante ale celebrului tablou „Carul cu boi”, inclusiv cea mai mică pictură.

De-a lungul vieții, Nicolae Grigorescu a pictat aproximativ 300 de variante ale picturii „Carul cu boi”. Pe lângă impresionanta colecție de tablouri, găsim un valoros mobilier de epocă, mese rotunde, scaune tapițate, dulapuri, o bibliotecă cu cărți vechi, tapițerii, o pendulă, ceasuri de șemineu, vitrine cu obiecte japoneze, schițe în creion și fotografii. În una dintre camere este fotografia fiului lui Grigorescu și a nepoatei sale. De asemenea, o fotografie în care apar Ion Luca Caragiale și Barbu Delavrancea, iar în spatele acestora sunt expuse tablourile lui Grigorescu. Nu ratăm tabloul soției și vitrina cu obiectele personale ale pictorului.

Muzeul Memorial „Nicolae Grigorescu” din Câmpina a fost înființat în 1957 și este o secție a Muzeului Județean de Artă Prahova „Ion Ionescu-Quintus”. Pictorul Nicolae Grigorescu și-a trăit în această casă ultimii ani din viață, respectiv 1904–1907. Grigorescu s-a retras la Câmpina împreună cu întreaga familie: soția sa, Maria Danciu, și fiul său, Gheorghe Grigorescu.

Nicolae Grigorescu s-a născut la Pitaru, județul Dâmbovița, fiind al șaselea copil al lui Ion și al Ruxandrei Grigorescu. Mihail Kogălniceanu (prim-ministru al României) îi remarcă talentul din tinerețe, așa că primește o bursă pentru a studia la Paris. În toamna anului 1861 intră la Școala de Belle-Arte, unde este coleg cu celebrul Auguste Renoir. În cadrul Expoziției Universale de la Paris din anul 1867, Grigorescu participă cu șase lucrări. În perioada anilor 1873–1874, face călătorii de studii în Grecia, Viena și Italia (Roma, Neapole, Pompei). Din anul 1890 se stabilește în țară și se dedică subiectelor rustice. În 1899, Nicolae Grigorescu este ales membru al Academiei Române, fiind primul artist plastic căruia i se face această onoare. Se stinge din viață la 21 iulie 1907 la Câmpina. În atelier, pe șevalet, se afla ultima sa lucrare, neterminată, Întoarcerea de la bâlci.

După turul interior al casei, ne-am plimbat o jumătate de oră în jurul casei, am fotografiat florile și frumoasa casă. Aceasta a fost reconstruită cu ajutorul arhitectului câmpinean Popișteanu, a sculptorului Nae Goage și a fiului pictorului Gheorghe Grigorescu. Casa originală a lui Grigorescu, construită chiar de celebrul artist, a ars în timpul Primului Război Mondial.

Clădirea de astăzi reprezintă o copie fidelă a casei de altă dată. În fața casei vedem și un bust din bronz al lui Nicolae Grigorescu. Balconul de lemn cu mușcate înflorite atrage privirile tuturor. În spatele casei este o oază de verdeață și liniște, cu pomi fructiferi și un tei uriaș.

După o vizită de aproximativ două ore, pornim spre Castelul Iuliei Hașdeu, situat în apropiere.

Imagini din Muzeul Memorial „Nicolae Grigorescu”

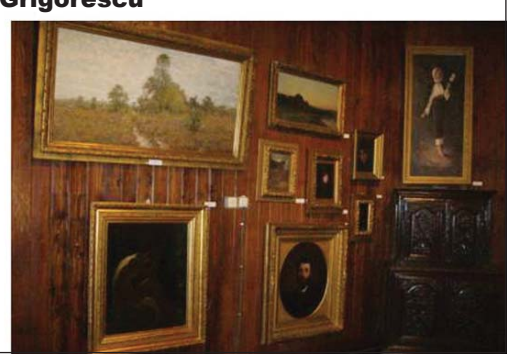

Scrisoarea lunii

MAMELE NOASTRE ŞI BORCANELE CU DOR

Ludmila HÂRJĂU

Fratele meu a fost elev la un colegiu din România, iar când venea acasă în vacanță mama îl aștepta cu masa pusă: cartofi prăjiți, preferații lui, plăcinte, tort etc. Și eu, copil fiind, mă gândeam: mama îl iubește mai mult pe el, uite cum îl așteaptă acasă, mare sărbătoare... Într-o zi îmi fac curaj și o întreb: auzi, mama, da eu când voi pleca de acasă tot așa o să mă aștepți? Mama a râs, a zis să învăț bine, că vom vedea după aceea, dacă mai plec sau nu.

Anii au trecut. Nu am mai înțeles eu cum stă cu iubirea asta pentru copii. Întotdeauna aveam impresia că părinții au preferați. Că pe unul îl iubește mai mult, pe altul mai puțin, că unul dintre noi merită, că altul nu prea... Am intrat la facultate în România.

La telefon o aud pe mama: „Ce faci? Ce ai mai mâncat azi? Mai ai mâncare? Să-ți mai trimit vreo geantă? Am făcut dulceață, vrei? Vin sărbătorile, vii acasă, da?...”

- Mama, dar eu de acasă am plecat doar cu 1 kg de hrișcă, cum am ajuns cu 3 kg în cămin?, o întrebam pe mama despre geanta cu mâncare.

- Ei, lasă că o să-ți faci mai des de mâncare.

- Dar cartofi, de ce mi-ai pus cartofi? Aici costă 1 leu!

- Da, dar nu-s de la noi, ai noștri sunt eco, bio, cum se mai spune la voi... Ți-am mai pus acolo și o dulceață de gutui, da să-mi aduci borcanul înapoi!

După examenele grele din sesiune, atunci când mă întorceam în vacanță, acasă, la vama Leușeni eram întrebați de fiecare dată dacă avem în bagaje: substanțe periculoase, arme, obiecte de valoare, alcool etc.

- Nu, avem doar borcane goale, răspundea pentru noi toți unul din studenți, ridicând o pungă de rafie în care se auzea sunetul vesel de gol al borcanelor, care acum câteva luni au fost pline de bunătăți. Vameșul zâmbea și ne zicea un sincer: „Drum bun!”, Pesemne că și el atunci când a fost student a cărat multe borcane.

Iar dacă chiar nu ești încă student, nu-i așa că atunci când te întorci de la bunica nu vii cu mâna goală? Fie că este vorba de un borcan cu salată, compot, carne sau niște biscuiți... Bunicile noastre nu ne vor lăsa să plecăm așa, fără măcar niște mere, o legătură de pătrunjel sau niște nuci.

Iar dacă ai trecut deja de 30 de ani și ai familia ta și chiar și un serviciu, nu-i așa că mama oricum nu te lasă cu traista goală? Și ce dacă salariul tău e mai mare decât pensia ei? Și cum ai putea să refuzi? E o regulă nescrisă: nu pleci de la mama cu mâna goală, și, da, să nu uit, borcanele trebuie aduse înapoi.

Mamele, mamele noastre care ne-au spus, poate, mai rar cât de mult ne iubesc, sau poate nu ne-au spus niciodată asta, au împărțit iubirea în bucate, în priviri, în borcane, în timp, iar apoi în povești spuse nepoților.

Mamele noastre care nu știu să facă toate mâncărurile din lume, dar sunt acele bucate, câteva, care oricât am căuta nu sunt făcute de nimeni atât de bine.

Mamele noastre care au parfum de tocăniță, sau plăcinte, sau de ceai de mușețel, sau de compot cu vișine, sau de măr copt cu scorțișoară...

Mamele, mamele noastre care ne așteaptă acasă, mereu, chiar dacă noi nu mai avem timp să venim, mamele noastre care iartă, atât de mult iartă...

Am devenit și eu la rândul meu părinte și acum am înțeles că o mamă nu poate să iubească un copil mai mult decât pe altul, o mamă își iubește copii diferit. Nu există mai mult sau mai puțin, există doar diferit.

Și știu că vor trece anii și își va face și copilul meu bagajul, va pune el ce va crede de cuviință, iar eu îi vom mai pune ceva de mâncare și mult dor. Pentru că așa sunt femeile atunci când devin mame. Iar martie, 8 martie, e doar o dată din calendar, mamele rămân tot mame, indiferent de anotimp. Prețuiți-le!

O amintire frumoasă cu medicul-poet Mihai Eladi

În actuala atmosferă de carantină epidemiologică ne place să retrăim un eveniment important din toamna liniștită de până la declanșarea pandemiei globale de COVID-19. Era o toamnă obișnuită, dar care ne-a rămas de neuitat – frumoasă, plină de rod, fără restricții, cu posibilități de a organiza și desfășura diverse manifestări culturale. Atunci, în satul nostru a avut loc un eveniment deosebit pentru lumea bună, pasionată de poezie, muzică și comunicare - o întâlnire cu medicul, poet și prozator Mihai Eladi, organizată de colaboratorii bibliotecii publice și cea gimnazială din Nicoreni, sat din părțile Râșcanilor, actualmente – comună în raionul Drochia.

El, consăteanul nostru, care și-a dedicat aproape cinci decenii profesiei de medic-igienist în raionul Anenii Noi, s-a întors la baștină, aducându-ne cărțile sale de poezie și proză. La acea întâlnire de suflet au venit să se bucure oameni de bună credință, colegii săi de școală, rude apropiate, profesori și elevi ai gimnaziului. Mihai Eladi își lansa cărțile „Torentul inimii” și „În vâltoarea vieții”. Acest medic-poet, împătimit al verbului matern, om îndrăgostit la culme de plaiul basarabean, de neamul nostru românesc, cu suflet larg și călduros pentru toată lumea, a fost și rămâne un patriot înflăcărat, luptător activ pentru valorile noastre naționale, participant curajos în Mișcarea de Eliberare Națională din anii 1989-1992, fidel idealului de reîntregire a Basarabiei cu Patria-Mamă - România.

Peste o lună, direcția gimnaziului din localitate l-a invitat pe scumpul nostru băștinaș la careul festiv al acestei instituții de învățământ. În urmă cu șaizeci de ani, dumnealui a absolvit aici școala medie.

Manifestările menționate au fost organizate de Laura Strâmbeanu, vicedirector pe educație și Lidia Crâșmaru, șefa bibliotecii gimnaziale, împreună cu Maricica Tarpan și Margareta Prisăcaru de la biblioteca publică din Nicoreni. Despre poetul și omul Mihai Eladi au vorbit Marcela Mardare, membră a Uniunii Scriitorilor, directoarea Editurii „Pontos”, Angela Ștefăneț, președinta comitetului sindical al gimnaziului, iar Laura Strâmbeanu a vorbit foarte emoționant despre creația acestui autor, menționând: „Mihai Eladi cântă în versurile sale pitorescul plai basarabean, satul natal, anii de copilărie și adolescență trăiți pe vatra strămoșească, descrie cu lux de amănunte viața oamenilor din Nicoreni în anii de groază și suferință din timpul războiului și al foametei, descrie deportările înfăptuite de ocupanții ruso-sovietici și greutățile prin care a trecut generația sacrificată a anilor 1940-1950. Bădița Mihai a fost martorul acelor vremuri…”. Elevii gimnaziului au prezentat un recital de poezii, dansuri și cântece pe versurile poetului-oaspete…

Băștinașul nostru pregătește acum pentru tipar al treilea volum de versuri și proză scurtă, intitulat „Lumină, lacrimă și dor”. Prin ceea ce face, prin dragostea nețărmurită față de semenii, de copiii și nepoții săi, de plai, de grai și de neam, domnul Mihai Eladi arată că este un om împlinit. Îl mai așteptăm acasă, la o nouă întâlnire…

Lidia CRÂŞMARU,
Maricica TARPAN,
bibliotecare în satul Nicoreni,
raionul Drochia

Pinii străjeri

Pini-străjeri din fața casei,
Falnici, mândri, solitari,
Găzduiesc un stol de păsări
Și un pui de vânt hoinar.

Ramurile se agită
Și se leagănă vioi,
Se dau huța pe-ndelete
Vrăbiuțe, pițigoi…

Le-au sosit în ospeție
Porumbei – amicii lor.
Harnici, ei se dau în scrânciob
Pe crengile pinilor.

Amurgește, liniști pline,
Pini-adorm: nici vânt, nici nor…
Stolul păsăresc revine
Pe la cuiburi. „Somn ușor!”.

CE NUME PURTĂM

Dr. Maria COSNICEANU

COTOROBAI

Numele *Cotorobai* vine dintr-o poreclă ce are la bază cuvântul regional (din regiunea Cernăuți) *cotoroabă*, cu sensul „pisică”, „mâță”. De la forma augmentativă *cotoroboaie* „mâță mare” a apărut porecla de forma masculină *cotorobai*, trecută apoi în numele *Cotorobai*.

Numele *Cotorobai* este atestat în documentele basarabene. La 1657, în documentele Lăpușnei, într-o spiță de neam din satul Ciuciuleni este înregistrată *Maria Cotorobaiasa*. La 1760 este atestat un *Aftini Cotorobai*, răzeș în Paltina. În Recensământul Moldovei de la 1774 în satul Crâștești, ținut. Orhei-Lăpușna este atestat *Antohi Cotorobaie*. Într-o jalbă din a. 1828 se spune că la întemeierea satului Puhoi erau numai două odăi, cea dintâi a *Cotorobăeștilor*.

Azi, în republică, cu numele *Cotorobai* sunt înregistrate 2255 de persoane.

BUZU

Numele *Buzu* este o formă de masculin de la substantivul feminin *buză*, substantiv de la care, pe parcursul anilor, în diferite perioade, s-a format o serie de derivate, folosite ca porecle și devenite cu timpul nume de familie și numiri de localități. Numele *Buză* și derivatele sale sunt atestate în documentele moldovenești și în cele basarabene începând cu sec. al XV-lea; *Ion Buză* (*Budză*), la 1535, *Buza Vasile* din Chiperceni, martor, la 1612. Feciorii lui *Dumitru Buză* au vândut sate din ținut. Orhei și Suceava, la 1636, *Buză*, vătav, martor, la 1613, *Lupul Buză* din Zberoaia și Ștefan Buza din Sipoteni, la 1774, *Buza Gheorghiță* și *Buza Ștefan* din Onișcani, la 1816; *Buzan*, prisăcar al mănăstirii Secu, la 1610, *Buzul* din Soltănești vinde vie lui *Buzul*, *pârcălab*, la 1617, *Gligoraș săn Buzu* și *Andrei a Buzoi* ot Orhei, la 1710, *Andrei Buzul*, *Grigoraș Buzul*, *Ioniță Buzul* și *Pricopi Buzul* din Dișcova, *Tudosă Buzul* din Peresecina, la 1774, *Gavril Buzu* și *Ioniță Buzu* martori la o vânzare de moșie, la 1776, Căpitan *Gavril Buzul*, răzeș de Peresecina, martor hotarnic, la 1797.

Azi în republică cu numele *Buză* sunt înscrise 356 de persoane, *Buza* – 1065, *Buzan* – 196, *Buzatu* – 203, *Buzăscu* – 3, *Buzea* – 7, *Buzilă* – 242, *Buzu* – 1095, *Buzuleanu* – 1.

MATEI

Numele *Matei* este provenit de la ebraicul *Matithjáh*, compus din tema *matath* „dar” și *-jah* < *Jahve* „divinitate, Dumnezeu”, având semnificația „darul lui Dumnezeu” și fiind sinonim cu *Dorotei, Dosoftei, Teodor, Bogdan*, prenume de diferite origini, formate din diferite componente, dar echivalente ca sens. Prin evanghelie, numele pătrunde la greci, primind forma *Matthaios*, iar la romani *Matthaius*. Prin greci și romani acestea pătrund în Europa. La slavii de sud prenumele respectiv capătă forma *Matei*, la slavii de răsărit – *Matfei, Matvei*. Prin filieră sud-slavă prenumele pătrunde la români și e atestat din sec. al XV-lea cu formele: *Mateus* (1433), *Matei* (1437), *Mătăi* (1486), *Mătieș* (1419), *Mătiaș* (1491) etc. Din sec. al XVII-lea, sub influența formei ruse și ucrainene, *Matfei*, în documentele moldovenești, alături de *Matei*, e atestată destul de frecvent forma *Maftei*. Formele *Matei* și *Maftei* coexistă și în prima jumătate a sec. al XIX-lea, apoi forma *Matei* devine literară, oficială, iar *Maftei* rămâne o formă populară. Azi, în republică, cu numele *Matei* sunt înscrise 2346 de persoane, cu numele *Maftei* – 684 de persoane.

Rădăcinile

Mă gândesc la oameni. De ce oare noi, oamenii, nu luăm exemplu de la... copaci? Mă miram de armonia în care copacii conviețuiesc în codru. Tufari, apoi copaci de statură mică, urmați de cei puțin mai răsăriți și, în sfârșit, copacii semeți, cei mai înalți... Observați că tot arboretul unei păduri este de un verde vesel, fie că se află la soare sau în umbra copacilor mai înalți. Am aflat răspunsul de la botaniști. Ei au stabilit că toți copacii și arbuștii comunică între ei cu ajutorul rădăcinilor subterane, îmbrățișate frățește unele cu altele. Astfel copacii cei înalți, scăldați mereu în lumina soarelui, transmit lumina și energia solară, prin rădăcinile lor, către rădăcinile tufarilor și arbuștilor aflați în umbră. Iată de ce orice arbore din pădure este de un verde proaspăt și viu... Oare noi, oamenii, nu avem rădăcini subterane care ar putea să ia exemplu de la rădăcinile copacilor?

Ion ANTON

Colegiul redacțional:
Alecu Reniță (redactor-șef),
Lilia Curchi (redactor-șef coordonator),
Paraschiva Mămăligă (secretar),
Petru Pascaru (designer), Ionel Căpiță,
Dinu Rusu, Gheorghe Budeanu, Silvia Ursul,
Aurelian Silvestru, Sorenela Reniță,
Sânziana Pop (săptămânalul „Formula AS”), Eugen Statnic (Germania),
Cristian Lascu („National Geographic” România), Mihai Ogrinji („România Pitorească”), Grigore Tinică, profesor, doctor (Iași), Dan Hazaparu (FDDR),
Elena Scobioală, Ioana Bobână.

NATURA
Orice articol publicat în revista „NATURA” reflectă punctul de vedere al semnatarului și poate să nu coincidă cu cel al redacției.
Adresa redacției: str. S. Lazo, nr.13, or. Chișinău, 2004, Moldova
tel./fax: 23-71-49
E-mail: natura@natura.md
Pagina WEB: http//www.natura.md
Facebook.com/Natura.md
Tipar: Editura „Universul”
Tiraj: 4700 ex. Comanda: 165

Am semnat Codul Deontologic al Jurnalistului

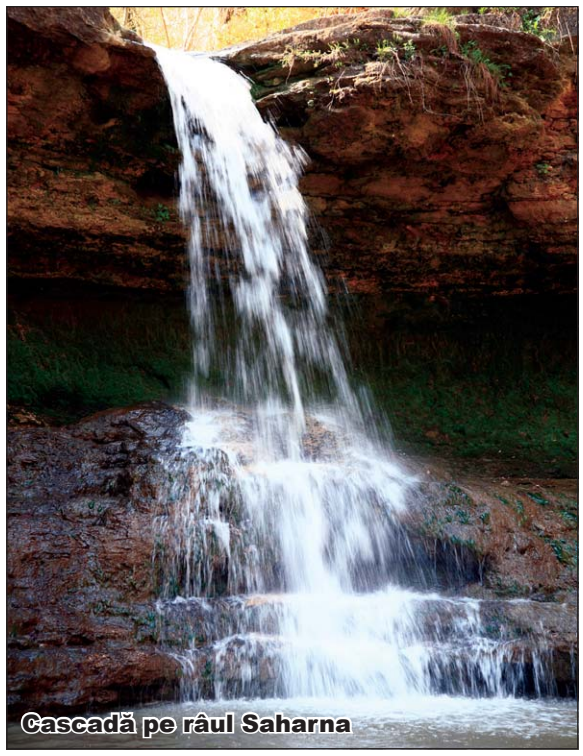
Cascadă pe râul Saharna

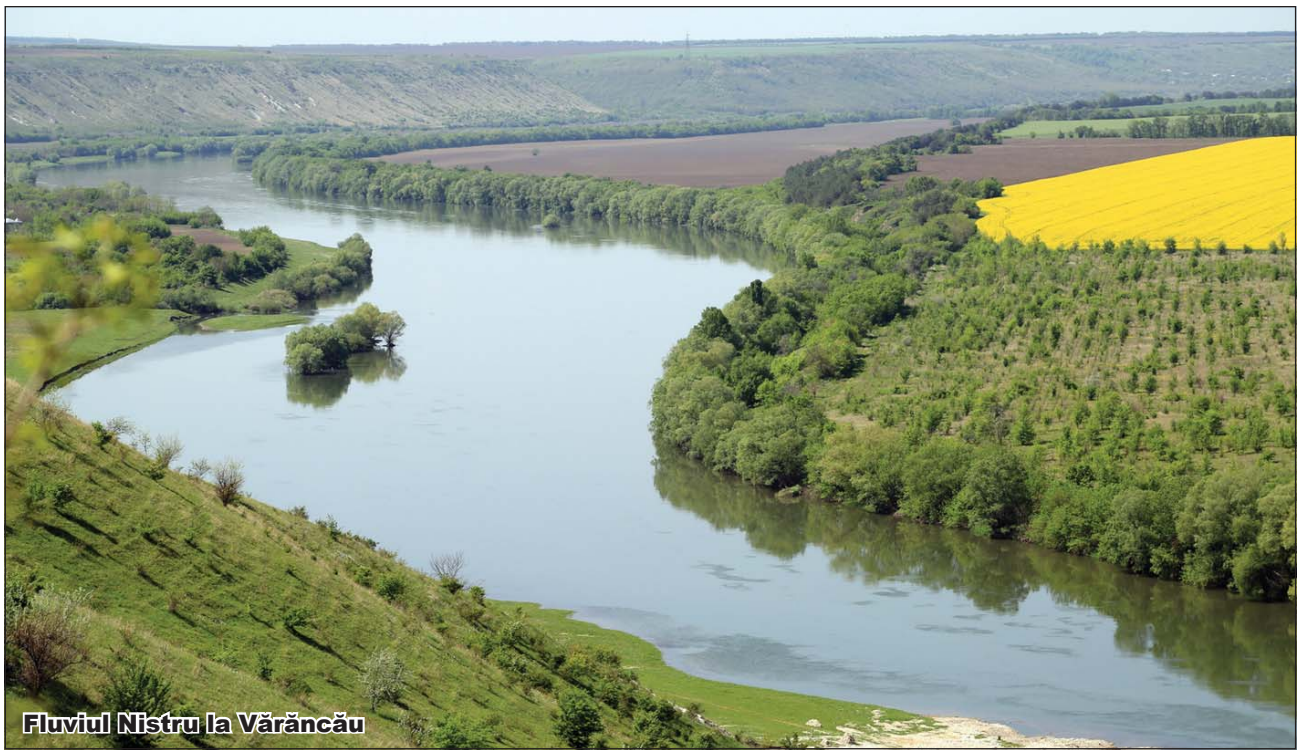
Fluviul Nistru la Vărăncău

CÂND APELE MOLDOVEI VOR LUA PURITATEA PICĂTURILOR DE ROUĂ?

Alecu RENIȚĂ, foto de autor

Apa este începutul și continuitatea vieții pe Planeta Albastră, apa este sănătatea pământului și a tuturor vietăților, apa este cea care perpetuează specia umană și asigură viața celor peste 7 miliarde de oameni.

La scară globală nu avem, pe deplin, înțelegerea importanței apei în viața zilnică, dar e suficient să ne lipsească pe câteva ore ca să-i simțim lipsa și să ne dăm seama că fără apă ne pierdem și dispărem în 4-5 zile.

Deși apa este sinonimul vieții și reprezintă cea mai mare minune și bogăție a Terrei, nu o prețuim cât o avem și intrăm în panică imediat ce îi simțim lipsa. Fiecare țară se străduie să-și asigure rezervele necesare de apă dulce și tehnică și e gata să-și apere prin toate mijloacele sursele de apă dăruite de Dumnezeu unei sau altei națiuni. Mai putem spune că nu toate popoarele au cultul apelor și nu toate știu să prețuiască la justa lor valoare o bogăție de milioane de ori mai scumpă decât aurul.

Republica Moldova nu este o bogată în ape. Când e vorba de rețeaua hidrografică în ansamblu, cifrele ne impresionează; avem peste 3200 de râuri, râulețe și pâraie constante cu o lungime totală de 16 mii km, dar 90 la sută din ele au o lungime mai mică de 10 km. Poziționată geografic într-o zonă a Europei cu umiditate insuficientă, R. Moldova se confruntă periodic cu secete îndelungate și inundații devastatoare, cu temperaturi ridicate pe timp de vară și precipitații bruște, cu înghețuri pe timp de iarnă de până la minus 30°C și lipsă de zăpadă.

Deocamdată, râurile Nistru și Prut rămân în continuare principalele surse de ape ale Republicii Moldova.

Fluviul Nistru izvorăște în munții Carpați și după ce parcurge o distanță de 1362 km ajunge la Cetatea Albă, unde se varsă în Marea Neagră. Suprafața bazinului hidrografic a Nistrului este de 72100 km2 , iar debitul de scurgere multianual constituie 10,7 km3.

Râul Prut, cu o lungime de 967 km, își are izvoarele în munții Carpați, deține un bazin hidrografic de 27500 km2 și formează un debit de scurgere multianual de 2,9 km3. Împreună, bazinele hidrografice ale Nistrului și Prutului ocupă 81,4% din suprafața Republicii Moldova, celelalte 18,6% revin apelor ce se revarsă direct în lacurile Mării Negre și ale Dunării.

Merită să cunoaștem că râurile mici alcătuiesc o rețea hidrografică foarte extinsă și numărul lor total este de 3200. Majoritatea absolută a râurilor mici au o lungime ce nu depășește 10 km și doar râurile Răut, Cogâlnic, Bâc, Botna, Cubolta, Ciuhur, Căinari, Ichel, Ciuluc, Ialpug și Camenca (după renaturalizare) depășesc lungimea de 90 km. Practic, la fiecare km2 din suprafața țării revin 0,48 km de râuri ceea ce constituie un indice foarte bun.

Nu există localitate în Moldova în care să nu existe un râuleț, pâraiaș sau izvor. Din păcate, populația a transformat râurile mici în canale de depozitare și scurgere a deșeurilor.

Real, nici unul dintre râurile mici nu furnizează apă potabilă pentru comunitățile rurale, iar apa din majoritatea absolută a râurilor mici nu este bună nici pentru irigare, nici pentru scăldat, nici pentru adăpatul animalelor. La fel, râurile mici nu au fâșii forestiere de protecție, filtre silvice și biologice, care le-ar diminua poluarea și ar conduce la reducerea nutrienților. Împădurirea râurilor mici și a iazurilor ar trebui să devină un obiectiv major pentru autoritățile locale și naționale, pentru ONG-uri și comunitățile riverane.

Râul Lopatnic în preajma Stâncii Țiglău de la Corjeuți

Cu barca în Delta Dunării

Râul Prut în preajma satului Pererita

Apa de calitate bună înseamnă sănătate, iar apa poluată înseamnă boli, suferințe și moarte. Despre ce fel de viață și oameni sănătoși putem vorbi, dacă mai mult de 60 la sută din populația țării consumă apă poluată?!

Am putea enumera un număr impresionant de cauze obiective și subiective care au condus la degradarea și poluarea apelor din Republica Moldova, am putea găsi vinovați la fiecare izvor sau fântână poluată, am putea face o Carte neagră, în care să trecem toate barbariile omului făcute împotriva naturii și, în final, împotriva sa. Totuși, Mișcarea Ecologistă din Moldova și revista NATURA urmăresc puțin altceva: de a-l face pe fiecare om să se simtă parte integrată din natură, să poarte răspundere pentru pământul natal, pentru ape, păduri, păsări și plante, să-l ajute să iubească tot ce îl înconjoară și să se bucure de frumusețea răsăritului de soare și de curățenia picăturii de rouă. Suntem siguri că atunci și apele Moldovei vor lua puritatea picăturilor de rouă.

Râul Răut în arealul Rezervației cultural-naturale Orheiul Vechi

Vedere spre Lacul de la Malcoci

Ecologia – o șansă pentru mileniul trei
NATURA
Publicație de ecologie, turism și cultură
Abonează-te acum!
Indice de abonare:
PM 67805 (pers. fizice) – 6 lei/lună
PM 67804 (pers. jurid.) – 12 lei/lună
Abonarea on-line este disponibilă la adresa: www.natura.md/abonare

ISSN 1857-2677 00321
9 771857 267700